Sprawozdanie finansowe
Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego Spółki Akcyjnej za rok zakończony dnia 31 grudnia 2008 roku

WYBRANE DANE FINANSOWE **4**
RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT **5**
BILANS **6**
ZESTAWIENIE ZMIAN W KAPITALE WŁASNYM **7**
RACHUNEK PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH **8**
INFORMACJA UZUPEŁNIAJĄCA DO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO **9**
1. Informacje ogólne 9
2. Opis przyjętych zasad rachunkowości 13
3. Przychody i koszty z tytułu odsetek 36
4. Przychody i koszty z tytułu prowizji i opłat 37
5. Przychody z tytułu dywidend 37
6. Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej 38
7. Wynik na inwestycyjnych papierach wartościowych 38
8. Wynik z pozycji wymiany 38
9. Pozostałe przychody i koszty operacyjne 39
10. Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości 40
11. Ogólne koszty administracyjne 42
12. Podatek dochodowy 42
13. Zysk przypadający na jedną akcję 44
14. Dywidendy wypłacone i zaproponowane do wypłaty 44
15. Kasa, środki w Banku Centralnym 45
16. Należności od banków 45
17. Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu 45
18. Pochodne instrumenty finansowe 47
19. Instrumenty finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat 50
20. Kredyty i pożyczki udzielone klientom 52
21. Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży 53
22. Inwestycje w jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone 56
23. Wartości niematerialne 60
24. Rzeczowe aktywa trwałe 61
25. Inne aktywa 63
26. Zobowiązania wobec Banku Centralnego 63
27. Zobowiązania wobec innych banków 63
28. Pozostałe zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat 63
29. Zobowiązania wobec klientów 64
30. Zobowiązania podporządkowane 64
31. Pozostałe zobowiązania 65
32. Rezerwy 65
33. Kapitał zakładowy 66
34. Pozostałe kapitały 66
35. Przeniesione aktywa finansowe, których składniki nie kwalifikują się do wyłączenia z bilansu 66
36. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań 67
37. Zobowiązania warunkowe 68
38. Sprawy sporne 70
39. Informacje uzupełniające do rachunku przepływów pieniężnych 71
40. Transakcje ze Skarbem Państwa i jednostkami powiązanymi 73
41. Transakcje z podmiotami powiązanymi kapitałowo 76
42. Świadczenia dla kluczowego personelu kierowniczego PKO BP SA 78
43. Wartość godziwa aktywów i zobowiązań finansowych 80

44.	Działalność powiernicza	81
45.	Informacje o sekurytyzacji aktywów i pakietowej sprzedaży wierzytelności	81
46.	Objaśnienie różnic między wcześniej publikowanymi sprawozdaniami a niniejszym sprawozdaniem finansowym	82
47.	Cele i zasady zarządzania ryzykiem związanym z instrumentami finansowymi	82
48.	Wpływ światowego kryzysu finansowego na wyniki finansowe Banku	117
49.	Zdarzenia następujące po dniu bilansowym	117

WYBRANE DANE FINANSOWE

Zaprezentowane poniżej wybrane dane finansowe stanowią element informacji uzupełniającej do sprawozdania finansowego PKO BP SA za rok 2008

WYBRANE DANE FINANSOWE	w tys. PLN		w tys. EUR	
	2008	2007	2008	2007
Wynik z tytułu odsetek	5 968 083	4 503 107	1 689 670	1 192 308
Wynik z tytułu prowizji i opłat	2 132 815	1 993 772	603 838	527 900
Wynik z działalności operacyjnej	3 697 850	3 327 145	1 046 927	880 943
Zysk netto	2 881 260	2 719 991	815 736	720 184
Kapitał własny ogółem	13 529 372	11 729 541	3 242 587	3 274 579
Przepływy pieniężne z działalności operacyjnej	3 429 872	(8 252 025)	971 057	(2 184 925)
Przepływy pieniężne z działalności inwestycyjnej	(3 048 466)	473 187	(863 075)	125 288
Przepływy pieniężne z działalności finansowej	(1 327 021)	2 929 573	(375 703)	775 676
Przepływy pieniężne netto	(945 615)	(4 849 265)	(267 720)	(1 283 961)
Zysk na jedną akcję - podstawowy z zysku za okres	2,88	2,72	0,82	0,72
Zysk na jedna akcję - rozwodniony z zysku za okres	2,88	2,72	0,82	0,72
Fundusze podstawowe (Tier 1)	11 003 657	8 324 410	2 637 249	2 323 956
Fundusze uzupełniające (Tier 2)	1 294 488	1 202 935	310 250	335 828
Kapitał krótkoterminowy (Tier 3)	91 048	15 997	21 821	4 466

Wybrane pozycje sprawozdania finansowego przeliczono na EUR według następujących kursów:

- Pozycje rachunku zysków i strat oraz rachunku przepływów pieniężnych – kurs liczony jako średnia kursów NBP, obowiązujących na ostatni dzień każdego miesiąca roku 2008 i 2007: 1 EUR = 3,5321 PLN i 1 EUR = 3,7768 PLN

- Pozycje bilansowe – kurs średni NBP na dzień bilansowy na dzień 31 grudnia 2008 roku: 1 EUR = 4,1724 PLN oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku :1 EUR = 3,5820 PLN

(w tysiącach złotych)

RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT
za lata zakończone odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku i dnia 31 grudnia 2007 roku

	Noty	2008	2007
Działalność kontynuowana:			
Przychody z tytułu odsetek	3	8 646 426	6 245 091
Koszty z tytułu odsetek	3	(2 678 343)	(1 741 984)
Wynik z tytułu odsetek		**5 968 083**	**4 503 107**
Przychody z tytułu prowizji i opłat	4	2 813 078	2 648 092
Koszty z tytułu prowizji i opłat	4	(680 263)	(654 320)
Wynik z tytułu prowizji i opłat		**2 132 815**	**1 993 772**
Przychody z tytułu dywidend	5	130 896	52 113
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	6	(195 430)	(76 746)
Wynik na inwestycyjnych papierach wartościowych	7	(951)	6 521
Wynik z pozycji wymiany	8	734 567	522 693
Pozostałe przychody operacyjne	9	160 736	140 607
Pozostałe koszty operacyjne	9	(114 689)	(84 551)
Pozostałe przychody i koszty operacyjne netto		**46 047**	**56 056**
Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości	10	(1 148 930)	(44 948)
Ogólne koszty administracyjne	11	(3 969 247)	(3 685 423)
Wynik z działalności operacyjnej		**3 697 850**	**3 327 145**
Zysk brutto		**3 697 850**	**3 327 145**
Podatek dochodowy	12	(816 590)	(607 154)
Zysk netto		**2 881 260**	**2 719 991**
Zysk na jedną akcję	13		
– podstawowy z zysku za okres (PLN)		2,88	2,72
– rozwodniony z zysku za okres (PLN)		2,88	2,72
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie		1 000 000 000	1 000 000 000
Średnia ważona rozwodniona liczba akcji zwykłych w okresie		1 000 000 000	1 000 000 000

Działalność zaniechana:

Bank nie prowadził w latach 2008 i 2007 działalności zaniechanej

BILANS
na dzień 31 grudnia 2008 roku i na dzień 31 grudnia 2007 roku

	Noty	31.12.2008	31.12.2007
AKTYWA			
Kasa, środki w Banku Centralnym	15	5 758 248	4 594 084
Należności od banków	16	3 906 973	5 315 799
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	17	1 496 147	1 202 919
Pochodne instrumenty finansowe	18	3 599 545	1 556 750
Instrumenty finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	19	4 546 497	8 101 534
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	20	98 102 019	73 822 193
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	21	8 756 511	5 841 553
Inwestycje w jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone	22	823 518	1 054 395
Wartości niematerialne	23	1 155 042	927 610
Rzeczowe aktywa trwałe	24	2 462 967	2 270 480
w tym nieruchomości inwestycyjne		24 170	32 767
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	12	-	187 707
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego	12	166 803	35 531
Inne aktywa	25	470 557	429 699
SUMA AKTYWÓW		**131 244 827**	**105 340 254**
ZOBOWIĄZANIA I KAPITAŁ WŁASNY			
Zobowiązania			
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	26	2 816	1 279
Zobowiązania wobec innych banków	27	5 699 452	3 624 455
Pochodne instrumenty finansowe	18	6 150 337	1 280 265
Zobowiązania wobec klientów	29	101 856 930	85 215 463
Zobowiązania podporządkowane	30	1 618 755	1 614 885
Pozostałe zobowiązania	31	1 355 396	1 421 321
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	12	470 416	-
Rezerwy	32	561 353	453 045
SUMA ZOBOWIĄZAŃ		**117 715 455**	**93 610 713**
Kapitał własny			
Kapitał zakładowy	33	1 000 000	1 000 000
Pozostałe kapitały	34	9 648 112	8 009 550
Wynik roku bieżącego		2 881 260	2 719 991
KAPITAŁ WŁASNY OGÓŁEM		**13 529 372**	**11 729 541**
SUMA ZOBOWIĄZAŃ I KAPITAŁU WŁASNEGO		**131 244 827**	**105 340 254**
Współczynnik wypłacalności	47	11,24	11,87
Wartość księgowa (w tys. PLN)		13 529 372	11 729 541
Liczba akcji	1	1 000 000 000	1 000 000 000
Wartość księgowa na jedną akcję (w PLN)		13,53	11,73
Rozwodniona liczba akcji		1 000 000 000	1 000 000 000
Rozwodniona wartość księgowa na jedną akcję (w PLN)		13,53	11,73

(w tysiącach złotych)

ZESTAWIENIE ZMIAN W KAPITALE WŁASNYM

za lata zakończone odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku i dnia 31 grudnia 2007 roku

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2008 roku	Kapitał zakładowy	Pozostałe kapitały				Niepodzielony wynik finansowy	Zysk netto	Kapitał własny ogółem
		Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	Pozostałe kapitały rezerwowe			
1 stycznia 2008 roku	**1 000 000**	**5 591 995**	**(42 445)**	**1 070 000**	**1 390 000**	**-**	**2 719 991**	**11 729 541**
Zmiana wartości inwestycji dostępnych do sprzedaży pomniejszona o podatek odroczony	-	-	8 571	-	-	-	-	**8 571**
Zyski ujęte bezpośrednio w kapitale własnym, razem	**-**	**-**	**8 571**	**-**	**-**	**-**	**-**	**8 571**
Zysk netto okresu	-	-	-	-	-	-	2 881 260	**2 881 260**
Zyski za okres, razem	**-**	**-**	**8 571**	**-**	**-**	**-**	**2 881 260**	**2 889 831**
Przeniesienie wyniku z lat ubiegłych	-	-	-	-		2 719 991	(2 719 991)	**-**
Podział zysku z przeznaczeniem na kapitał	-	1 624 991	-	-	5 000	(1 629 991)	-	**-**
Podział zysku z przeznaczeniem na dywidendę	-	-	-	-	-	(1 090 000)	-	**(1 090 000)**
31 grudnia 2008 roku	**1 000 000**	**7 216 986**	**(33 874)**	**1 070 000**	**1 395 000**	**-**	**2 881 260**	**13 529 372**

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2007 roku	Kapitał zakładowy	Pozostałe kapitały				Niepodzielony wynik finansowy	Zysk netto	Kapitał własny ogółem
		Kapitał zapasowy	Kapitał z aktualizacji wyceny	Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	Pozostałe kapitały rezerwowe			
1 stycznia 2007 roku	**1 000 000**	**4 529 604**	**3 729**	**1 070 000**	**1 385 000**	**-**	**2 047 391**	**10 035 724**
Zmiana wartości inwestycji dostępnych do sprzedaży pomniejszona o podatek odroczony	-	-	(46 174)	-	-	-	-	**(46 174)**
Zyski ujęte bezpośrednio w kapitale własnym, razem	**-**	**-**	**(46 174)**	**-**	**-**	**-**	**-**	**(46 174)**
Zysk netto okresu	-	-	-	-	-	-	2 719 991	**2 719 991**
Zyski za okres, razem	**-**	**-**	**(46 174)**	**-**	**-**	**-**	**2 719 991**	**2 673 817**
Przeniesienie wyniku z lat ubiegłych	-	-	-	-		2 047 391	(2 047 391)	**-**
Podział zysku z przeznaczeniem na kapitał	-	1 062 391	-	-	5 000	(1 067 391)	-	**-**
Podział zysku z przeznaczeniem na dywidendę	-	-	-	-	-	(980 000)	-	**(980 000)**
31 grudnia 2007 roku	**1 000 000**	**5 591 995**	**(42 445)**	**1 070 000**	**1 390 000**	**-**	**2 719 991**	**11 729 541**

RACHUNEK PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH
za lata zakończone odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku

	Nota	2008	2007
Przepływy środków pieniężnych z działalności operacyjnej			
Zysk netto		2 881 260	2 719 991
Korekty razem:		548 612	(10 972 016)
Amortyzacja		361 382	323 755
(Zysk) strata z działalności inwestycyjnej	39	45	(72 004)
Odsetki i dywidendy	39	(414 176)	(257 695)
Zmiana stanu należności od banków	39	(728 788)	3 105 353
Zmiana stanu aktywów finansowych przeznaczonych do obrotu oraz instrumentów finansowych wycenianych w wartości godziwej		3 261 809	3 066 280
Zmiana stanu pochodnych instrumentów finansowych (aktywo)		(2 042 795)	(357 401)
Zmiana stanu pożyczek i kredytów udzielonych klientom	39	(24 573 638)	(16 455 740)
Zmiana stanu aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz zmiana stanu należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego		56 435	(223 238)
Zmiana stanu pozostałych aktywów	39	7 879	2 648
Zmiana stanu zobowiązań wobec banków	39	2 076 534	(2 304 851)
Zmiana stanu pochodnych instrumentów finansowych (zobowiązanie)		4 870 072	182 469
Zmiana stanu zobowiązań wobec klientów	39	16 677 287	2 685 279
Zmiana stanu rezerw i odpisów	39	427 944	4 213
Zmiana stanu pozostałych zobowiązań	39	139 146	(463 546)
Zapłacony podatek dochodowy		(479 457)	(811 193)
Bieżące obciążenie podatkowe		949 873	640 233
Inne korekty	39	(40 940)	(36 578)
Środki pieniężne netto z działalności operacyjnej		**3 429 872**	**(8 252 025)**
Przepływy środków pieniężnych z działalności inwestycyjnej			
Wpływy z działalności inwestycyjnej		**6 580 401**	**6 603 974**
Zbycie inwestycyjnych papierów wartościowych		6 443 329	6 465 198
Zbycie wartości niematerialnych oraz rzeczowych aktywów trwałych		6 226	83 684
Inne wpływy inwestycyjne		130 846	55 092
Wydatki z działalności inwestycyjnej		**(9 628 867)**	**(6 130 787)**
Nabycie jednostki zależnej, po potrąceniu nabytych środków pieniężnych		(78 909)	(172 759)
Nabycie inwestycyjnych papierów wartościowych		(8 748 517)	(5 346 405)
Nabycie wartości niematerialnych oraz rzeczowych aktywów trwałych		(801 441)	(611 623)
Środki pieniężne netto z działalności inwestycyjnej		**(3 048 466)**	**473 187**
Przepływy środków pieniężnych z działalności finansowej			
Wpływy z tytułu emisji dłużnych papierów wartościowych		-	1 597 374
Dywidendy wypłacone akcjonariuszom mniejszościowym		(1 090 000)	(980 000)
Zaciągnięcie zobowiązań długoterminowych		-	2 376 198
Spłata zobowiązań długoterminowych		(237 021)	(63 999)
Środki pieniężne netto z działalności finansowej		**(1 327 021)**	**2 929 573**
Przepływy pieniężne netto		**(945 615)**	**(4 849 265)**
Środki pieniężne na początek okresu		9 001 426	13 850 691
Środki pieniężne i ich ekwiwalenty na koniec okresu	39	**8 055 811**	**9 001 426**
w tym o ograniczonej możliwości dysponowania	36	7 966	8 120

INFORMACJA UZUPEŁNIAJĄCA DO SPRAWOZDANIA FINANSOWEGO na dzień 31 grudnia 2008 roku

1. Informacje ogólne

Sprawozdanie finansowe Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego Spółki Akcyjnej („PKO BP SA", „Bank") obejmuje rok zakończony dnia 31 grudnia 2008 roku oraz zawiera dane porównawcze za rok zakończony dnia 31 grudnia 2007 roku. Dane finansowe prezentowane są w tysiącach złotych.

Bank został utworzony w 1919 roku jako Pocztowa Kasa Oszczędnościowa. Od 1950 roku Bank rozpoczął działalność jako Powszechna Kasa Oszczędności bank państwowy. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2000 roku (Dz. U. Nr 5, poz. 55 ze zm.) przekształcono Powszechną Kasę Oszczędności bank państwowy w jednoosobową spółkę akcyjną Skarbu Państwa pod nazwą Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie, przy ul. Puławskiej 15, 02-515 Warszawa, w Polsce.

W dniu 12 kwietnia 2000 roku nastąpiło zarejestrowanie Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego Spółki Akcyjnej. Spółka została wpisana do Rejestru Handlowego prowadzonego przez Sąd Rejonowy dla Miasta Stołecznego Warszawy, Sąd Gospodarczy XVI Wydział Rejestrowy. Obecnie właściwym Sądem Rejestrowym jest Sąd Rejonowy dla Miasta Stołecznego Warszawy, XIII Wydział Gospodarczy Krajowego Rejestru Sądowego. Bank został zarejestrowany pod numerem KRS 0000026438 oraz nadano mu numer statystyczny REGON 016298263. Kapitał zakładowy (wpłacony) wynosi 1 000 000 tysięcy złotych.

Akcjonariat Banku jest następujący:

Nazwa podmiotu	Ilość akcji	Ilość głosów %	Wartość nominalna 1 akcji	Udział w kapitale podstawowym %
Na dzień 31 grudnia 2008 roku				
Skarb Państwa	512 435 409	51,24	1 zł	51,24
Pozostali	487 564 591	48,76	1 zł	48,76
Razem	**1 000 000 000**	**100,00**	**---**	**100,00**
Na dzień 31 grudnia 2007 roku				
Skarb Państwa	514 935 409	51,49	1 zł	51,49
Pozostali	485 064 591	48,51	1 zł	48,51
Razem	**1 000 000 000**	**100,00**	**---**	**100,00**

Bank jest notowany na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie. Zgodnie z Cedułą Giełdową Bank zaklasyfikowany jest do makrosektora „Finanse", sektor „Banki".

Działalność Banku

PKO BP SA jest uniwersalnym bankiem depozytowo-kredytowym obsługującym osoby fizyczne, prawne oraz inne podmioty będące osobami krajowymi i zagranicznymi. PKO BP SA może posiadać wartości dewizowe i dokonywać obrotu tymi wartościami, jak również wykonywać operacje walutowe i dewizowe oraz otwierać i posiadać rachunki bankowe w bankach za granicą, a także lokować środki dewizowe na tych rachunkach.

Bank poprzez Centrum Bankowości Zagranicznej w Warszawie prowadzi działalność w Wielkiej Brytanii.

Informacje dotyczące składu osobowego Zarządu Banku oraz Rady Nadzorczej Banku

Skład Zarządu Banku na dzień 31 grudnia 2008 roku:

- Jerzy Pruski — Prezes Zarządu
- Bartosz Drabikowski — Wiceprezes Zarządu
- Krzysztof Dresler — Wiceprezes Zarządu
- Tomasz Mironczuk — Wiceprezes Zarządu
- Jarosław Myjak — Wiceprezes Zarządu
- Wojciech Papierak — Wiceprezes Zarządu
- Mariusz Zarzycki — Wiceprezes Zarządu

W trakcie roku zakończonego dnia 31 grudnia 2008 roku miały miejsce następujące zmiany w składzie Zarządu Banku:

– w dniu 11 kwietnia 2008 roku Rada Nadzorcza PKO BP SA powołała Jerzego Pruskiego do pełnienia funkcji Prezesa Zarządu PKO BP SA z dniem 20 maja 2008 roku na wspólną kadencję Zarządu rozpoczynającą się z tym dniem. Rada Nadzorcza powierzyła Panu Jerzemu Pruskiemu pełnienie obowiązków Prezesa Zarządu PKO BP SA od dnia 20 maja 2008 roku do dnia wyrażenia przez Komisję Nadzoru Finansowego zgody na pełnienie przez niego funkcji Prezesa Zarządu PKO BP SA,

– w dniu 17 czerwca 2008 roku Komisja Nadzoru Finansowego wyraziła zgodę na powołanie Jerzego Pruskiego na Prezesa Zarządu PKO BP SA,

– w dniu 20 maja 2008 roku Rada Nadzorcza PKO BP SA podjęła uchwały powołujące:

- Bartosza Drabikowskiego do pełnienia funkcji Wiceprezesa Zarządu Banku z dniem 20 maja 2008 roku,
- Mariusza Klimczaka do pełnienia funkcji Wiceprezesa Zarządu Banku z dniem 20 maja 2008 roku,
- Tomasza Mironczuka do pełnienia funkcji Wiceprezesa Zarządu Banku z dniem 20 maja 2008 roku,
- Krzysztofa Dreslera do pełnienia funkcji Wiceprezesa Zarządu Banku z dniem 1 lipca 2008 roku,
- Wojciecha Papieraka do pełnienia funkcji Wiceprezesa Zarządu Banku z dniem 1 lipca 2008 roku,
- Mariusza Zarzyckiego do pełnienia funkcji Wiceprezesa Zarządu Banku z dniem 1 września 2008 roku.

Zgodnie z podjętymi uchwałami wyżej wymienione osoby zostały powołane do pełnienia wskazanych funkcji na wspólną kadencję Zarządu Banku, rozpoczętą z dniem 20 maja 2008 roku.

– w dniu 21 sierpnia 2008 roku Pan Mariusz Klimczak złożył rezygnację z pełnienia funkcji Wiceprezesa Zarządu PKO BP SA z dniem 30 września 2008 roku,

– w dniu 9 grudnia 2008 roku Rada Nadzorcza PKO BP SA podjęła uchwałę powołującą Pana Jarosława Myjaka do pełnienia funkcji Wiceprezesa Zarządu Banku z dniem 15 grudnia 2008 roku. Zgodnie z podjętą uchwałą Pan Jarosław Myjak został powołany do pełnienia wskazanej funkcji w PKO BP SA na wspólną kadencję Zarządu Banku, rozpoczętą z dniem 20 maja 2008 roku.

Skład Rady Nadzorczej Banku na dzień 31 grudnia 2008 roku:

- Marzena Piszczek — Przewodnicząca Rady Nadzorczej
- Eligiusz Jerzy Krześniak — Wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej
- Jan Bossak — Członek Rady Nadzorczej
- Jerzy Osiatyński — Członek Rady Nadzorczej
- Urszula Pałaszek — Członek Rady Nadzorczej
- Roman Sobiecki — Członek Rady Nadzorczej
- Ryszard Wierzba — Członek Rady Nadzorczej

W trakcje roku zakończonego dnia 31 grudnia 2008 roku miały miejsce następujące zmiany w składzie Rady Nadzorczej Banku:

– z dniem 25 lutego 2008 roku Urszula Pałaszek złożyła rezygnację z pełnienia funkcji Wiceprzewodniczącej Rady Nadzorczej.

– z dniem 26 lutego 2008 roku następujący członkowie Rady Nadzorczej złożyli rezygnację z pełnienia funkcji członka Rady Nadzorczej:

- Marek Głuchowski,
- Agnieszka Winnik-Kalemba,
- Tomasz Siemiątkowski,
- Jerzy Michałowski.

– w dniu 26 lutego 2008 roku Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie PKO BP SA odwołało Macieja Czapiewskiego ze składu Rady Nadzorczej z dniem 26 lutego 2008 roku.

– w dniu 26 lutego 2008 roku Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie PKO BP SA powołało w skład Rady Nadzorczej Banku następujące osoby:

- Jana Bossaka,
- Eligiusza Jerzego Krześniaka,
- Romana Sobieckiego,
- Ryszarda Wierzbę,
- Marzenę Piszczek,
- Jerzego Osiatyńskiego.

Zgodnie z podjętą uchwałą wyżej wymienione osoby zostały powołane z dniem 26 lutego 2008 roku do końca obecnej kadencji i na następną kadencję Rady Nadzorczej, z wyjątkiem Urszuli Pałaszek, która została powołana w skład Rady Nadzorczej następnej kadencji.

Wewnętrzne jednostki organizacyjne wchodzące w skład Banku

Sprawozdanie finansowe Banku, obejmujące dane finansowe za rok zakończony dnia 31 grudnia 2008 roku wraz z porównawczymi danymi finansowymi zostało sporządzone na podstawie danych finansowych wszystkich wchodzących w skład Banku jednostek organizacyjnych, za pośrednictwem których Bank prowadzi swoją działalność. Na dzień 31 grudnia 2008 roku należą do nich: Centrala Banku w Warszawie, Dom Maklerski PKO BP SA, COK - Centrum Kart Kredytowych i Operacji Kartowych, CBE Centrum Bankowości Elektronicznej Inteligo, 12 jednostek specjalistycznych, 12 regionalnych oddziałów detalicznych, 13 regionalnych oddziałów korporacyjnych, 177 oddziałów samodzielnych, 188 oddziałów podporządkowanych, 55 centrów korporacyjnych oraz 2196 agencji. Wymienione jednostki, poza Domem Maklerskim PKO BP SA, nie sporządzają samodzielnie sprawozdań finansowych.

Wskazanie, czy Bank jest jednostką dominującą lub znaczącym inwestorem oraz czy sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe

PKO BP SA jest jednostką dominującą Grupy Kapitałowej Powszechnej Kasy Oszczędności Banku Polskiego SA oraz znaczącym inwestorem dla jednostek podporządkowanych i powiązanych z nimi, będących w posiadaniu Banku. W związku z tym PKO BP SA sporządza skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej, które obejmuje dane finansowe tych jednostek.

Skład Grupy PKO BP SA

Lp.	Nazwa jednostki	Siedziba	Zakres działalności	Udział w kapitale (%)	
				31.12.2008	31.12.2007
Grupa Kapitałowa PKO BP SA					
			Podmiot dominujący		
1	**Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski Spółka Akcyjna**				
			Podmioty zależne bezpośrednio		
2	Powszechne Towarzystwo Emerytalne BANKOWY SA	Warszawa	Zarządzanie funduszem emerytalnym	100,00	100,00
3	Centrum Finansowe Puławska Sp. z o.o.	Warszawa	Zarządzanie i eksploatacja Centrum Finansowego Puławska	100,00	100,00
4	PKO Inwestycje Sp. z o.o.	Warszawa	Działalność deweloperska	100,00	100,00
5	Inteligo Financial Services SA	Warszawa	Usługi w zakresie technicznej obsługi bankowości internetowej	100,00	100,00
6	Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych "eService" SA	Warszawa	Usługi w zakresie obsługi i rozliczeń transakcji kartowych	100,00	100,00
7	Bankowy Fundusz Leasingowy SA	Łódź	Działalność leasingowa	100,00	100,00
8	Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA	Warszawa	Działalność usługowa, w tym wspomagające usługi finansowe	100,00	100,00
9	PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA	Warszawa	Zarządzanie funduszami inwestycyjnymi	75,00	75,00
10	KREDOBANK SA	Lwów, Ukraina	Usługi finansowe	98,5619	98,1815
11	PKO Finance AB	Sztokholm, Szwecja	Usługi finansowe	100,00	-
			Podmioty zależne pośrednio		
	Podmiot zależny od Inteligo Financial Services SA				
12	Finanse Agent Transferowy Sp. z o.o. [1]	Warszawa	Pośrednictwo finansowe	80,33	-
	Podmioty zależne od PKO Inwestycje Sp. z o.o.				
13	Wilanów Investments Sp. z o.o.	Warszawa	Działalność deweloperska	100,00	100,00
14	POMERANKA Sp. z o.o.	Warszawa	Działalność deweloperska	100,00	100,00
15	PKO Inwestycje – Międzyzdroje Sp. z o.o. (dawna ARKADIA Inwestycje Sp. z o.o.)	Międzyzdroje	Działalność deweloperska	100,00	100,00
16	UKRPOLINWESTYCJE Sp. z o.o.	Kijów, Ukraina	Działalność deweloperska	55,00	55,00
17	Fort Mokotów Sp. z o.o.	Warszawa	Działalność deweloperska	51,00	51,00
18	WISŁOK Inwestycje Sp. z o. o.	Rzeszów	Działalność deweloperska	80,00	-
19	Baltic Dom 2 Sp. z o. o.	Warszawa	Działalność deweloperska	56,00	-
	Podmioty zależne od Bankowego Funduszu Leasingowego SA				
20	Bankowy Leasing Sp. z o.o.	Łódź	Działalność leasingowa	100,00	100,00
21	BFL Nieruchomości Sp. z o.o.	Łódź	Działalność leasingowa	100,00	100,00

1) do 10 grudnia 2008 roku spółka Finanse Agent Transferowy Sp. z o.o. była podmiotem zależnym od PTE BANKOWY SA; według stanu na 31 grudnia 2008 roku PTE BANKOWY SA posiada udziały Spółki stanowiące 19,67% udziału w kapitale

Dodatkowo Bank posiada następujące podmioty współzależne i stowarzyszone:

Podmioty współzależne

Lp.	Nazwa jednostki	Siedziba	Zakres działalności	Udział w kapitale (%)	
				31.12.2008	31.12.2007
	Podmioty współzależne bezpośrednio				
1	CENTRUM HAFFNERA Sp. z o.o.	Sopot	Działalność deweloperska	49,43	49,43
2	Centrum Obsługi Biznesu Sp. z o.o.	Poznań	Budowa i eksploatacja hotelu	41,44	41,44
	Podmioty współzależne pośrednio				
	Podmioty zależne od CENTRUM HAFFNERA Sp. z o.o. (współzależne pośrednio od PKO BP SA)				
3	Centrum Majkowskiego Sp. z o.o.	Sopot	Działalność deweloperska	100,00	100,00
4	Kamienica Morska Sp. z o.o.	Sopot	Działalność deweloperska	100,00	100,00
5	Sopot Zdrój Sp. z o.o.	Sopot	Działalność deweloperska	100,00	100,00
6	Promenada Sopocka Sp. z o.o.	Sopot	Działalność deweloperska	100,00	100,00

Podmioty stowarzyszone

Lp.	Nazwa jednostki	Siedziba	Zakres działalności	Udział w kapitale	
				31.12.2008	31.12.2007
	Podmioty stowarzyszone bezpośrednio				
1	Bank Pocztowy SA	Bydgoszcz	Usługi finansowe	25,0001	25,0001
2	Kolej Gondolowa Jaworzyna Krynicka SA	Krynica Górska	Budowa i eksploatacja kolejki gondolowej	37,53	37,53
3	Ekogips SA – w upadłości	Warszawa	Produkcja elementów budowlanych	60,26	60,26
4	Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.	Poznań	Poręczenia prawa cywilnego i wekslowego	33,33	33,33
5	Agencja Inwestycyjna CORP SA	Warszawa	Zarządzanie nieruchomościami biurowymi	22,31	22,31
	Podmioty stowarzyszone pośrednio				
	Podmioty stowarzyszone Bankowego Towarzystwa Kapitałowego SA				
6	FINDER SA	Warszawa	Świadczenie usług lokalizacji pojazdów oraz zarządzanie flotą pojazdów	-	46,43

Informacje na temat zmian udziału w kapitale podmiotów zależnych zostały zamieszczone w Nocie 22 „Inwestycje w jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone".

Zatwierdzenie sprawozdania finansowego

Niniejsze sprawozdanie finansowe zostało zaakceptowane do publikacji przez Zarząd Banku w dniu 3 kwietnia 2009 roku.

2. Opis przyjętych zasad rachunkowości

2.1. Oświadczenie o zgodności

Niniejsze sprawozdanie finansowe zostało sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) przyjętymi przez Unię Europejską według stanu na dzień 31 grudnia 2008 roku a w zakresie nieuregulowanym powyższymi standardami zgodnie z wymogami ustawy z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (Dz.U. z 2002 roku, nr 76, poz.694 z późniejszymi zmianami) i wydanymi na jej podstawie przepisami wykonawczymi, jak również wymogami odnoszącymi się do emitentów papierów wartościowych dopuszczonych lub będących przedmiotem ubiegania się o dopuszczenie do obrotu na rynku oficjalnych notowań giełdowych.

W chwili obecnej, biorąc pod uwagę toczący się w UE proces wprowadzania MSSF oraz prowadzoną przez Bank działalność, w zakresie stosowanych przez Bank zasad rachunkowości nie ma różnicy między MSSF oraz MSSF przyjętymi przez Unię Europejską.

2.2. Kontynuacja działalności

Sprawozdanie finansowe Banku zostało sporządzone przy założeniu kontynuowania działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy po dniu bilansowym, czyli po dniu 31 grudnia 2008 roku. Zarząd Banku nie stwierdza na dzień podpisania sprawozdania finansowego istnienia faktów i okoliczności, które wskazywałyby na zagrożenia dla możliwości kontynuacji przez Bank w okresie 12 miesięcy po dniu bilansowym na skutek zamierzonego lub przymusowego zaniechania, bądź istotnego ograniczenia przez Bank dotychczasowej działalności.

2.3. Podstawa sporządzania sprawozdania finansowego

W sprawozdaniu zastosowano zasadę koncepcji wartości godziwej dla aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, w tym instrumentów pochodnych, aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży, za wyjątkiem tych, dla których nie można wiarygodnie ustalić wartości godziwej. Pozostałe składniki aktywów i zobowiązań finansowych (w tym kredyty i pożyczki) wykazywane są w wartości zamortyzowanego kosztu pomniejszonej o odpisy z tytułu utraty wartości lub w cenie nabycia pomniejszonej o odpisy z tytułu utraty wartości.

Składniki aktywów trwałych wykazywane są w cenie nabycia pomniejszonej o odpisy amortyzacyjne oraz o odpisy z tytułu trwałej utraty wartości. Składniki aktywów trwałych lub grupy do sprzedaży zaklasyfikowane, jako przeznaczone do sprzedaży, wykazywane są w kwocie niższej z ich wartości bilansowej i wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia.

2.4. Waluty obce

2.4.1. Transakcje i salda w walutach obcych

Transakcje wyrażone w walutach obcych przelicza się na walutę funkcjonalną według kursu obowiązującego w dniu transakcji. Na każdy dzień bilansowy Bank przelicza:

1) pozycje pieniężne w walucie obcej przy zastosowaniu kursu zamknięcia, tj. kursu średniego ogłoszonego przez Narodowy Bank Polski, obowiązującego na dzień bilansowy,
2) pozycje niepieniężne wyceniane według historycznej ceny nabycia wyrażonej w walucie obcej przy zastosowaniu kursu wymiany z dnia transakcji,
3) pozycje niepieniężne wyceniane w wartości godziwej wyrażonej w walucie obcej przeliczane są przy zastosowaniu kursów wymiany, które obowiązywały w dniu, na który wartość godziwa została ustalona.

Zyski i straty kursowe z tytułu rozliczenia tych transakcji oraz wyceny bilansowej aktywów i zobowiązań pieniężnych wyrażonych w walutach obcych ujmuje się w rachunku zysków i strat. Różnice kursowe z tytułu pozycji niepieniężnych, m.in. jak aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, wykazuje się w ramach zysków i strat. Różnice kursowe z tytułu takich pozycji niepieniężnych, jak z wyceny bilansowej w pozycji instrumenty kapitałowe zaklasyfikowane do aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży są wykazywane w kapitale z aktualizacji wyceny.

2.5. Aktywa i zobowiązania finansowe

2.5.1. Klasyfikacja

Bank klasyfikuje aktywa finansowe do następujących kategorii: aktywa finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat; aktywa finansowe dostępne do sprzedaży; kredyty, pożyczki i inne należności; aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności. Zobowiązania finansowe klasyfikowane są następująco: zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz pozostałe zobowiązania finansowe. Bank decyduje o klasyfikacji aktywa i zobowiązania finansowego w momencie jego początkowego ujęcia.

2.5.1.1. Aktywa i zobowiązania finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat

Aktywa i zobowiązania wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat są to składniki aktywów i zobowiązań finansowych spełniające którykolwiek z poniższych warunków:

1) klasyfikowane jako przeznaczone do obrotu. Składniki aktywów finansowych kwalifikuje się jako przeznaczone do obrotu, gdy są nabyte lub zaciągnięte głównie w celu sprzedaży lub odkupienia w bliskim terminie, są częścią portfela określonych instrumentów finansowych, którymi zarządza się łącznie i dla których istnieje potwierdzenie aktualnego faktycznego wzoru generowania krótkoterminowych zysków. Instrumenty pochodne klasyfikuje się również jako przeznaczone do obrotu chyba, że są wyznaczonymi i efektywnymi instrumentami zabezpieczającymi.
2) przy początkowym ujęciu zostały wyznaczone jako wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat. Wyznaczenie takie Bank może zastosować tylko wówczas, gdy:
    a. wyznaczony składnik aktywów lub zobowiązań finansowych jest instrumentem łącznym zawierającym jeden lub więcej wbudowanych instrumentów pochodnych kwalifikujących się do odrębnego ich ujmowania, przy czym wbudowany instrument pochodny nie może zmieniać znacząco przepływów pieniężnych wynikających z umowy zasadniczej lub wydzielenie instrumentu pochodnego jest zabronione;
    b. zastosowanie takiej kwalifikacji aktywa lub zobowiązania eliminuje lub znacząco zmniejsza niespójność w zakresie wyceny lub ujmowania (tzw. niedopasowanie księgowe na skutek innego sposobu wyceny aktywów lub zobowiązań lub odmiennego ujmowania związanych z nimi zysków lub strat);
    c. grupa aktywów lub zobowiązań finansowych lub obu tych kategorii jest odpowiednio zarządzana, a jej wyniki oceniane w oparciu o wartość godziwą, zgodnie z udokumentowanymi zasadami zarządzania ryzykiem lub strategią inwestycyjną Banku.

2.5.1.2. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży są to aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, które zostały wyznaczone jako dostępne do sprzedaży lub niebędące: a) wyznaczonymi przez Bank przy początkowym ujęciu jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat; b) aktywami finansowymi utrzymywanymi do terminu zapadalności; c) spełniającymi definicję kredytu i pożyczki.

2.5.1.3. Kredyty i pożyczki

Do kategorii kredytów i pożyczek zalicza się aktywa finansowe niebędące instrumentami pochodnymi, z ustalonymi lub możliwymi do określenia płatnościami, które nie są kwotowane na aktywnym rynku, inne niż:

1) aktywa finansowe, które Bank zamierza sprzedać natychmiast lub w bliskim terminie, które kwalifikuje się jako przeznaczone do obrotu i te, które przy początkowym ujęciu zostały wyznaczone jako wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy,
2) aktywa finansowe wyznaczone przez Bank przy początkowym ujęciu jako dostępne do sprzedaży,
3) aktywa finansowe, których posiadacz może nie odzyskać zasadniczo pełnej kwoty inwestycji początkowej z innego powodu niż pogorszenie obsługi kredytu, które kwalifikuje się jako dostępne do sprzedaży.

2.5.1.4. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu zapadalności

Są to aktywa finansowe, niebędące instrumentami pochodnymi, o ustalonych lub możliwych do ustalenia płatnościach i terminie wymagalności, które nabyto z zamiarem utrzymywania i Bank jest w stanie utrzymać je do terminu wymagalności, inne niż: a) wyznaczone przez Bank przy początkowym ujęciu jako wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat; b) wyznaczone przez Bank jako dostępne do sprzedaży; c) spełniające definicję kredytów i pożyczek.

2.5.1.5. Pozostałe zobowiązania finansowe

Pozostałe zobowiązania finansowe są to zobowiązania finansowe inne niż wycenianie w wartości godziwej ze skutkiem wyceny odnoszonym do rachunku zysków i strat mające charakter depozytu lub pożyczki otrzymanej/ kredytu otrzymanego.

2.5.2. Ujmowanie transakcji w księgach

Aktywa finansowe oraz zobowiązania finansowe, w tym również transakcje terminowe, z których wynika zobowiązanie lub prawo do nabycia lub sprzedaży w przyszłym terminie ustalonej ilości określonych instrumentów finansowych po ustalonej cenie, wprowadza się do ksiąg rachunkowych pod datą zawarcia kontraktu, bez względu na przewidziany w umowie termin rozliczenia transakcji.

2.5.3. Wyłączenie z bilansu instrumentów finansowych

Składnik aktywów finansowych zostaje usunięty z bilansu, gdy wygasają umowne prawa do przepływów pieniężnych z aktywów finansowych lub, gdy Bank przenosi składnik aktywów finansowych na inny podmiot. Przeniesienie to ma miejsce wtedy, gdy Bank:

1) przenosi umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych, lub
2) zatrzymuje umowne prawa do otrzymania przepływów pieniężnych ze składnika aktywów finansowych, ale przyjmuje umowny obowiązek przekazania tych przepływów jednostce spoza Banku.

Przenosząc składniki aktywów finansowych Bank ocenia, w jakim stopniu zachowuje ryzyko i korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych. W tym przypadku:

1) jeżeli Bank przenosi zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to wyłącza składnik aktywów finansowych z bilansu,
2) jeżeli Bank zachowuje zasadniczo całe ryzyko i wszystkie korzyści związane z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to w dalszym ciągu ujmuje składnik aktywów finansowych w bilansie,
3) jeżeli Bank nie przenosi, ani nie zachowuje zasadniczo całego ryzyka i wszystkich korzyści związanych z posiadaniem składnika aktywów finansowych, to Bank ustala, czy zachował kontrolę nad tym składnikiem aktywów finansowych. W przypadku zachowania kontroli składnik aktywów finansowych jest ujmowany w bilansie Banku do wysokości wynikającej z trwałego zaangażowania, odpowiednio w przypadku braku kontroli jest z bilansu wyłączany.

Bank nie dokonuje przekwalifikowania instrumentów finansowych do lub z kategorii wycenianych według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat od momentu ich objęcia lub wyemitowania.

Bank wyłącza ze swojego bilansu zobowiązanie finansowe (lub jego część), gdy obowiązek określony w umowie został wypełniony, umorzony lub wygasł.

Najczęściej Bank wyłącza z bilansu kredyty, gdy podlegają one umorzeniu, przedawnieniu lub są nieściągalne. Wyłączanie z bilansu kredytów, pożyczek i innych należności następuje w ciężar utworzonych na nie odpisów z tytułu utraty wartości. W przypadku, gdy nie utworzono odpisów z tytułu utraty wartości lub ich wartość jest mniejsza od wartości kredytu, pożyczki i innej należności, przed odpisaniem należności zwiększa się odpis z tytułu utraty wartości o różnicę pomiędzy wartością należności, a dotychczas utworzoną kwotą odpisu z tytułu utraty wartości.

2.5.4. Wycena

W momencie początkowego ujęcia składnik aktywów finansowych lub zobowiązanie finansowego wycenia się według wartości godziwej, powiększonej w przypadku aktywów lub zobowiązań finansowych niekwalifikowanych jak wyceniane wg wartości godziwej przez rachunek zysków i strat, o

koszty transakcji, które mogą być bezpośrednio przypisane do nabycia lub emisji składnika aktywów finansowych lub zobowiązania finansowego.

Po początkowym ujęciu jednostka wycenia instrumenty finansowe w następujący sposób:

2.5.4.1. Aktywa i zobowiązania wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat

Wyceniane są do wartości godziwej ze skutkiem wyceny odnoszonym do rachunku zysków i strat, do pozycji wyniku na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej.

2.5.4.2. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży

Wyceniane są w wartości godziwej, a skutki zmiany wartości godziwej (z wyjątkiem odpisów z tytułu utraty wartości) odnoszone są na kapitał z aktualizacji wyceny aż do momentu wyłączenia składnika aktywów z bilansu, kiedy skumulowany zysk/strata ujmowane są w rachunku zysków i strat.

2.5.4.3. Kredyty i pożyczki oraz inwestycje utrzymywane do terminu wymagalności

Wyceniane są według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej i uwzględnieniem utraty wartości.

2.5.4.4. Pozostałe zobowiązanie finansowe

Wyceniane są według zamortyzowanego kosztu z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej. Jeżeli dla zobowiązania finansowego nie można ustalić harmonogramu przepływów pieniężnych, a więc także rzetelnie ustalić efektywnej stopy procentowej, zobowiązanie to wycenia się według kwoty wymaganej zapłaty.

Instrumenty dłużne wyemitowane przez Bank są wykazywane jako zobowiązania i wyceniane według zamortyzowanego kosztu z uwzględnieniem efektywnej stopy procentowej.

2.5.4.5. Metoda ustalania wartości godziwej i zamortyzowanego kosztu

Wartość godziwa instrumentów finansowych dłużnych i kapitałowych (wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz dostępnych do sprzedaży), dla których istnieje aktywny rynek ustalana jest w oparciu o wartość rynkową będącą ceną kupna.

Wartość godziwa instrumentów finansowych dłużnych i kapitałowych (wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz dostępnych do sprzedaży), dla których brak jest aktywnego rynku jest szacowana w następujący sposób:

1) instrumenty kapitałowe portfela wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz portfela dostępnych do sprzedaży:
   - cena ostatnio przeprowadzonej na rynku transakcji pod warunkiem, że w okresie między datą transakcji a dniem bilansowym nie nastąpiły znaczne zmiany uwarunkowań gospodarczych, które mogłyby wpłynąć na jej wartość,
   - w drodze wyceny przez wyspecjalizowany podmiot zewnętrzny świadczący tego rodzaju usługi,
2) dłużne instrumenty portfela wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat: a) metoda wartości aktywa referencyjnego, b) metoda zdyskontowanych przepływów pieniężnych na podstawie rynkowych kwotowań stóp procentowych, c) cena ostatnio przeprowadzonej na rynku transakcji pod warunkiem, że w okresie między datą transakcji, a dniem bilansowym nie nastąpiły znaczne zmiany uwarunkowań gospodarczych, które mogłyby wpłynąć na jej wartość,
3) dłużne instrumenty portfela dostępnych do sprzedaży – według jednej z poniższych metod: a) metodą wartości aktywa referencyjnego, b) metodą zdyskontowanych przepływów pieniężnych na podstawie rynkowych kwotowań stóp procentowych, skorygowaną o marżę

ryzyka równą marży określonej w warunkach emisji. Istotna zmiana rynkowych stóp procentowych jest uwzględniania w zmianie wartości godziwej tych instrumentów.

W przypadku braku możliwości ustalenia wartości godziwej instrumenty kapitałowe wycenia się po cenie nabycia, pomniejszonej o odpis z tytułu utraty wartości.

Zamortyzowany koszt stanowi wartość, w jakiej instrument finansowy został wyceniony w momencie początkowego ujęcia, pomniejszona o spłaty kwoty kapitału oraz powiększona lub pomniejszona o umorzenia wszelkich różnic między wartością początkową a wartością w terminie zapadalności oraz pomniejszona o odpisy z tytułu utraty wartości. Do wyceny według zamortyzowanego kosztu stosuje się efektywną stopę procentową – stopę, która dyskontuje oczekiwany strumień przyszłych płatności pieniężnych do bieżącej wartości bilansowej netto przez okres do zapadalności lub do momentu następnej rynkowej wyceny, stanowiącą wewnętrzną stopę zwrotu składnika aktywów/zobowiązań za dany okres; ustalenie tej stopy obejmuje opłaty otrzymywane/zapłacone przez Bank, które wpływają na charakterystykę finansową instrumentu. Prowizje, opłaty i koszty transakcji, stanowiące integralny element efektywnego zwrotu z instrumentu finansowego, korygują jego wartość bilansową oraz są uwzględniane w kalkulacji efektywnej stopy procentowej.

2.5.5. Instrumenty pochodne

2.5.5.1. Ujęcie i wycena

Pochodne instrumenty finansowe ujmowane są w wartości godziwej począwszy od dnia zawarcia transakcji. Instrument pochodny staje się aktywem, jeśli jego wartość godziwa jest dodatnia, a zobowiązaniem w przypadku, gdy jego wartość godziwa jest ujemna. Wartość godziwą instrumentów finansowych znajdujących się w obrocie na rynku stanowi cena rynkowa. W pozostałych przypadkach jest to wartość godziwa określona na podstawie modelu wyceny, do którego dane pozyskano z aktywnego rynku. Wykorzystywane techniki bazują między innymi na modelach zdyskontowanych przepływów pieniężnych, modelach opcji oraz krzywych dochodowości.

W przypadku, gdy oszacowana wartość godziwa jest niższa, bądź wyższa od wartości godziwej na poprzedzający dzień bilansowy (dla transakcji zawartych w danym okresie bilansowym w wartości godziwej) Bank zalicza tę wartość odpowiednio do wyniku na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej ze skutkiem odnoszonym do rachunku zysków i strat lub do wyniku z pozycji wymiany (dla transakcji FX swap, FX forward oraz transakcje CIRS) w korespondencji odpowiednio z pozycją „Pochodne instrumenty finansowe”.

Efekt ostatecznego rozliczenia transakcji pochodnych wykazuje się w wyniku z tytułu aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych według wartości godziwej ze skutkiem odnoszonym do rachunku zysków i strat lub w wyniku z pozycji wymiany.

Kwoty bazowe transakcji pochodnych wykazane są w pozycjach pozabilansowych w dniu zawarcia transakcji i przez cały okres ich trwania.

2.5.5.2. Wbudowane instrumenty pochodne

Wbudowany instrument pochodny jest składnikiem hybrydowego (złożonego) instrumentu, który zawiera również umowę zasadniczą niebędącą instrumentem pochodnym (zarówno o charakterze finansowym, jak i niefinansowym), powodującym, że część przepływów pieniężnych wynikających z instrumentu złożonego zmienia się w sposób podobny do przepływów wynikających z samodzielnie występującego instrumentu pochodnego. Wbudowany instrument pochodny powoduje, że część lub całość przepływów pieniężnych wynikających z umowy zasadniczej jest modyfikowana w oparciu o określoną stopę procentową, cenę instrumentu finansowego, cenę towaru, kurs walutowy, bądź inną zmienną, pod warunkiem, że zmienna niebędąca finansową nie jest specyficzna dla którejkolwiek ze stron kontraktu.

Oceny, czy dana umowa zawiera wbudowany instrument pochodny dokonuje się na moment przystąpienia do umowy. Ponowna ocena jest dokonywana jedynie wtedy, gdy nastąpią zmiany w umowie istotnie wpływające na wynikające z niej przepływy pieniężne.

Instrumenty pochodne podlegające wydzieleniu z umów zasadniczych i osobnemu ujęciu w księgach rachunkowych wyceniane są według wartości godziwej. Wycena prezentowana jest w bilansie w pozycji „Pochodne instrumenty finansowe". Zmiany w wycenie do wartości godziwej instrumentów pochodnych odnoszone są do rachunku zysków i strat do pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej".

Instrument pochodny wykazywany jest odrębnie, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

1) instrument hybrydowy (złożony) nie jest wykazywany w wartości godziwej, a zmiany wartości godziwej nie są ujmowane w rachunku zysków i strat
2) charakter ekonomiczny wbudowanego instrumentu oraz ryzyka z nim związane nie są ściśle powiązane z charakterem ekonomicznym umowy zasadniczej i ryzykami z niej wynikającymi,
3) odrębny instrument, którego charakterystyka odpowiada cechom wbudowanego instrumentu pochodnego, spełniałby definicję instrumentu pochodnego,

W przypadku umów nie będących instrumentami finansowymi, których składnikiem jest instrument spełniający powyższe warunki, wbudowany instrument pochodny zalicza się do pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej", odnoszony do rachunku zysku i strat.

2.5.6. Kompensowanie instrumentów finansowych

Kompensowanie składnika aktywów i zobowiązań finansowych jest dokonywane tylko w przypadku gdy Bank posiada ważny tytuł prawny do przeprowadzenia kompensaty a rozliczenie ma zostać przeprowadzone w kwocie netto lub realizacja składnika aktywów i zobowiązań następuje jednocześnie.

2.6. Transakcje z przyrzeczeniem sprzedaży i odkupu

Transakcje z przyrzeczeniem sprzedaży i odkupu są operacjami sprzedaży lub kupna papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu lub odsprzedaży w umownym terminie i po określonej cenie.

Transakcje sprzedaży papierów wartościowych z udzielonym przyrzeczeniem odkupu na moment zawarcia ujmuje się w zobowiązaniach wobec innych banków lub zobowiązaniach wobec klientów z tytułu depozytów, w zależności od kontrahenta transakcji.

Zakupione papiery wartościowe z przyrzeczeniem odsprzedaży ujmuje się jako należności od banków lub kredyty i pożyczki udzielone klientom, w zależności od kontrahenta transakcji.

Transakcje z przyrzeczeniem odkupu/sprzedaży są wyceniane wg zamortyzowanego kosztu, natomiast papiery wartościowe będące składnikiem transakcji z przyrzeczeniem odkupu nie są wyłączane z bilansu i podlegają wycenie wg zasad określonych dla poszczególnych portfeli papierów wartościowych. Różnica między ceną sprzedaży i odkupu jest traktowana odpowiednio jako koszt/przychód odsetkowy i rozliczana jest w czasie trwania umowy z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej.

2.7. Inwestycje w jednostki zależne, współzależne oraz stowarzyszone

Inwestycje dokonane w jednostkach zależnych, współzależnych oraz stowarzyszonych wykazane są według ceny nabycia z uwzględnieniem odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości.

2.8. Utrata wartości aktywów finansowych

2.8.1. Aktywa wyceniane według zamortyzowanego kosztu

Na każdy dzień bilansowy Bank ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych. Jeżeli takie przesłanki istnieją, Grupa Kapitałowa ustala kwoty odpisów z tytułu utraty wartości. Strata z tytułu utraty wartości jest ponoszona, gdy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości wynikające z jednego lub więcej

zdarzeń mających miejsce po początkowym ujęciu składnika aktywów („zdarzenie powodujące stratę"), oraz to zdarzenie ma wpływ na oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne wynikające ze składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych, których wiarygodne oszacowanie jest możliwe.

Do obiektywnych przesłanek utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych Bank zalicza informacje o następujących zdarzeniach:

1) wystąpienie znaczących trudności finansowych emitenta lub dłużnika,
2) niedotrzymanie postanowień umownych przez emitenta lub dłużnika, np. niespłacenie odsetek lub kapitału albo zaleganie z ich spłatą,
3) przyznanie emitentowi lub dłużnikowi, ze względów ekonomicznych lub prawnych związanych z jego trudnościami finansowymi, udogodnienia, które w innym przypadku nie zostałoby udzielone,
4) zaistnienie wysokiego prawdopodobieństwa upadłości lub restrukturyzacji emitenta lub dłużnika,
5) zanik obrotu danym składnikiem aktywów finansowych na aktywnym rynku ze względu na trudności finansowe emitenta lub dłużnika,
6) wystąpienie zdarzenia umożliwiającego oszacowanie spadku wartości przyszłych przepływów pieniężnych, w tym ich ściągalności, w odniesieniu do grupy aktywów.

W pierwszej kolejności Bank ustala, czy nastąpiła utrata wartości aktywów na bazie analizy indywidualnej w odniesieniu do należności indywidualnie znaczących. Jeżeli dla pojedynczego składnika aktywów finansowych nie należy dokonywać odpisu z tytułu utraty wartości, składnik ten, po zaszeregowaniu do grupy aktywów finansowych o podobnej charakterystyce, poddawany jest zbiorczej ocenie pod kątem wystąpienia utraty wartości.

Bank dokonuje podziału należności kredytowych i leasingowych ze względu na wielkość zaangażowania na portfel indywidualny i portfel grupowy.

W portfelu indywidualnym każda pojedyncza ekspozycja kredytowa i leasingowa jest poddawana testowi na utratę wartości. W przypadku rozpoznania utraty wartości, tworzony jest odpis aktualizujący wartość należności. W przypadku, gdy dla danej ekspozycji nie wystąpiły obiektywne przesłanki utraty wartości, ekspozycja ta włączana jest do portfela kredytów lub należności leasingowych ocenianego grupowo.

W portfelu grupowym identyfikowane są grupy o podobnych charakterystykach ryzyka kredytowego, które następnie zbiorczo oceniane są pod kątem utraty wartości.

Jeżeli istnieją obiektywne dowody na utratę wartości aktywów finansowych zakwalifikowanych do kategorii pożyczek i należności, należności z tytułu leasingu finansowego lub inwestycji utrzymywanych do terminu zapadalności, kwotę odpisu aktualizacyjnego stanowi różnica między wartością bilansową składnika aktywów a bieżącą wartością, oszacowanych przyszłych przepływów pieniężnych (z wyłączeniem przyszłych strat kredytowych, które nie zostały poniesione), zdyskontowanych z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej z dnia wystąpienia przesłanki dla danego składnika aktywów finansowych.

Kalkulacja bieżącej wartości oszacowanych przepływów pieniężnych dotyczących zabezpieczonego składnika aktywów finansowych uwzględnia przepływy pieniężne wynikające z przejęcia zabezpieczenia, pomniejszonego o koszty przejęcia i sprzedaży.

Przyszłe przepływy pieniężne dotyczące grupy aktywów finansowych ocenianych łącznie pod kątem utraty wartości są szacowane na podstawie przepływów pieniężnych wynikających z umów oraz historycznych parametrów odzysków generowanych z aktywów o podobnych cechach ryzyka.

Historyczne parametry odzysków są korygowane na podstawie danych pochodzących z bieżących obserwacji, tak, aby uwzględnić oddziaływanie bieżących warunków oraz wyłączyć czynniki mające wpływ w okresie historycznym, które nie występują obecnie.

Jeżeli w następnym okresie wysokość straty z tytułu utraty wartości zmniejszy się na skutek zdarzenia, które nastąpiło po wystąpieniu utraty wartości (np. poprawy oceny zdolności kredytowej dłużnika), wówczas uprzednio dokonany odpis z tytułu utraty wartości jest odwracany poprzez dokonanie odpowiedniej korekty salda odpisów aktualizujących. Kwota dokonanego odwrócenia wykazywana jest w rachunku zysków i strat.

Bank planuje, iż przyjęta metodologia szacowania odpisów z tytułu utraty wartości będzie rozwijana wraz ze zwiększającymi się możliwościami pozyskiwania informacji wskazujących na utratę wartości z istniejących oraz wdrażanych aplikacji i systemów informatycznych. W konsekwencji, pozyskiwanie nowych danych może mieć wpływ na poziom odpisów z tytułu utraty wartości w przyszłości. Metodologia i założenia wykorzystywane przy szacowaniu poddawane są regularnym przeglądom w celu zmniejszenia różnic pomiędzy szacunkową a rzeczywistą wielkością strat.

2.8.2. Aktywa dostępne do sprzedaży

Na każdy dzień bilansowy Bank ocenia, czy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych zakwalifikowanych do kategorii aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży. Jeżeli takie przesłanki istnieją, bank ustala kwoty odpisów z tytułu utraty wartości.

Do obiektywnych przesłanek utraty wartości składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży Bank zalicza informacje o następujących zdarzeniach:

1) wystąpienie znaczących trudności finansowych emitenta,
2) niedotrzymanie postanowień umownych przez emitenta, np. niespłacenie odsetek lub kapitału albo zaleganie z ich spłatą,
3) przyznanie emitentowi, ze względów ekonomicznych lub prawnych związanych z jego trudnościami finansowymi, udogodnienia, które w innym przypadku nie zostałoby udzielone,
4) pogorszenie się w okresie kredytowania sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika,
5) zaistnienie wysokiego prawdopodobieństwa upadłości lub restrukturyzacji emitenta,
6) wzrost, w okresie kredytowania, ryzyka branży, w której działa dłużnik wyrażający się uznaniem branży przez Bank za branżę podwyższonego ryzyka.

W pierwszej kolejności Bank ustala, czy nastąpiła utrata wartości aktywów na bazie analizy indywidualnej w odniesieniu do należności indywidualnie znaczących. Jeżeli dla pojedynczego składnika aktywów finansowych nie należy dokonywać odpisu z tytułu utraty wartości, składnik ten, po zaszeregowaniu do grupy aktywów finansowych o podobnej charakterystyce, poddawany jest zbiorczej ocenie pod kątem wystąpienia utraty wartości.

Jeżeli istnieją obiektywne dowody na utratę wartości aktywów finansowych zakwalifikowanych do kategorii dłużnych nieskarbowych instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży, kwotę odpisu aktualizacyjnego stanowi różnica między wartością bilansową składnika aktywów a bieżącą wartością godziwą ustaloną jako wartość przyszłych przepływów pieniężnych zdyskontowanych za pomocą stóp zerokuponowych ustalanych na podstawie krzywych rentowności papierów skarbowych.

Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości aktywów zakwalifikowanych do kategorii dostępnych do sprzedaży jest ujmowany w rachunku zysków i strat, co skutkuje koniecznością przeniesienia skutków jego wyceny poprzednio odniesionej na kapitał z aktualizacji wyceny.

Jeśli w następnym okresie wartość godziwa instrumentów dłużnych wzrośnie, a wzrost ten może być obiektywnie łączony ze zdarzeniem następującym po ujęciu straty z tytułu utraty wartości w rachunku zysków i strat, to kwotę odwracanego odpisu ujmuje się w rachunku zysków i start.

Odpisów z tytułu utraty wartości instrumentów kapitałowych nienotowanych nie odwraca się poprzez rachunek zysków i strat.

2.9. Rzeczowe aktywa trwałe i wartości niematerialne

2.9.1. Wartości niematerialne

Składnik wartości niematerialnych to możliwy do zidentyfikowania niepieniężny składnik aktywów nieposiadający postaci fizycznych.

2.9.1.1. Oprogramowanie

Nabyte licencje na oprogramowanie komputerowe są aktywowane w wysokości poniesionych kosztów nabycia i przygotowania do użytkowania, z uwzględnieniem umorzeń i odpisów z tytułu utraty wartości.

Późniejsze nakłady związane z utrzymywaniem oprogramowania komputerowego są wykazywane jako koszty w momencie ich poniesienia.

2.9.1.2. Pozostałe wartości niematerialne

Pozostałe wartości niematerialne nabywane przez Bank, wykazuje się w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia pomniejszonym o umorzenie i łączną kwotę odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości.

2.9.1.3. Koszty prac rozwojowych

Bank identyfikuje koszty zakończonych prac rozwojowych jako wartości niematerialne, w związku z uzyskaniem korzyści ekonomicznych oraz spełnieniem określonych warunków, tj. Bank ma możliwość i zamiar ukończenia oraz użytkowania wytwarzanego składnika, posiada stosowne środki techniczne i finansowe służące ukończeniu prac i użytkowania wytwarzanego składnika oraz może wiarygodnie ustalić wysokość nakładów poniesionych w czasie prac rozwojowych, które można przyporządkować wytworzeniu składników wartości niematerialnych.

2.9.2. Rzeczowe aktywa trwałe

Rzeczowe aktywa trwałe wykazywane są na dzień bilansowy według cen nabycia lub kosztów wytworzenia, po pomniejszeniu o odpisy umorzeniowe oraz odpisy z tytułu trwałej utraty ich wartości.

2.9.3. Odpisy amortyzacyjne

Amortyzacja naliczana jest od wszystkich aktywów trwałych, których wartość ulega obniżeniu na skutek używania lub upływu czasu: metodą liniową przez szacowany okres użytkowania danego aktywa. Corocznie weryfikowana jest przyjęta metoda amortyzacji.

Rozpoczęcie amortyzacji rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych oraz nieruchomości inwestycyjnych następuje od pierwszego dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym ten środek przyjęto do używania, a jej zakończenie nie później niż z chwilą:

1) zrównania wartości odpisów amortyzacyjnych lub umorzeniowych z wartością początkową danego składnika aktywów, lub
2) przeznaczenia go do likwidacji, lub
3) sprzedaży, lub
4) stwierdzenia jego niedoboru, lub
5) ustalenia w wyniku weryfikacji, że przewidywana wartość końcowa składnika aktywu przewyższa jego wartość bilansową (netto).

Dla wartości niefinansowych aktywów trwałych przyjmuje się, że wartość końcowa wynosi zero, chyba że istnieje zobowiązanie strony trzeciej do ich odkupienia lub, gdy istnieje i będzie istniał pod koniec używania składnika aktywny rynek i można określić jego wartość na tym rynku.

Okresy amortyzacyjne dla podstawowych grup środków trwałych, nieruchomości inwestycyjnych oraz wartości niematerialnych stosowane w PKO BP SA:

Środki trwałe	**Okresy**
Budynki, lokale, spółdzielcze prawa do lokalu	od 40 do 60 lat
Ulepszenia w obcych środkach trwałych (budynkach, lokalach)	10 lat (lub okres najmu, jeśli jest krótszy)
Maszyny, urządzenia techniczne, narzędzia i przyrządy	od 3 do 15 lat
Zespoły komputerowe	od 4 do 10 lat
Środki transportu	5 lat
Wartości niematerialne	**Okresy**
Oprogramowania	od 2 do 10 lat
Pozostałe wartości niematerialne	5 lat

Koszty związane z nabyciem lub wytworzeniem budynków dzieli się na istotne części składowe tego budynku (komponenty) w przypadku, gdy części składowe posiadają różne okresy użytkowania lub, gdy każda z nich dostarcza Bankowi korzyści w inny sposób. Każda część składowa tego budynku amortyzowana jest odrębnie.

2.9.4. Odpisy aktualizujące z tytułu utraty wartości niefinansowych aktywów trwałych

Na każdy dzień bilansowy Bank ocenia istnienie przesłanek, które wskazują, czy nastąpiła utrata wartości któregoś ze składników niefinansowych aktywów trwałych (lub ośrodków wypracowujących środki pieniężne). W momencie rozpoznania takiej przesłanki Bank dokonuje oszacowania wartości odzyskiwalnej, stanowiącej wyższą z dwóch kwot: wartość godziwą pomniejszoną o koszty sprzedaży lub wartość użytkową składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne), a w przypadku gdy wartość bilansowa składnika aktywów przewyższa jego wartość odzyskiwalną, Bank ujmuje w rachunku zysków i strat odpis z tytułu utraty wartości. Oszacowanie powyższych wartości wymaga przyjęcia założeń dotyczących m.in. przyszłych prognozowanych przepływów pieniężnych, które Bank może uzyskać z tytułu dalszego użytkowania lub sprzedaży danego składnika aktywów trwałych (lub ośrodka wypracowującego środki pieniężne). Przyjęcie odmiennych założeń dotyczących wyceny przyszłych przepływów pieniężnych może mieć wpływ na wartość bilansową niektórych składników aktywów trwałych.

W przypadku, gdy wartość bilansowa danego składnika aktywów przewyższa jego wartość odzyskiwalną, uznaje się utratę jego wartości i dokonuje odpisu aktualizującego jego wartość do poziomu wartości odzyskiwalnej.

W przypadku, gdy istnieją przesłanki, że nastąpiła utrata wartości majątku wspólnego, czyli aktywów, które nie wypracowują wpływów pieniężnych niezależnie od innych aktywów lub zespołów aktywów oraz nie można ustalić wartości odzyskiwalnej pojedynczego składnika aktywów zaliczanego do majątku wspólnego, Bank ustala wartość odzyskiwaną na poziomie ośrodka wypracowującego środki pieniężne, do którego dany składnik należy.

Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości jest ujmowany, jeżeli wartość księgowa aktywa lub jego ośrodka wypracowującego środki pieniężne przekracza wartość odzyskiwalną. Odpis aktualizacyjny z tytułu utraty wartości jest ujmowany w rachunku zysków i strat.

Odpisy aktualizacyjne z tytułu utraty wartości w przypadku ośrodków wypracowujących środki pieniężne w pierwszej kolejności redukują wartość firmy przypadającą na te ośrodki wypracowujące środki pieniężne (grupę ośrodków), a następnie redukują proporcjonalnie wartość księgową innych aktywów w ośrodku (grupie ośrodków).

2.10. Pozostałe składniki bilansu

2.10.1. Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży i działalność zaniechana

Do aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży klasyfikuje się aktywa, których wartość bilansowa ma zostać odzyskana w drodze ich odsprzedaży, a nie dalszego wykorzystania. Jako przeznaczone do sprzedaży klasyfikowane są jedynie aktywa dostępne do natychmiastowej sprzedaży w bieżącym stanie, których sprzedaż jest wysoce prawdopodobna, tzn. zdecydowano o wypełnieniu planu sprzedaży danego składnika aktywów, rozpoczęto aktywny program znalezienia nabywcy i zakończenia planu zbycia. Ponadto, taki składnik aktywów jest oferowany na sprzedaż po cenie, która jest racjonalna w odniesieniu do jego bieżącej wartości godziwej i oczekuje się, że sprzedaż zostanie ujęta jako sprzedaż zakończona w czasie jednego roku od dnia zaklasyfikowania składnika aktywów do tej kategorii.

Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży ujmuje się w kwocie niższej z dwóch: wartości bilansowej lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty zbycia tych aktywów. Odpisy aktualizujące wartość aktywów trwałych przeznaczonych do sprzedaży ujmowane są w rachunku zysków i strat za okres, w którym dokonano tych odpisów. W stosunku do aktywów zaklasyfikowanych do tej kategorii nie nalicza się amortyzacji.

Działalność zaniechana to element przedsięwzięcia Banku, który został zbyty lub jest zakwalifikowany jako przeznaczony do sprzedaży, jak również stanowi odrębną, ważną dziedzinę działalności lub jej geograficzny obszar działalności, albo jest jednostką zależną nabytą wyłącznie z zamiarem jej odsprzedaży. Klasyfikacja do działalności zaniechanej następuje w momencie zbycia lub w momencie, gdy działalność spełnia kryteria działalności przeznaczonej do sprzedaży, jeśli ten moment nastąpił wcześniej. Grupa do zbycia, która ma zostać wycofana z użytkowania, również może być zakwalifikowana jako działalność zaniechana.

2.10.2. Rozliczenia międzyokresowe i przychody przyszłych okresów

Pozycja obejmuje głównie prowizje rozliczane liniowo oraz inne dochody pobrane z góry, których rozliczenie do rachunku zysków i strat nastąpi w przyszłych okresach sprawozdawczych.

Składnikami kosztów rozliczanych w czasie są rezerwy na koszty rzeczowe wynikające ze świadczeń wykonanych na rzecz Bank przez kontrahentów, które zostaną rozliczone w następnych okresach oraz rozliczenia z tytułu świadczeń na rzecz pracowników (m.in. premie, nagrody oraz niewykorzystane urlopy). Koszty i przychody rozliczane w czasie prezentuje się w bilansie w pozycji „Pozostałe zobowiązania".

Rozliczenia międzyokresowe czynne dotyczą poszczególnych rodzajów wydatków, których rozliczenie w ciężar rachunku zysków i strat nastąpi stosownie do upływu czasu w przyszłych okresach sprawozdawczych. Rozliczenia międzyokresowe prezentuje się w bilansie w pozycji „Inne aktywa".

2.11. Rezerwy

Rezerwy są zobowiązaniami, których kwota lub termin zapłaty są niepewne. Rezerwy są tworzone, gdy Bank posiada obecny obowiązek (prawny lub zwyczajowo oczekiwany) wynikający ze zdarzeń przeszłych oraz prawdopodobne jest, że wypełnienie obowiązku spowoduje konieczność wypływu środków zawierających w sobie korzyści ekonomiczne oraz można dokonać wiarygodnego szacunku kwoty tego obowiązku.

W przypadku, gdy wpływ wartości pieniądza w czasie jest istotny, wielkość rezerwy jest ustalana poprzez zdyskontowanie prognozowanych przyszłych przepływów pieniężnych do wartości bieżącej, przy zastosowaniu stopy dyskontowej przed opodatkowaniem, która odzwierciedla aktualne oceny rynkowe co do wartości pieniądza w czasie oraz ewentualnego ryzyka związanego z danym zobowiązaniem.

2.12. Rezerwa restrukturyzacyjna

Rezerwę na koszty restrukturyzacji tworzy się, gdy spełnione są ogólne kryteria ujmowania rezerw jak również szczegółowe kryteria dotyczące powstania obowiązku tworzenia rezerwy na koszty restrukturyzacji określone w MSR 37. W szczególności, zwyczajowo oczekiwany obowiązek przeprowadzenia restrukturyzacji powstaje tylko wówczas, gdy Bank posiada szczegółowy, formalny plan restrukturyzacji oraz wzbudził uzasadnione oczekiwanie u stron, których plan dotyczy, że przeprowadzi działania restrukturyzacyjne poprzez rozpoczęcie wdrażania planu lub ogłoszenie głównych elementów planu tymże stronom. Szczegółowy plan restrukturyzacji określa co najmniej działalność, lub część działalności, której ten plan dotyczy, podstawowe lokalizacje, które zostaną nim objęte, miejsce zatrudnienia, funkcje i przybliżoną liczbę pracowników, którzy mają uzyskać odszkodowania w zamian za zakończenie stosunku pracy, kwotę nakładów, które będą poniesione oraz termin, w jakim plan zostanie wdrożony. Rezerwa na restrukturyzację obejmuje tylko takie bezpośrednie nakłady powstające w wyniku restrukturyzacji, które jednocześnie a) w sposób nieodzowny wynikają z restrukturyzacji oraz b) nie są związane z bieżącą działalnością Banku. Rezerwa na restrukturyzację nie obejmuje także przyszłych kosztów operacyjnych.

2.13. Świadczenia pracownicze

Zgodnie z Zakładowym Układem Zbiorowym Pracy pracownicy PKO BP SA mają prawo do nagród jubileuszowych po przepracowaniu określonej liczby lat oraz do odpraw emerytalnych lub rentowych w momencie odchodzenia na emeryturę lub rentę. Bank okresowo dokonuje wyliczenia aktuarialnego rezerwy na przyszłe zobowiązania wobec pracowników.

Rezerwa na odprawy emerytalne, rentowe i nagrody jubileuszowe tworzona jest indywidualnie dla każdego pracownika na podstawie wyceny aktuarialnej sporządzanej okresowo przez niezależną firmę doradztwa aktuarialnego. Podstawę do wyznaczania wartości rezerw na świadczenia pracownicze stanowią regulacje wewnętrzne, a w szczególności Zakładowy Układ Zbiorowy Pracy obowiązujący w Banku. Wycena rezerw na świadczenia pracownicze dokonywana jest z zastosowaniem technik i założeń aktuarialnych. W kalkulacji rezerwy uwzględniono wszystkie nagrody jubileuszowe oraz odprawy emerytalne i rentowe, które mogą być w przyszłości wypłacone. Rezerwę utworzono na podstawie listy osób zawierającej wszystkie niezbędne dane o pracownikach, ze szczególnym uwzględnieniem stażu pracy, wieku oraz płci. Naliczone rezerwy są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, z uwzględnieniem rotacji zatrudnienia i dotyczą okresu do dnia bilansowego. Zyski i straty z obliczeń aktuarialnych są rozpoznawane w rachunku zysków i strat.

Bank tworzy rezerwę na przyszłe zobowiązania z tytułu niewykorzystanych urlopów wypoczynkowych, po uwzględnieniu wszystkich pozostających do wykorzystania zaległych dni urlopów oraz z tytułu odszkodowań i odpraw pieniężnych wypłacanych pracownikom, z którymi zostaje rozwiązany stosunek pracy z przyczyn niedotyczących pracowników, a także z tytułu kosztów przypadających na bieżący okres, które poniesione zostaną w przyszłym okresie.

2.14. Udzielone zobowiązania pozabilansowe

W ramach działalności operacyjnej Bank zawiera transakcje, które w momencie ich zawarcia nie są ujmowane w bilansie jako aktywa lub zobowiązania, lecz powodują powstanie zobowiązań warunkowych. Zobowiązanie warunkowe jest:

1) możliwym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, których istnienie zostanie potwierdzone dopiero w momencie wystąpienia lub niewystąpienia jednego lub większej ilości niepewnych przyszłych zdarzeń, które nie w pełni podlegają kontroli Banku;
2) obecnym obowiązkiem, który powstaje na skutek zdarzeń przeszłych, ale nie jest ujmowany w bilansie, ponieważ nie jest prawdopodobne, aby konieczne było wydatkowanie środków pieniężnych lub innych aktywów w celu wypełnienia obowiązku lub kwoty zobowiązania nie można oszacować w sposób wiarygodny.

Na udzielone zobowiązania pozabilansowe obarczone ryzykiem braku wywiązania się zleceniodawcy z warunków umowy tworzone są rezerwy zgodnie z MSR 37.

Najistotniejsze pozycje udzielonych zobowiązań pozabilansowych stanowią przyznane linie kredytowe oraz udzielone gwarancje.

W momencie początkowego ujęcia umowę gwarancji finansowej wycenia się w wartości godziwej. Po początkowym ujęciu wycenia się ją według wartości wyższej z:

1) wartości ustalonej zgodnie z MSR 37 „Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe" oraz
2) wartości początkowej pomniejszonej, w odpowiednich przypadkach, o skumulowane odpisy amortyzacyjne ujęte zgodnie z MSR 18 „Przychody".

2.15. Kapitały własne

Kapitały własne stanowią kapitały i fundusze tworzone przez Bank zgodnie z obowiązującym prawem oraz ze statutem.

2.15.1. Kapitał zakładowy

Kapitał zakładowy wykazany jest w wysokości zgodnej ze statutem oraz wpisem do rejestru przedsiębiorców według wartości nominalnej.

2.15.2. Kapitał zapasowy

Kapitał zapasowy tworzony jest zgodnie ze statutem Banku z odpisów z zysku oraz premii emisyjnych uzyskanych z emisji akcji i przeznaczony jest na pokrycie strat bilansowych, jakie mogą wyniknąć w związku z działalnością Banku.

2.15.3. Kapitał z aktualizacji wyceny

Kapitał z aktualizacji wyceny obejmuje skutki wyceny aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży oraz związaną z nim wartość podatku odroczonego. W bilansie kapitał z aktualizacji wyceny prezentowany jest w ujęciu netto.

2.15.4. Fundusz ogólnego ryzyka

Fundusz ogólnego ryzyka w PKO BP SA tworzony jest zgodnie z ustawą Prawo bankowe z dnia 29 sierpnia 1997 roku (Dz. U. z 2002 roku Nr 72, poz. 665, z późn. zm.), zwaną dalej „Prawo bankowe", z zysku po opodatkowaniu i przeznaczony jest na niezidentyfikowane ryzyka działalności Banku.

2.15.5. Kapitały rezerwowe

Kapitały rezerwowe są tworzone z odpisów z zysku netto. Kapitały rezerwowe przeznaczone są wyłącznie na pokrycie mogących powstać strat bilansowych.

2.16. Ustalanie wyniku finansowego

Bank ujmuje wszystkie istotne pozycje kosztów i przychodów zgodnie z zasadami: memoriału, współmierności przychodów i kosztów, ujmowania i wyceny aktywów i zobowiązań, tworzenia odpisów z tytułu utraty wartości.

2.16.1. Przychody i koszty z tytułu odsetek

Przychody i koszty z tytułu odsetek obejmują odsetki, w tym premię i dyskonto z tytułu instrumentów finansowych wycenianych wg zamortyzowanego kosztu oraz instrumentów wycenianych do wartości godziwej, z wyjątkiem instrumentów pochodnych, klasyfikowanych do kategorii przeznaczone do obrotu.

Przychody i koszty odsetkowe ujmowane są na zasadzie memoriałowej i z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej.

Przychody/koszty odsetkowe z tytułu instrumentów pochodnych, zaklasyfikowanych do kategorii przeznaczonych do obrotu wykazywane są w pozycji „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej".

W przychodach odsetkowych ujmowane są również rozliczane w czasie z zastosowaniem efektywnej stopy procentowej opłaty i prowizje otrzymane i zapłacone, wchodzące w skład wyceny instrumentu finansowego.

2.16.2. Przychody i koszty z tytułu prowizji

Przychody z tytułu opłat i prowizji ujmuje się zasadniczo według zasady memoriału z chwilą wykonania usługi. Do przychodów prowizyjnych zaliczane są jednorazowo opłaty pobierane przez Bank za wykonanie czynności niezwiązanych z wewnętrzną stopą zwrotu kredytów, pożyczek i innych należności, a także rozliczane liniowo opłaty za świadczenie usług przez Bank w okresie dłuższym niż 3 miesiące. Do przychodów prowizyjnych zalicza się także opłaty i prowizje rozliczane w czasie metodą liniową, otrzymane od udzielonych kredytów i pożyczek o nieustalonych harmonogramach płatności.

2.16.3. Przychody z tytułu dywidend

Przychody z tytułu dywidend są ujmowane w rachunku zysków i strat Banku w dniu ustalenia praw udziałowców/akcjonariuszy do ich otrzymania.

2.16.4. Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej

Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zaliczonych do aktywów/zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat oraz efekt ich wyceny do wartości godziwej.

2.16.5. Wynik na inwestycyjnych papierach wartościowych

Wynik na inwestycyjnych papierach wartościowych zawiera zyski i straty powstałe w wyniku zbycia instrumentów finansowych zaklasyfikowanych do portfela dostępnych do sprzedaży.

2.16.6. Wynik z pozycji wymiany

Wynik z pozycji wymiany obejmuje dodatnie i ujemne różnice kursowe, zarówno zrealizowane, jak i niezrealizowane, wynikające z codziennej wyceny aktywów i zobowiązań walutowych według obowiązującego na dzień bilansowy średniego kursu NBP oraz z wyceny do wartości godziwej niezrealizowanych instrumentów pochodnych (FX forward, FX swap, CIRS).

Bank wykazał aktywa i zobowiązania pieniężne stanowiące bilansowe i pozabilansowe pozycje walutowe w złotych po przeliczeniu według średniego kursu NBP, obowiązującego na dzień bilansowy. Odpisy z tytułu utraty wartości kredytów, pożyczek i innych należności wyrażone w walutach obcych, które są tworzone w złotych podlegają uaktualnieniu wraz ze zmianą wartości wyceny aktywów walutowych, na które są tworzone. Zrealizowane i niezrealizowane różnice kursowe zaliczane są do rachunku zysków i strat.

2.16.7. Pozostałe przychody i koszty operacyjne

Do pozostałych przychodów i kosztów operacyjnych zalicza się przychody i koszty niezwiązane bezpośrednio z działalnością bankową. Pozostałe przychody operacyjne obejmują głównie zyski ze sprzedaży/likwidacji składników majątku trwałego i aktywów przejętych za długi, odzyskanych należności nieściągalnych, otrzymanych odszkodowań, kar, grzywien, przychodów z tytułu dzierżawy/najmu nieruchomości oraz rozwiązanych rezerw na sprawy sporne i aktywa przejęte za długi. Natomiast na pozostałe koszty operacyjne składają się głównie straty ze sprzedaży/likwidacji

majątku trwałego, w tym aktywów przejętych za długi, koszty windykacji należności, koszty rezerw na sprawy sporne oraz darowizny.

2.17. Podatek dochodowy

Podatek dochodowy ujmowany jest jako podatek bieżący oraz podatek odroczony. Podatek dochodowy bieżący ujmowany jest w rachunku zysków i strat. Podatek dochodowy odroczony w zależności od źródła pochodzenia różnic przejściowych ujmowany jest w rachunku zysków i strat lub w kapitale.

2.17.1. Podatek bieżący

Podatek dochodowy bieżący obliczany jest na podstawie zysku księgowego brutto skorygowanego o przychody, które zgodnie z przepisami podatkowymi nie są zaliczane do przychodów podatkowych, przychody podatkowe niebędące przychodami księgowymi, koszty niestanowiące kosztów uzyskania przychodów i koszty podatkowe niebędące kosztami księgowymi, zgodnie z właściwymi przepisami prawa podatkowego. Pozycje te obejmują głównie przychody i koszty z tytułu odsetek naliczonych do otrzymania i zapłacenia oraz rezerwy na należności, zobowiązania pozabilansowe i inne aktywa.

Przy ustaleniu podstawy opodatkowania podatkiem dochodowym od osób prawnych uwzględniono przepisy rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 28 marca 2003 roku w sprawie przedłużenia bankom, realizującym program związany z udzielaniem pożyczek (kredytów) na cele budownictwa mieszkaniowego ze środków Funduszu Hipotecznego, terminów wpłat zaliczek i podatku dochodowego od osób prawnych (Dz. U. Nr 58, poz. 511).

2.17.2. Podatek dochodowy odroczony

Podatek dochodowy odroczony ujmowany jest w wysokości różnicy pomiędzy wartością podatkową aktywów i zobowiązań a ich wartością bilansową dla celów raportowania finansowego. Bank tworzy rezerwę oraz aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Wartość podatku dochodowego odroczonego ustalana jest z zastosowaniem metody bilansowej jako zmiana stanu pozycji bilansowych - aktywów i rezerw na odroczony podatek dochodowy. Rezerwa i aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego Banku wykazywane są w bilansie odpowiednio po stronie aktywów lub zobowiązań. Zmiana stanu rezerwy oraz aktywa z tytułu podatku dochodowego odroczonego zaliczana jest do obowiązkowych obciążeń wyniku finansowego z wyjątkiem skutków wyceny aktywów finansowych odnoszonych na kapitał z aktualizacji wyceny, w przypadku których zmiany stanu rezerwy oraz aktywa z tytułu podatku dochodowego odroczonego są również rozliczane z kapitałem z aktualizacji wyceny. Przy ustalaniu podatku dochodowego odroczonego uwzględnia się wartość aktywa i rezerwy na odroczony podatek na dzień bilansowy rozpoczynający i kończący okres sprawozdawczy.

Wartość bilansowa składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku jest weryfikowana na każdy dzień bilansowy i ulega stosownemu obniżeniu o tyle, o ile przestało być prawdopodobne osiągnięcie dochodu do opodatkowania wystarczającego do częściowego lub całkowitego zrealizowania składnika aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego oraz rezerwy na podatek odroczony wyceniane są z zastosowaniem stawek podatkowych, które według przewidywań będą obowiązywać w okresie, gdy składnik aktywów zostanie zrealizowany lub rezerwa rozwiązana, przyjmując za podstawę stawki podatkowe (i przepisy podatkowe) obowiązujące na dzień bilansowy lub takie, których obowiązywanie w przyszłości jest pewne na dzień bilansowy.

Bank kompensuje ze sobą aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego z rezerwami z tytułu odroczonego podatku dochodowego wtedy i tylko wtedy, gdy posiada możliwy do wyegzekwowania tytuł prawny do przeprowadzenia kompensat należności ze zobowiązaniami z tytułu bieżącego podatku i odroczony podatek dochodowy ma związek z tym samym podatnikiem i tym samym organem podatkowym.

2.18. Ważniejsze szacunki i oceny

Bank podczas sporządzania sprawozdania finansowego zgodnie z MSSF dokonuje pewnych szacunków i przyjmuje założenia, które bezpośrednio mają wpływ zarówno na sprawozdanie finansowe, jak i na ujętą w nim informację uzupełniającą.

Szacunki i założenia, które Bank przyjmuje do wykazywania wartości aktywów i zobowiązań oraz przychodów i kosztów dokonywane są przy wykorzystaniu danych historycznych oraz innych czynników, które są dostępne oraz uznawane za właściwe w danych okolicznościach. Założenia, co do przyszłości oraz dostępne dane służą do szacowania wartości bilansowych aktywów oraz zobowiązań, których nie można jednoznacznie określić przy wykorzystaniu innych źródeł. Przy dokonywaniu szacunków Bank uwzględnia przyczyny oraz źródła niepewności, które są przewidywane na dzień bilansowy. Wyniki rzeczywiste mogą się różnić od wartości szacunkowych.

Dokonywane przez Bank szacunki oraz założenia są poddawane bieżącym przeglądom. Korekty szacunków są rozpoznawane w tym okresie, w którym dokonano zmiany szacunków, jeżeli korekty dotyczą tylko tego danego okresu. Natomiast, jeżeli korekty wpływają zarówno na okres, w którym dokonano zmiany, jak i na przyszłe okresy są one rozpoznawane w okresie, w którym dokonano zmiany oraz w okresach przyszłych.

Poniżej przedstawiono najistotniejsze obszary, dla których Bank dokonuje oszacowań:

2.18.1. Utrata wartości kredytów i pożyczek

Strata z tytułu utraty wartości jest ponoszona, gdy istnieją obiektywne przesłanki utraty wartości wynikające z jednego lub więcej zdarzeń mających miejsce po początkowym ujęciu składnika aktywów („zdarzenie powodujące stratę"), oraz to zdarzenie ma wpływ na oczekiwane przyszłe przepływy pieniężne wynikające ze składnika aktywów finansowych lub grupy aktywów finansowych, których wiarygodne oszacowanie jest możliwe. Bank planuje przyszłe przepływy pieniężne na podstawie szacunków opartych na historycznych parametrach. Przyjęta metodologia szacowania odpisów z tytułu utraty wartości będzie rozwijana wraz ze zwiększającymi się możliwościami pozyskiwania informacji wskazujących na utratę wartości z istniejących oraz wdrażanych aplikacji i systemów informatycznych. W konsekwencji, pozyskiwanie nowych danych może mieć wpływ na poziom odpisów z tytułu utraty wartości w przyszłości. Metodologia i założenia wykorzystywane przy szacowaniu poddawane są regularnym przeglądom w celu zmniejszenia różnic pomiędzy szacunkową a rzeczywistą wielkością strat. Gdyby wartość bieżąca szacowanych przepływów pieniężnych dla portfela kredytów i pożyczek z rozpoznaną indywidualnie utratą wartości uległa zmianie o +/- 10% to szacowana wielkość utraty wartości kredytów i pożyczek uległaby odpowiednio zwiększeniu o 221 milionów złotych lub zmniejszeniu o 97 milionów złotych. Szacunek ten został przeprowadzony dla portfela kredytów i pożyczek, w przypadku których utrata wartości rozpoznawana jest w oparciu o indywidualną analizę przyszłych przepływów pieniężnych z tytułu spłat i odzysków z zabezpieczeń, czyli ekspozycji objętych metodą zindywidualizowaną.

2.18.2. Utrata wartości inwestycji w jednostkach zależnych, stowarzyszonych i współzależnych

Na każdy dzień bilansowy Bank ocenia istnienie przesłanek, które wskazują, czy wystąpiła utrata wartości inwestycji dokonanych w jednostkach zależnych, stowarzyszonych i współzależnych. W przypadku istnienia takiej przesłanki Bank dokonuje oszacowania wartości użytkowej inwestycji lub wartości godziwej pomniejszonej o koszty sprzedaży składnika aktywów, w zależności od tego, która z nich jest wyższa, a w przypadku gdy wartość bilansowa składnika aktywów przewyższa jego wartość użytkową, Bank ujmuje w rachunku zysków i strat odpis z tytułu utraty wartości. Powyższa prognoza wartości użytkowej wymaga przyjęcia założeń dotyczących m.in. przyszłych przepływów pieniężnych, które Bank może uzyskać z tytułu dywidend lub wpływów pieniężnych z tytułu ewentualnej sprzedaży inwestycji pomniejszonej o koszty sprzedaży. Przyjęcie innych założeń dotyczących prognozowanych przepływów pieniężnych mogłoby mieć wpływ na wartość bilansową niektórych inwestycji.

2.18.3. Wycena instrumentów pochodnych oraz nienotowanych papierów dłużnych dostępnych do sprzedaży

Wartość godziwą nieopcyjnych instrumentów pochodnych oraz papierów dłużnych dostępnych do sprzedaży nienotowanych na aktywnym rynku wyznacza się stosując modele wyceny bazującej na zdyskontowanych przepływach pieniężnych możliwych do otrzymania z danego instrumentu finansowego. Opcje wyceniane są przy użyciu modeli wyceny opcji. Zmienne oraz założenia używane do wyceny obejmują, w miarę dostępności, dane pochodzące z możliwych do obserwacji rynków. Przy wycenie nienotowanych papierów dłużnych dostępnych do sprzedaży przyjmowane są również założenia dotyczące ryzyka kredytowego kontrahenta, które wpływają na wycenę instrumentów. Zmiana tych założeń mogłaby mieć wpływ na wycenę wyżej wymienionych instrumentów finansowych.

Stosowane przez Bank techniki wyceny nieopcyjnych instrumentów pochodnych opierają sie na krzywej dochodowości konstruowanej na podstawie dostępnych danych rynkowych (stawki depozytów na rynku międzybankowym, kwotowania transakcji IRS). Bank przeprowadził symulację w celu ustalenia możliwego wpływu zmiany krzywej dochodowości na wycenę transakcji. Przesunięcie krzywej o 50 bp w górę skutkowałoby wzrostem wyceny nieopcyjnych instrumentów pochodnych o 29.724 tys. zł. Analogiczne przesunięcie w odwrotnym kierunku obniżyłoby wycenę o 30.645 tys. zł.

Dłużne nieskarbowe instrumenty finansowe, niebędące przedmiotem obrotu na rynkach regulowanych, zakwalifikowane do kategorii instrumentów dostępnych do sprzedaży, wycenia się według wartości godziwej, ustalonej poprzez zastosowanie technik wyceny. Przyjęte do wyceny parametry są okresowo weryfikowane z danymi, wynikającymi z transakcji kupna i sprzedaży tych instrumentów, zawieranych przez Bank z podmiotami niepowiązanymi.

Na koniec 2008 roku Bank dokonał jednorazowego przeszacowania wartości godziwej portfela dłużnych nieskarbowych instrumentów finansowych, niebędących przedmiotem obrotu na rynkach regulowanych, zakwalifikowanych do kategorii instrumentów dostępnych do sprzedaży. Przyczyną przeszacowania był zaobserwowany przez Bank w okresie sprawozdawczym znaczący wzrost rentowności (marży ponad stawkę referencyjną) dla wszystkich dłużnych nieskarbowych instrumentów finansowych, znajdujących się w obrocie na polskim rynku finansowym.

W ocenie Banku wzrost rentowności na koniec okresu sprawozdawczego wynika ze zmiany ogólnych warunków na rynkach finansowych, w tym przede wszystkim w zakresie płynności. Dokonana osobno analiza nie wskazuje na zwiększenie poziomu ryzyka kredytowego dłużnych nieskarbowych instrumentów finansowych, znajdujących się w portfelu Banku.

Oszacowanie poziomu wzrostu rentowności dłużnych nieskarbowych instrumentów finansowych, niebędących przedmiotem obrotu na rynkach regulowanych, zakwalifikowanych do kategorii instrumentów dostępnych do sprzedaży, zostało przeprowadzone osobno dla instrumentów, których emitentami są jednostki samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorstwa.

Gdyby doszło do istotnego i długotrwałego wzrostu marż dla dłużnych instrumentów finansowych dostępnych do sprzedaży, to szacowana kwota przeszacowania wartości godziwej portfela tych papierów wynosiłaby 21,9 mln zł dla wzrostu o 50% niższego od przyjętego oraz 65,7 mln zł dla wzrostu o 50% wyższego od przyjętego.

2.18.4. Kalkulacja rezerwy na odprawy emerytalne, rentowe oraz nagrody jubileuszowe

W kalkulacji rezerwy uwzględniono wszystkie nagrody jubileuszowe oraz odprawy emerytalne i rentowe, które mogą być w przyszłości wypłacone. Naliczone rezerwy są równe zdyskontowanym płatnościom, które w przyszłości zostaną dokonane, z uwzględnieniem rotacji zatrudnienia i dotyczą okresu do dnia bilansowego. Istotnym elementem wpływającym na wysokość rezerwy jest przyjęta stopa dyskonta finansowego. Zwiększenie/zmniejszenie stopy dyskonta finansowego o 0,75 p.p. wpłynie na zwiększenie/zmniejszenie wartości rezerwy na odprawy emerytalne i rentowe oraz nagrody jubileuszowe o około +/- 20 milionów złotych.

2.18.5. Okresy użytkowania rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych oraz nieruchomości inwestycyjnych

Przy szacowaniu długości okresu użytkowania poszczególnych rodzajów rzeczowych aktywów trwałych, wartości niematerialnych oraz nieruchomości inwestycyjnych uwzględniane są następujące czynniki:

1) oczekiwane zużycie fizyczne szacowane w oparciu o dotychczasowe przeciętne okresy użytkowania, odzwierciedlające tempo zużycia fizycznego, intensywność wykorzystania, itp.,
2) utrata przydatności z przyczyn technologicznych lub rynkowych,
3) prawne i inne ograniczenia dotyczące wykorzystania składnika aktywów,
4) oczekiwane wykorzystanie składnika aktywów oceniane na podstawie oczekiwanej zdolności produkcyjnej lub wielkości produkcji,
5) inne okoliczności mające wpływ na okres użytkowania tego rodzaju aktywów.

W przypadku, gdy okres korzystania ze składnika aktywów wynika z tytułów umownych okres użytkowania odpowiada okresowi wynikającemu z tych tytułów umownych. W sytuacji, gdy szacowany okres użytkowania jest krótszy niż okres wynikający z tytułów umownych przyjmuje się szacowany okres użytkowania.

2.19. Zmiany zasad rachunkowości

Poniżej zostały przedstawione nowe lub zmienione regulacje MSSF oraz nowe interpretacje Komitetu ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej (KIMSF). W roku zakończonym dnia 31 grudnia 2008 roku Bank nie zdecydował się na wcześniejsze zastosowanie zmienionych regulacji.

Zmiany do opublikowanych standardów i interpretacji, które weszły w życie od 1 stycznia 2008 roku

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
KIMSF 11 „Wydanie akcji w ramach grupy i transakcje w nabytych akcjach własnych”	Listopad 2006	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 marca 2007 lub później	Tak	Dotyczy transakcji wydania akcji w ramach Grupy i transakcji w nabytych akcjach własnych.
KIMSF 12 „Porozumienia o świadczeniu usług publicznych”	Listopad 2006	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2008 lub później	Nie	Interpretacja zawiera wytyczne w zakresie zastosowania istniejących standardów przez podmioty uczestniczące w umowach koncesji na usługi między sektorem publicznym a prywatnym. KIMSF 12 dotyczy umów, w których zlecający kontroluje typ dostarczonych usług, odbiorcę oraz cenę usługi przy pomocy infrastruktury,
KIMSF 14 „Pułap dla aktywów z tytułu programu określonych świadczeń, minimalne wymogi w zakresie finansowania i ich wzajemne oddziaływanie”	Lipiec 2007	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2008 lub później	Tak	Interpretacja zawiera ogólne wytyczne oceny pułapu dla nadwyżki wartości godziwej aktywów programu ponad bieżącą wartość zobowiązania z tytułu programu określonych świadczeń, która może być rozpoznana jako aktywo. Ponadto, KIMSF 14 objaśnia, w jaki sposób statutowe lub umowne wymogi w zakresie minimalnego finansowania mogą wpływać na wysokość aktywa lub zobowiązania z tytułu programu określonych świadczeń.

Powyższe interpretacje nie mają istotnego wpływu na sprawozdanie finansowe Banku.

Zmiany do publikowanych standardów i interpretacji, które weszły w życie od 1 lipca 2008 roku

Standard/ interpretacja	Data wydania/ publikacji	Data wejścia w życie	Zatwierdzony/a przez Unię Europejską	Opis potencjalnych zmian
Zmiany do MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycenia” i MSSF7 „Instrumenty finansowe ujawnienie informacji	Październik 2008	1 lipca 2008	Nie	Zmiany związane są z działaniami RMSR w związku z kryzysem kredytowym.. Zmiany doprecyzowują datę, kiedy możliwe jest dokonanie przekwalifikowania instrumentów finansowych z kategorii wycenianych według wartości godziwej przez wynik finansowy oraz z kategorii dostępne do sprzedaży w wyjątkowych okolicznościach, które przewidują zmiany do MSR 39 opublikowane 2008 roku. Zmiany, o których mowa wyżej mają zastosowanie począwszy od 1 lipca 2008 roku i żadne zmiany nie mogą zostać wprowadzone retrospektywnie. Zmiana klasyfikacji dokonana 1 listopada 2008 roku i później powinna mieć zastosowanie od dnia dokonania przekwalifikowania i nie może zostać dokonana retrospektywnie.

Bank nie skorzysta z możliwości przeklasyfikowania instrumentów finansowych od innych kategorii na podstawie zmiany do MSR 39 i MSSF 7 obowiązujących od 1 lipca 2008.

Nowe standardy i interpretacje oraz zmiany do powyższych, które zostały opublikowane, a nie weszły jeszcze w życie

Następujące standardy i interpretacje zostały wydane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości lub Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej, a nie weszły jeszcze w życie:

Standard/ interpretacja	**Data wydania/ publikacji**	**Data wejścia w życie**	**Zatwierdzony/a przez Unię Europejską**	**Opis potencjalnych zmian**
Zmiany do MSSF 1 „Zastosowanie MSSF po raz pierwszy" i MSR 27 „Skonsolidowane i jednostkowe sprawozdania finansowe".	Maj 2008	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2009 lub później Wcześniejsze stosowanie dozwolone	Tak	Zmiany pozwalają na zastosowanie jako „domniemany koszt" albo wartość godziwą albo wartość bilansową ustaloną według dotychczasowych zasad rachunkowości dla jednostek zależnych, stowarzyszonych oraz współzależnych w jednostkowym sprawozdaniu finansowym. Ponadto wyeliminowano definicję metody kosztowej i zastąpiono zasadą rozpoznania przychodu w związku z otrzymanymi dywidendami w jednostkowym sprawozdaniu finansowym.
MSSF 2 „Płatności w formie akcji"	Styczeń 2008	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2009 lub później	Tak	Zmiana wyjaśnia, że warunkami nabycia uprawnień jest tylko warunek świadczenia usługi oraz warunek związany z wynikami operacyjnymi jednostki. Pozostałe cechy programu płatności w formie akcji nie są uznawane jako warunki nabycia uprawnień. Standard wymaga takiego samego ujęcia anulowania programu przez jednostkę lub inną stronę transakcji powinno być takie samo.
MSSF 3 (Z) „Połączenia jednostek gospodarczych" MSR 27 (Z) „Skonsolidowane i jednostkowe sprawozdania finansowe"	Styczeń 2008	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 lipca 2009 lub później	Nie	Zmiany w MSSF 3 dotyczą zakresu standardu, modelu wyceny (model wyceny wartości godziwej), metody nabycia (dodatkowe wytyczne stosowania), nowej terminologii oraz dodatkowych ujawnień. Zmiany w MSR 27 dotyczą aspektów zmian udziałów w jednostce zależnej, alokowania strat jednostki zależnej, utraty kontroli na jednostką zależną.
MSSF 8 „Segmenty operacyjne"	Listopad 2006	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2009 lub później	Tak	MSSF 8 zastępuje MSR 14 „Sprawozdawczość dotycząca segmentów działalności". Standard ten określa nowe wymagania wobec ujawnień informacji dotyczących segmentów działalności, a także informacji dotyczących produktów i usług, obszarów geograficznych, w których prowadzona jest działalność oraz głównych klientów. MSSF 8 wymaga „podejścia zarządczego" do sprawozdawczości o wynikach finansowych segmentów działalności.

MSR 1 (Z) „Prezentacja sprawozdań finansowych”	Wrzesień 2007	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2009 lub później	Tak	Najważniejsze zmiany dotyczą: zestawienia zmian w kapitale własnym: obejmującego tylko transakcje z właścicielami natomiast transakcje z innymi stronami prezentowane są jako dochody ogółem (total comprehensive income”); Dodatkowo standard wprowadza zmiany nazw elementów sprawozdania.
MSR 23 „Koszty finansowania zewnętrznego”	Marzec 2007	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2009 lub później	Tak	Zmiana odnosi się do podejścia księgowego dla kosztów finansowania zewnętrznego, które można bezpośrednio przyporządkować nabyciu, budowie lub wytworzeniu składnika aktywów, który wymaga znaczącego okresu czasu niezbędnego do przygotowania go do zamierzonego użytkowania lub sprzedaży. W ramach tej zmiany usunięto możliwość natychmiastowego rozpoznania powyższych kosztów w rachunku zysków i strat okresu poniesienia oraz wprowadzono wymóg ich kapitalizacji..
Zmiany do MSR 32 „Instrumenty finansowe: Prezentacja” i MSR 1 „Prezentacja sprawozdań finansowych”	Luty 2008	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2009 lub później	Tak	Zmiany odnoszą się do podejścia księgowego dla niektórych instrumentów finansowych, które charakteryzują się podobieństwem do instrumentów kapitałowych, ale są klasyfikowane jako zobowiązania finansowe. Zgodnie z nowym wymogiem Standardu instrumenty finansowe, takie jak instrumenty finansowe z opcją sprzedaży oraz instrumenty, które nakładają na spółkę obowiązek wypłaty udziału w aktywach netto tylko w przypadku likwidacji spółki, po spełnieniu określonych warunków, są prezentowane jako kapitał własny.
Zmiany do MSR 39 „Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena” – „Kryteria uznania za pozycję zabezpieczaną”	Lipiec 2008	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 lipca 2009 lub później	Nie	Zmiany zawierają wyjaśnienie jak należy w szczególnych okolicznościach stosować zasady określające, czy zabezpieczane ryzyko lub część przepływów pieniężnych spełniają kryteria uznania za pozycję zabezpieczaną. Wprowadzono zakaz wyznaczania inflacji jako możliwego do zabezpieczenia komponentu instrumentu dłużnego o stałej stopie procentowej. Zmiany zabraniają także włączania wartości czasowej do jednostronnie zabezpieczanego ryzyka, gdy opcje traktuje się jako instrument zabezpieczający.
Zmiany do MSSF 7 „Instrumenty finansowe: Ujawnianie informacji”	Marzec 2009	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2009 lub później	Nie	Zmiany wprowadzają trzystopniową hierarchię na potrzeby ujawniania wyceny wartości godziwej oraz wymóg zamieszczania dodatkowych ujawnień dotyczących względnej wiarygodności wyceny wartości godziwej. Ponadto zmiany wyjaśniają i rozszerzają istniejące wcześniej wymagania w zakresie ujawnień dotyczących ryzyka płynności.
KIMSF 13 „Programy lojalnościowe dla klientów”	Czerwiec 2007	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 lipca 2008 lub później	Tak	Określenie sposobu ujmowania programów lojalnościowych przez jednostki prowadzące tego typu programy

KIMSF 15 „Umowy w zakresie sektora nieruchomości”	Lipiec 2008	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 stycznia 2009 lub później	Nie	Interpretacja zawiera ogólne wytyczne jak należy dokonać oceny umowy o usługi budowlane, aby określić, czy jej skutki powinny być prezentowane w sprawozdaniu finansowym zgodnie z MSR 11 Umowy o usługę budowlaną czy też zgodnie z MSR 18 Przychody. Ponadto, KIMSF 15 wskazuje moment rozpoznania przychodu z tytułu wykonania usługi budowlanej.
KIMSF 16 „Rachunkowość zabezpieczeń inwestycji netto w jednostkę zagraniczną”	Lipiec 2008	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 października 2008 lub później	Nie	Interpretacja ta zawiera ogólne wytyczne dotyczące określenia, czy istnieje ryzyko zmian kursów walutowych w zakresie waluty funkcjonalnej jednostki zagranicznej i waluty prezentacji na potrzeby skonsolidowanego sprawozdania finansowego jednostki dominującej.
KIMSF 17 „Dystrybucja do właścicieli aktywów nie będących środkami pieniężnymi”	Listopad 2008	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 lipca 2009 lub później	Nie	Interpretacja zawiera wytyczne w zakresie momentu rozpoznania dywidendy, wyceny dywidendy oraz ujęcia różnicy pomiędzy wartością dywidendy a wartością bilansową dystrybuowanych aktywów. Interpretacja wymaga także ujawnienia dodatkowych informacji w przypadku, gdy aktywa przeznaczone do dystrybucji spełniają kryteria uznania za działalność zaniechaną.
KIMSF 18 „Przeniesienie aktywów od klientów”	Styczeń 2009	Rok obrotowy rozpoczynający się 1 lipca 2009 lub później	Nie	Interpretacja zawiera wytyczne w zakresie ujęcia przeniesienia aktywów od klientów, mianowicie, sytuacje, w których spełniona jest definicja aktywa, identyfikację oddzielnie identyfikowalnych usług (świadczonych usług w zamian za przeniesione aktywo), ujęcie przychodu i ujęcie środków pieniężnych uzyskanych od klientów.
Ulepszenia MSSF Poprawki do MSSF zmieniające 20 standardów			Tak	Poprawki zawierają zmiany w prezentacji, ujmowaniu oraz wycenie oraz zawierają zmiany terminologiczne i edycyjne. Większość zmian będzie obowiązywać dla okresów rocznych rozpoczynających się z dniem 1 stycznia 2009 roku.

Zarząd nie przewiduje, aby wprowadzenie powyższych standardów oraz interpretacji miało istotny wpływ na stosowane przez Bank zasady rachunkowości. Bank planuje ich zastosowanie w terminach podanych w określonych standardach i interpretacjach (bez wcześniejszego zastosowania).

3. Przychody i koszty z tytułu odsetek

Przychody z tytułu odsetek

	2008	2007
Przychody z tytułu kredytów i pożyczek udzielonych klientom [1)]	7 388 610	4 927 006
Przychody z tytułu papierów wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	433 975	549 200
Przychody z tytułu lokat w innych bankach [1)]	389 275	490 256
Przychody z tytułu inwestycyjnych papierów wartościowych [1)]	355 460	249 718
Przychody z tytułu papierów przeznaczonych do obrotu	64 046	24 527
Inne [1)]	15 060	4 384
Razem	**8 646 426**	**6 245 091**

Koszty z tytułu odsetek

	2008	2007
Koszty z tytułu zobowiązań wobec klientów [2)]	(2 496 984)	(1 572 859)
Koszty z tytułu własnej emisji papierów dłużnych [2)]	(115 315)	(17 511)
Koszty z tytułu depozytów innych banków [2)]	(60 771)	(106 663)
Inne	(5 273)	(44 951)
Razem	**(2 678 343)**	**(1 741 984)**

W roku zakończonym dnia 31 grudnia 2008 roku łączna kwota przychodów odsetkowych, obliczona z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej, w odniesieniu do aktywów finansowych, których nie wycenia się w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat wyniosła [*)] 8 148 405 tysięcy złotych (w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2007 roku: 5 671 364 tysięcy złotych). W roku zakończonym dnia 31 grudnia 2008 roku kwota kosztów odsetkowych, obliczona z zastosowaniem metody efektywnej stopy procentowej, w odniesieniu do zobowiązań finansowych, których nie wycenia się w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat wyniosła [**)] (2 673 265) tysięcy złotych. W roku zakończonym dnia 31 grudnia 2007 roku kwota ta wynosiła (1 698 032) tysięcy złotych.

Zyski i straty netto dotyczące aktywów i zobowiązań finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu

	2008	2007
Zyski i straty dotyczące aktywów finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu	**7 327 262**	**5 563 821**
Przychody z tytułu odsetek od kredytów i pożyczek udzielonych klientom	7 388 610	4 927 006
Przychody z tytułu odsetek od lokat w innych bankach	389 275	490 256
Przychody z prowizji i opłat od udzielonych kredytów i pożyczek	313 309	262 635
Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości kredytów i pożyczek udzielonych klientom i należności od banków wycenianych według zamortyzowanego kosztu	(763 932)	(116 076)
Straty dotyczące zobowiązań finansowych wycenianych według zamortyzowanego kosztu	**(2 673 070)**	**(1 697 033)**
Koszty z tytułu odsetek od zobowiązań wobec klientów	(2 496 984)	(1 572 859)
Koszty z tytułu odsetek od emisji papierów dłużnych	(115 315)	(17 511)
Koszty z tytułu odsetek od depozytów innych banków	(60 771)	(106 663)
Wynik netto	**4 654 192**	**3 866 788**

[*)] stanowi sumę pozycji oznaczonych indeksem [1)]

[**)] stanowi sumę pozycji oznaczonych indeksem [2)] powiększoną o koszty premii dłużnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży stanowiących element pozycji „Inne", w kwocie (195) tysięcy złotych w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2008 roku oraz (999) tysięcy złotych w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2007 roku.

4. Przychody i koszty z tytułu prowizji i opłat

Przychody z tytułu prowizji i opłat

	2008	2007
Przychody od aktywów finansowych, które nie są wyceniane w wartości godziwej przez wynik finansowy, w tym:	**313 309**	**262 635**
Z tytułu udzielonych kredytów i pożyczek	313 309	262 635
Pozostałe prowizje	**2 498 713**	**2 384 250**
Z tytułu kart płatniczych	848 610	701 759
Z tytułu obsługi rachunków bankowych	780 759	748 760
Z tytułu ubezpieczenia kredytów	225 063	202 260
Z tytułu operacji kasowych	188 345	203 871
Z tytułu obsługi funduszy inwestycyjnych (w tym opłaty za zarządzanie)	159 570	240 330
Z tytułu operacji papierami wartościowymi	43 873	87 699
Z tytułu masowych operacji zagranicznych	41 181	36 878
Z tytułu dystrybucji znaków wartościowych	21 738	28 523
Inne*	189 574	134 170
Z tytułu usług powierniczych	**1 056**	**1 207**
Razem	**2 813 078**	**2 648 092**

*Pozycja „Inne" obejmuje m.in. prowizje: za wprowadzenie akcji spółek do obrotu giełdowego, sprzedaży obligacji, z tytułu *home banking* oraz z tytułu opłat manipulacyjnych i podobnych operacji.

Koszty z tytułu prowizji i opłat

	2008	2007
Z tytułu kart płatniczych	(348 243)	(283 868)
Z tytułu usług akwizycyjnych	(134 773)	(129 001)
Z tytułu ubezpieczeń kredytów	(94 140)	(155 707)
Z tytułu prowizji za usługi operacyjne innych banków	(8 112)	(9 264)
Z tytułu prowizji zapłaconych PPUP	(5 240)	(5 735)
Inne*	(89 755)	(70 745)
Razem	**(680 263)**	**(654 320)**

*Pozycja "Inne" obejmuje m.in.: koszty opłat poniesionych przez DM na rzecz GPW i KDPW, koszty poniesione w obrocie dewizowym, koszty usług rozliczeniowo-rozrachunkowych oraz koszty prowizji zapłacone pośrednikom.

5. Przychody z tytułu dywidend

	2008	2007
Przychody z tytułu dywidend od emitentów:	**21 956**	**3 288**
Papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży	21 905	3 267
Papierów zakwalifikowanych jako przeznaczone do obrotu	51	21
Przychody z tytułu dywidend od spółek zależnych, współzależnych i stowarzyszonych	**108 940**	**48 825**
z tego od:		
PKO Towarzystwa Funduszy Inwestycyjnych SA	92 250	48 750
Centrum Finansowego Puławska Sp. z o.o.	16 626	-
Agencji Inwestycyjnej CORP SA	64	75
Razem	**130 896**	**52 113**

6. Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej

	2008	2007
Instrumenty pochodne	(158 013)	260 798
Instrumenty dłużne	(31 774)	(337 827)
Instrumenty kapitałowe	(5 716)	291
Pozostałe	73	(8)
Razem	**(195 430)**	**(76 746)**

2008	Zyski	Straty	Wynik
Instrumenty finansowe przeznaczone do obrotu	11 970 841	(12 133 979)	(163 138)
Instrumenty finansowe wyznaczone przy początkowym ujęciu jako wyceniane według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	162 863	(195 155)	(32 292)
Razem	**12 133 704**	**(12 329 134)**	**(195 430)**

2007	Zyski	Straty	Wynik
Instrumenty finansowe przeznaczone do obrotu	5 959 098	(5 709 593)	249 505
Instrumenty finansowe wyznaczone przy początkowym ujęciu jako wyceniane według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	125 063	(451 314)	(326 251)
Razem	**6 084 161**	**(6 160 907)**	**(76 746)**

Całkowita kwota zmiany wartości godziwych instrumentów finansowych wycenionych według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat ustalonych z wykorzystaniem technik wyceny (w przypadku braku publikowanych notowań ustalonych na aktywnym rynku) w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2008 roku wyniosła (157 940) tysięcy złotych (w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2007 roku: 260 790 tysięcy złotych).

Zmiany wartości godziwej w rachunkowości zabezpieczeń

PKO BP SA w latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku nie stosowała rachunkowości zabezpieczeń.

7. Wynik na inwestycyjnych papierach wartościowych

	2008	2007
Kwota zysku ujęta bezpośrednio w kapitale własnym	11 533	-
Kwota straty ujęta bezpośrednio w kapitale własnym	-	(62 070)
Kwota ujęta bezpośrednio w kapitale własnym	**11 533**	**(62 070)**
Kwota zysku usunięta z kapitału własnego	1 613	7 557
Kwota straty usunięta z kapitału własnego	(2 564)	(1 036)
Kwota usunięta z kapitału własnego	**(951)**	**6 521**
Razem	**10 582**	**(55 549)**

8. Wynik z pozycji wymiany

	2008	2007
Różnice kursowe wynikające z instrumentów finansowych wycenianych według wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	(2 207 846)	255 445
Różnice kursowe z operacji wymiany	2 942 413	267 248
Razem	**734 567**	**522 693**

9. Pozostałe przychody i koszty operacyjne

	2008	2007
Pozostałe przychody operacyjne		
Odzyskane należności przedawnione, umorzone, nieściągalne	31 150	19 469
Przychody uboczne	22 849	23 842
Sprzedaż, likwidacja środków trwałych oraz wartości niematerialnych oraz aktywów do zbycia	6 130	17 555
Przychody ze sprzedaży udziałów w jednostkach podporządkowanych	3 746	-
Inne*	96 861	79 741
Razem	**160 736**	**140 607**

*Pozycja "Inne" obejmuje m.in.: rozwiązanie rezerw (np.: na koszty serwisu sprzętu komputerowego i oprogramowania, koszty usług konsultacyjno doradczych, zwrot kosztów postępowania windykacyjnego.

	2008	2007
Pozostałe koszty operacyjne		
Sprzedaż, likwidacja środków trwałych, wartości niematerialnych oraz aktywów do zbycia	(13 152)	(14 460)
Koszty uboczne Banku	(5 399)	(4 224)
Koszty przekazanych darowizn	(4 353)	(7 123)
Koszty budowy środków trwałych oraz nakłady na wartości niematerialne bez efektu gospodarczego	(426)	(4 013)
Inne*	(91 359)	(54 731)
Razem	**(114 689)**	**(84 551)**

*Pozycja "Inne" obejmuje m.in.: koszty zastępstwa procesowego zapłacone przez bank oraz koszty z tytułu wypłaconych zaliczek komorniczych.

(w tysiącach złotych)

10. Wynik z tytułu odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2008 roku	Wartość odpisów aktualizujących na początek okresu	Zwiększenia: Utworzenie odpisów aktualizujących w okresie	Zwiększenia: Inne	Zmniejszenia: Zmniejszenie odpisów aktualizujących z tytułu spisania aktywów z bilansu, nie wpływające na rachunek zysków i strat	Zmniejszenia: Rozwiązanie odpisów aktualizujących z tytułu utraty w okresie	Zmniejszenia: Inne	Wartość odpisów aktualizujących na koniec okresu	Utworzenie odpisów aktualizujących netto – wpływ na rachunek zysków i strat
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	**26 816**	**6 249**	**-**	**2 470**	**9 045**	**-**	**21 550**	**2 796**
wyceniane wg wartości godziwej przez kapitały (nienotowane na giełdach)	18 587	6 249	-	-	9 045	-	15 791	2 796
instrumenty finansowe wyceniane wg ceny nabycia (niekwotowane instrumenty kapitałowe i powiązane z nimi instrumenty pochodne)	8 229	-	-	2 470	-	-	5 759	-
Kredyty i pożyczki udzielone klientom i należności od banków wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	**2 307 004**	**1 577 693**	**28 067**	**470 352**	**813 761**	**-**	**2 628 651**	**(763 932)**
sektor niefinansowy	2 233 761	1 573 095	-	470 352	806 414	-	2 530 090	(766 681)
kredyty konsumpcyjne	650 474	846 936	-	358 163	444 599	-	694 648	(402 337)
kredyty mieszkaniowe	489 851	205 493	-	49 088	158 099	-	488 157	(47 394)
kredyty gospodarcze	1 093 436	520 666	-	63 101	203 716	-	1 347 285	(316 950)
sektor finansowy	44 059	3 271	28 067	-	307	-	75 090	(2 964)
należności od banków	276	-	28 067 *	-	232	-	28 111	232
kredyty gospodarcze	43 783	3 271	-	-	75	-	46 979	(3 196)
sektor budżetowy	29 184	1 327	-	-	7 040	-	23 471	5 713
kredyty gospodarcze	29 184	1 327	-	-	7 040	-	23 471	5 713
Rzeczowe aktywa trwałe	**1 957**	**532**	**-**	**477**	**96**	**-**	**1 916**	**(436)**
Wartości niematerialne	**15 373**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**15 373**	**-**
Inwestycje w jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone	**65 136**	**309 125** **	**-**	**40**	**48 075**	**-**	**326 146**	**(261 050)**
Pozostałe	**122 187**	**212 724** ***	**-**	**3 192**	**86 416**	**-**	**245 303**	**(126 308)**
Razem	**2 538 473**	**2 106 323**	**28 067**	**476 531**	**957 393**	**-**	**3 238 939**	**(1 148 930)**

* wartość 28 067 tysięcy złotych dotyczy odpisów aktualizujących na należność banku zagranicznego. Wynik z tytułu odpisu został ujęty w innych pozycjach rachunku zysków i strat, tj. „Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej" oraz „Wynik z pozycji wymiany".
** w tym 307 364 tysięcy złotych dotyczące odpisów na zaangażowanie w KREDOBANK SA, szerszy opis w nocie 22
*** w tym 48 737 tysięcy złotych dotyczy odpisu na dopłatę do kapitału KREDOBANK SA, szerszy opis w nocie 22

(w tysiącach złotych)

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2007 roku	Wartość odpisów aktualizujących na początek okresu	Zwiększenia		Zmniejszenia			Wartość odpisów aktualizujących na koniec okresu	Utworzenie odpisów aktualizujących netto – wpływ na rachunek zysków i strat
		Utworzenie odpisów aktualizujących w okresie	Inne	Zmniejszenie odpisów aktualizujących z tytułu spisania aktywów z bilansu, nie wpływające na rachunek zysków i strat	Rozwiązanie odpisów aktualizujących z tytułu utraty w okresie	Inne		
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	**30 014**	**6 019**	**-**	**-**	**8 500**	**717**	**26 816**	**2 481**
wyceniane wg wartości godziwej przez kapitały (nienotowane na giełdach)	14 900	5 987	-	-	2 300	-	18 587	(3 687)
instrumenty finansowe wyceniane wg ceny nabycia (niekwotowane instrumenty kapitałowe i powiązane z nimi instrumenty pochodne)	15 114	32	-	-	6 200	717	8 229	6 168
Kredyty i pożyczki udzielone klientom i należności od banków wyceniane wg zamortyzowanego kosztu	**2 333 720**	**1 170 862**	**-**	**142 792**	**1 054 786**	**-**	**2 307 004**	**(116 076)**
sektor niefinansowy	2 255 824	1 148 284	-	140 303	1 030 044	-	2 233 761	(118 240)
kredyty konsumpcyjne	503 411	452 939	-	83 603	222 273	-	650 474	(230 666)
kredyty mieszkaniowe	530 998	181 306	-	-	222 453	-	489 851	41 147
kredyty gospodarcze	1 221 415	514 039	-	56 700	585 318	-	1 093 436	71 279
sektor finansowy	42 834	7 690	-	2 489	3 976	-	44 059	(3 714)
należności od banków	329	-	-	-	53	-	276	53
kredyty gospodarcze	42 505	7 690	-	2 489	3 923	-	43 783	(3 767)
sektor budżetowy	35 062	14 888	-	-	20 766	-	29 184	5 878
kredyty gospodarcze	35 062	14 888	-	-	20 766	-	29 184	5 878
Rzeczowe aktywa trwałe	**51 220**	**478**	**79**	**-**	**49 820**	**-**	**1 957**	**49 342**
Wartości niematerialne	**31 681**	**-**	**-**	**-**	**16 308**	**-**	**15 373**	**16 308**
Inwestycje w jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone	**54 470**	**10 666**	**-**	**-**	**-**	**-**	**65 136**	**(10 666)**
Pozostałe	**136 812**	**52 309**	**-**	**962**	**65 972**	**-**	**122 187**	**13 663**
Razem	**2 637 917**	**1 240 334**	**79**	**143 754**	**1 195 386**	**717**	**2 538 473**	**(44 948)**

11. Ogólne koszty administracyjne

	2008	2007
Świadczenia pracownicze	(2 269 539)	(2 155 112)
Koszty rzeczowe	(1 270 174)	(1 138 944)
Amortyzacja	(361 382)	(323 755)
Podatki i opłaty	(51 415)	(53 930)
Składka i wpłaty na Bankowy Fundusz Gwarancyjny	(16 737)	(13 682)
Razem	**(3 969 247)**	**(3 685 423)**

Koszty wynagrodzeń/Świadczenia pracownicze

	2008	2007
Wynagrodzenia	(1 896 469)	(1 791 698)
Ubezpieczenia	(279 024)	(294 253)
Inne świadczenia na rzecz pracowników	(94 046)	(69 161)
Razem	**(2 269 539)**	**(2 155 112)**

12. Podatek dochodowy

	2008	2007
Rachunek zysków i strat		
Bieżące obciążenie podatkowe	(949 873)	(640 233)
Odroczony podatek dochodowy związany z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	133 283	33 079
Obciążenie podatkowe wykazane w rachunku zysków i strat	**(816 590)**	**(607 154)**
Obciążenie podatkowe wykazane w kapitale własnym związane z powstaniem i odwróceniem się różnic przejściowych	2 011	10 829
Razem	**(814 579)**	**(596 325)**

	2008	2007
Wynik finansowy brutto przed opodatkowaniem	**3 697 850**	**3 327 145**
Podatek dochodowy według ustawowej stawki podatkowej obowiązującej w Polsce, wynoszącej 19% (2007: 19%)	(702 592)	(632 158)
Wpływ trwałych różnic pomiędzy wynikiem finansowym brutto a dochodem do opodatkowania podatkiem dochodowym, w tym:	**(114 506)**	**24 345**
Wpływ utworzenia odpisu aktualizującego, niestanowiącego kosztów podatkowych (KREDOBANK)	(67 659)	-
Wpływ utworzenia/rozwiązania rezerw oraz aktualizacja wartości, niestanowiące kosztów/przychodów podatkowych	(57 138)	30 413
Wpływ pozostałych kosztów niestanowiących kosztów uzyskania przychodu	(19 593)	(19 169)
Wpływ przychodów z tytułu dywidend	21 140	9 901
Wpływ innych przychodów wolnych od opodatkowania	5 294	3 366
Wpływ pozostałych różnic trwałych	3 450	(166)
Wpływ innych różnic pomiędzy wynikiem finansowym brutto a dochodem do opodatkowania podatkiem dochodowym, w tym darowizny	**508**	**659**
Podatek dochodowy wykazany w rachunku zysków i strat	**(816 590)**	**(607 154)**
Efektywna stopa podatkowa	**22,08%**	**18,25%**
Różnica przejściowa wynikająca z podatku odroczonego wykazana w rachunku zysków i strat	133 283	33 079
Razem bieżące obciążenie podatkowe wykazywane w rachunku zysków i strat	**(949 873)**	**(640 233)**

Zobowiązania/należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego

	31.12.2008	31.12.2007
Należności z tytułu bieżącego podatku dochodowego	-	187 707
Zobowiązania z tytułu bieżącego podatku dochodowego	470 416	-

Władze podatkowe mogą kontrolować prawidłowość rozliczeń z tytułu podatków w okresie 5 lat licząc od końca roku, w którym upłynął termin złożenia deklaracji podatkowej. Zobowiązanie z tytułu bieżącego podatku dochodowego zostało uregulowane w dniu 31 marca 2009 roku.

Aktywo/rezerwa z tytułu podatku odroczonego

	Bilans		Rachunek zysków i strat	
	31.12.2008	31.12.2007	2008	2007
Rezerwa z tytułu podatku odroczonego				
Odsetki naliczone od należności (kredytów)	100 892	99 944	948	4 314
Odsetki skapitalizowane od kredytów mieszkaniowych w sytuacji normalnej	258 759	277 827	(19 068)	(16 633)
Odsetki od papierów wartościowych	44 113	28 126	15 987	(7 895)
Wycena papierów wartościowych, w tym:	11 486	1 901	-	-
odniesiona na wynik	6 365	705	5 660	(2 535)
odniesiona na kapitał	5 121	1 196	-	-
Różnica między wartością bilansową i podatkową rzeczowego majątku trwałego	196 000	133 926	62 074	60 781
Pozostała wartość dodatnich różnic przejściowych	3 597	2 804	793	1 603
Rezerwa brutto z tytułu podatku odroczonego, w tym:	**614 847**	**544 528**	**-**	**-**
odniesiona na wynik	609 726	543 332	66 394	39 635
odniesiona na kapitał	5 121	1 196	-	-
Aktywo z tytułu podatku odroczonego				
Odsetki naliczone od zobowiązań	223 004	138 252	84 752	(5 097)
Wycena papierów wartościowych, w tym:	27 825	33 217	-	-
odniesiona na wynik	14 759	22 065	(7 306)	3 008
odniesiona na kapitał	13 066	11 152	-	-
Wycena instrumentów pochodnych	77 734	62 331	15 403	18 300
Rezerwa na świadczenia pracownicze	110 037	88 874	21 163	5 219
Odpisy z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych	159 789	79 193	80 596	32 646
Korekta wyceny ESP	166 449	149 499	16 950	16 620
Pozostała wartość ujemnych różnic przejściowych	16 812	28 693	(11 881)	2 018
Aktywo brutto z tytułu podatku odroczonego, w tym:	**781 650**	**580 059**	**-**	**-**
odniesione na wynik	768 584	568 907	199 677	72 714
odniesione na kapitał	13 066	11 152	-	-
Łączny efekt różnic przejściowych, w tym:	**(166 803)**	**(35 531)**	-	-
odniesiona na wynik	(158 858)	(25 575)	(133 283)	(33 079)
odniesiona na kapitał	(7 945)	(9 956)	-	-
Aktywo z tytułu odroczonego podatku dochodowego (prezentowane w bilansie)	**166 803**	**35 531**	**-**	**-**
Wpływ netto podatku odroczonego na rachunek zysków i strat	**-**	**-**	**(133 283)**	**(33 079)**

13. Zysk przypadający na jedną akcję

Podstawowy zysk przypadający na jedną akcję

Podstawowy zysk przypadający na jedną akcję, obliczany jest w oparciu o zysk lub stratę przypadającą na zwykłych akcjonariuszy Banku poprzez podzielenie zysku lub straty, która na nich przypada przez średnią ważoną liczbę akcji zwykłych występujących w ciągu danego okresu.

Zysk na jedną akcję

	2008	2007
Zysk przypadający na akcjonariuszy zwykłych (w tys. PLN)	2 881 260	2 719 991
Średnia ważona liczba akcji zwykłych w okresie (w tys.)	1 000 000	1 000 000
Zysk przypadający na jedną akcję (w PLN na akcję)	2,88	2,72

Zysk na jedną akcję z działalności zaniechanej

W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku nie wystąpiły istotne koszty i przychody z tytułu działalności zaniechanej.

Rozwodniony zysk przypadający na jedną akcję

Rozwodniony zysk przypadający na jedną akcję, obliczany jest na podstawie zysku przypadającej na zwykłych akcjonariuszy poprzez podzielenie zysku, która na nich przypada przez średnią ważoną liczbę akcji zwykłych występujących w ciągu danego okresu, skorygowaną o wpływ wszystkich rozwadniających potencjalnych akcji zwykłych.

W Banku zarówno w 2008 roku jak i w 2007 roku nie występowały instrumenty rozwadniające zysk przypadający na jedną akcję.

Rozwodniony zysk z działalności zaniechanej przypadający na jedną akcję

W latach zakończonych dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku w Banku nie wystąpiły istotne koszty i przychody z tytułu działalności zaniechanej.

14. Dywidendy wypłacone i zaproponowane do wypłaty

Bank nie ujmuje dywidend zadeklarowanych po dniu bilansowym jako zobowiązań występujących na dzień bilansowy.

W uchwale podjętej w dniu 1 grudnia 2008 roku Zarząd Banku zadeklarował, że zamierza wystąpić do Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy z wnioskiem o wstrzymanie wypłaty dywidendy z zysku za 2008 rok.

15. Kasa, środki w Banku Centralnym

	31.12.2008	31.12.2007
Rachunek bieżący w Banku Centralnym	3 419 832	2 972 067
Gotówka	2 336 985	1 620 394
Inne środki	1 431	1 623
Razem	**5 758 248**	**4 594 084**

Bank może wykorzystywać w ciągu dnia środki na rachunkach rezerwy obowiązkowej do bieżących rozliczeń pieniężnych na podstawie dyspozycji złożonej do Narodowego Banku Polskiego, musi jednak zapewnić utrzymanie średniego miesięcznego salda na tym rachunku w odpowiedniej wysokości wynikającej z deklaracji rezerwy obowiązkowej.

Środki na rachunku rezerwy obowiązkowej są oprocentowane w wysokości 0,9 stopy redyskontowej weksli; na dzień 31 grudnia 2008 roku oprocentowanie to wynosiło 4,73%.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku nie wystąpiły ograniczenia w dysponowaniu środkami.

16. Należności od banków

	31.12.2008	31.12.2007
Lokaty w innych bankach	2 108 482	4 723 824
Udzielone kredyty i pożyczki	968 264	513 629
Transakcje z przyrzeczeniem odkupu	603 200	14 397
Rachunki bieżące	247 292	49 846
Środki pieniężne w drodze	7 846	14 379
Razem	**3 935 084**	**5 316 075**
Odpis z tytułu utraty wartości należności	(28 111)	(276)
w tym odpis na należność od banku zagranicznego	(28 067)	-
Razem netto	**3 906 973**	**5 315 799**

Wartość nominalna lokat w innych bankach oprocentowanych stopą stałą wynosi na dzień 31 grudnia 2008 roku 727 578 tysięcy złotych (na dzień 31 grudnia 2007 roku: 4 644 000 tysięcy złotych). W większości lokaty te zawierane były na krótkie terminy. Wartość nominalna lokat w innych bankach oprocentowanych stopą zmienną wynosi na dzień 31 grudnia 2008 roku 1 377 712 tysięcy złotych (na dzień 31 grudnia 2007 roku Bank nie posiadał lokat w innych bankach oprocentowanych stopą zmienną). Łączna wartość odsetek od lokat w innych bankach na dzień 31 grudnia 2008 roku wynosi 3 192 tysięcy złotych (na dzień 31 grudnia 2007 roku 79 824 tysięcy złotych).

Ryzyko związane z należnościami od banków zostało szerzej opisane w Nocie 47 „Cele i zasady zarządzania ryzykiem związanym z instrumentami finansowymi”

17. Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu

	31.12.2008	31.12.2007
Dłużne papiery wartościowe	1 491 524	1 193 255
emitowane przez Skarb Państwa	1 491 398	1 193 129
emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	126	126
Udziały i akcje w innych jednostkach – notowane na giełdach	4 623	9 664
Razem aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	**1 496 147**	**1 202 919**

Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu według terminów zapadalności na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz za dzień 31 grudnia 2007 roku według wartości bilansowej (wartości nominalne w terminach kontraktowej zapadalności; odsetki, premie, dyskonto w przedziale do 1 miesiąca)

Na dzień 31 grudnia 2008 roku	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Dłużne papiery wartościowe	**184 104**	**107 913**	**1 044 291**	**136 930**	**18 286**	**1 491 524**
emitowane przez Skarb Państwa	184 104	107 913	1 044 165	136 930	18 286	**1 491 398**
emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	-	-	126	-	-	**126**
Udziały i akcje w innych jednostkach – notowane	4 623	-	-	-	-	**4 623**
Razem	**188 727**	**107 913**	**1 044 291**	**136 930**	**18 286**	**1 496 147**

Średnia rentowność dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa na dzień 31 grudnia 2008 roku w PLN wynosiła 5,70%, w EUR wynosiła 3,80%.

Portfel dłużnych papierów wartościowych przeznaczonych do obrotu na dzień 31 grudnia 2008 roku obejmował następujące papiery wartościowe ujmowane w wartości nominalnej:

- bony skarbowe 797 400
- obligacje skarbowe 701 495
- obligacje w EUR 18 776
- obligacje komunalne 124

Na dzień 31 grudnia 2007 roku	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Dłużne papiery wartościowe	**55 507**	**65 310**	**206 577**	**516 795**	**349 066**	**1 193 255**
emitowane przez Skarb Państwa	55 507	65 310	206 451	516 795	349 066	**1 193 129**
emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	-	-	126	-	-	**126**
Udziały i akcje w innych jednostkach – notowane	**9 664**	-	-	-	-	**9 664**
Razem	**65 171**	**65 310**	**206 577**	**516 795**	**349 066**	**1 202 919**

Średnia rentowność dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa na dzień 31 grudnia 2007 roku w PLN wynosiła 5,97%, w EUR wynosiła 4,38%.

Portfel dłużnych papierów wartościowych przeznaczonych do obrotu na dzień 31 grudnia 2007 roku obejmował następujące papiery wartościowe ujmowane w wartości nominalnej:

- bony skarbowe 61 780
- obligacje skarbowe 1 108 839
- obligacje w EUR 7 164
- obligacje komunalne 123

18. Pochodne instrumenty finansowe

Instrumenty pochodne stosowane przez Bank

W ramach swojej działalności Bank wykorzystuje różnego typu pochodne instrumenty finansowe służące do celów zarządzania ryzykiem związanym z prowadzoną działalnością. Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku Bank posiadał następujące instrumenty pochodne:

Rodzaj kontraktu	31.12.2008		31.12.2007	
	Aktywa	Zobowiązania	Aktywa	Zobowiązania
IRS	2 601 250	2 554 343	882 382	814 520
FRA	128 673	124 489	146 575	144 704
FX Swap	22 350	359 114	73 193	67 132
CIRS	56 290	2 391 272	410 927	200 717
Forward	204 355	135 645	28 145	36 375
Opcje	574 434	585 414	15 528	16 424
Inne	12 193	60	-	393
Razem	**3 599 545**	**6 150 337**	**1 556 750**	**1 280 265**

Większość instrumentów pochodnych stosowanych przez Bank stanowią kontrakty terminowe a najczęściej wykorzystywanymi typami instrumentów pochodnych są: IRS, FRA, FX Swap, CIRS, Forward.

Pochodne instrumenty finansowe na dzień 31 grudnia 2008 roku

Wartości nominalne instrumentów bazowych i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych

	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Wartość godziwa (ujemna)	Wartość godziwa (dodatnia)
Transakcje walutowe								
Swap walutowy	8 412 022	5 912 134	-	-	-	**14 324 156**	359 114	22 350
Zakup walut	4 119 551	2 881 423	-	-	-	**7 000 974**	-	-
Sprzedaż walut	4 292 471	3 030 711	-		-	**7 323 182**	-	-
Forward walutowy	2 169 940	1 461 216	2 257 988	71 982	-	**5 961 126**	135 645	204 355
Zakup walut	1 092 233	722 149	1 158 628	38 634	-	**3 011 644**	-	-
Sprzedaż walut	1 077 707	739 067	1 099 360	33 348	-	**2 949 482**	-	-
Opcje	2 700 929	3 127 560	9 114 775	2 787 136	-	**17 730 400**	585 414	574 434
Zakup	1 341 215	1 584 392	4 592 486	1 395 541	-	**8 913 634**	-	-
Sprzedaż	1 359 714	1 543 168	4 522 289	1 391 595	-	**8 816 766**	-	-
Cross Currency IRS	-	514 182	2 757 368	23 967 698	7 884 073	**35 123 321**	2 391 272	56 290
Zakup	-	234 032	1 312 617	11 206 796	3 660 398	**16 413 843**	-	-
Sprzedaż	-	280 150	1 444 751	12 760 902	4 223 675	**18 709 478**	-	-
Transakcje stopy procentowej								
Swap na stopę procentową (IRS)	14 720 690	21 432 000	81 083 050	147 760 870	18 013 836	**283 010 446**	2 554 343	2 601 250
Zakup	7 360 345	10 716 000	40 541 525	73 880 435	9 006 918	**141 505 223**	-	-
Sprzedaż	7 360 345	10 716 000	40 541 525	73 880 435	9 006 918	**141 505 223**	-	-
Forward Rate Agreement (FRA)	16 326 000	17 354 000	31 410 000	2 300 000	-	**67 390 000**	124 489	128 673
Zakup	7 790 000	9 300 000	15 400 000	1 150 000	-	**33 640 000**	-	-
Sprzedaż	8 536 000	8 054 000	16 010 000	1 150 000	-	**33 750 000**	-	-
Pozostałe transakcje								
Kredytowe transakcje pochodne(CDS)	-	-	-	207 326	-	**207 326**		11 624
Zakup	-	-	-	207 326	-	**207 326**	-	-
Inne (w tym na indeks giełdowy)	-	12 962	155	-	-	**13 117**	60	569
Zakup	-	12 158	6	-	-	**12 164**	-	-
Sprzedaż	-	804	149	-	-	**953**	-	-
Razem instrumenty pochodne	**44 329 581**	**49 814 054**	**126 623 336**	**177 095 012**	**25 897 909**	**423 759 892**	**6 150 337**	**3 599 545**

Pochodne instrumenty finansowe na dzień 31 grudnia 2007 roku

Wartości nominalne instrumentów bazowych i wartość godziwa pochodnych instrumentów finansowych

	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem	Wartość godziwa (ujemna)	Wartość godziwa (dodatnia)
Transakcje walutowe								
Swap walutowy	2 729 270	643 248	845 554	-	-	**4 218 072**	67 132	73 193
Zakup walut	1 356 838	324 984	432 144	-	-	**2 113 966**	-	-
Sprzedaż walut	1 372 432	318 264	413 410	-	-	**2 104 106**	-	-
Forward walutowy	966 764	1 004 944	906 335	71 852	-	**2 949 895**	36 375	28 145
Zakup walut	486 809	499 958	448 069	35 229	-	**1 470 065**	-	-
Sprzedaż walut	479 955	504 986	458 266	36 623	-	**1 479 830**	-	-
Opcje	195 247	445 795	614 253	135 922	-	**1 391 217**	16 424	15 324
Zakup	95 177	152 629	338 580	71 110	-	**657 496**	-	-
Sprzedaż	100 070	293 166	275 673	64 812	-	**733 721**	-	-
Cross Currency IRS	-	1 095 785	1 397 535	10 545 309	8 866 607	**21 905 236**	200 717	410 927
Zakup	-	555 435	705 155	5 317 678	4 471 031	**11 049 299**	-	-
Sprzedaż	-	540 350	692 380	5 227 631	4 395 576	**10 855 937**	-	-
Transakcje stopy procentowej								
Swap na stopę procentową (IRS)	10 336 000	12 814 000	78 651 500	132 685 954	15 279 760	**249 767 214**	814 520	882 382
Zakup	5 168 000	6 407 000	39 325 750	66 342 977	7 639 880	**124 883 607**	-	-
Sprzedaż	5 168 000	6 407 000	39 325 750	66 342 977	7 639 880	**124 883 607**	-	-
Forward Rate Agreement (FRA)	18 709 142	32 714 000	68 050 000	16 950 000	-	**136 423 142**	144 704	146 575
Zakup	9 600 000	16 710 000	37 400 000	10 150 000	-	**73 860 000**	-	-
Sprzedaż	9 109 142	16 004 000	30 650 000	6 800 000	-	**62 563 142**	-	-
Pozostałe transakcje								
Kredytowe transakcje pochodne (CDS)	-	-	-	109 575	121 750	**231 325**	376	-
Zakup	-	-	-	109 575	121 750	**231 325**	-	-
Inne (w tym na indeks giełdowy)	281	8 002	1 940	-	-	**10 223**	17	204
Zakup	281	2 034	-	-	-	**2 315**	-	-
Sprzedaż	-	5 968	1 940	-	-	**7 908**	-	-
Razem instrumenty pochodne	**32 936 704**	**48 725 774**	**150 467 117**	**160 498 612**	**24 268 117**	**416 896 324**	**1 280 265**	**1 556 750**

19. Instrumenty finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat

	31.12.2008	31.12.2007
Dłużne papiery wartościowe	**4 546 497**	**8 101 534**
emitowane przez Skarb Państwa	4 373 621	7 221 217
emitowane przez pozostałe banki	172 876	764 018
emitowane przez inne podmioty finansowe	-	116 299
Razem	**4 546 497**	**8 101 534**

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku portfel papierów wartościowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat obejmował:

Według wartości nominalnej	31.12.2008	31.12.2007
bony skarbowe	2 100 000	-
obligacje skarbowe	2 255 500	6 271 400
obligacje USD	118 472	587 424
w tym emitowane przez banki	118 472	234 349
obligacje EUR	95 965	1 271 610
w tym emitowane przez banki	95 965	555 210

Średnia rentowność dla dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez Skarb Państwa znajdujących się w portfelu pozostałych instrumentów finansowych wycenianych do wartości godziwej przez wynik finansowy na dzień 31 grudnia 2008 roku wynosiła w PLN 5,65%, zaś na dzień 31 grudnia 2007 roku wynosiła w PLN 5,96%, w EUR 5,52 %, w USD 4,57%.

(w tysiącach złotych)

Instrumenty finansowe wyceniane w wartości godziwej przez rachunek zysków i strat wg terminów zapadalności według wartości bilansowej

(wartości nominalne w terminach kontraktowej zapadalności; odsetki, premie, dyskonto w przedziale do 1 miesiąca)

Na dzień 31 grudnia 2008 roku	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Dłużne papiery wartościowe	**997 473**	**99 355**	**2 425 146**	**1 001 837**	**22 686**	**4 546 497**
emitowane przez pozostałe banki	-	-		150 190	22 686	**172 876**
emitowane przez Skarb Państwa	997 473	99 355	2 425 146	851 647		**4 373 621**
Razem	**997 473**	**99 355**	**2 425 146**	**1 001 837**	**22 686**	**4 546 497**

Na dzień 31 grudnia 2007 roku	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Dłużne papiery wartościowe	**-**	**-**	**2 000 246**	**4 325 480**	**1 775 808**	**8 101 534**
emitowane przez Skarb Państwa	-	-	2 000 246	3 749 175	1 471 796	**7 221 217**
emitowane przez pozostałe banki	-	-	-	505 390	258 628	**764 018**
emitowane przez inne podmioty finansowe	-	-	-	70 915	45 384	**116 299**
Razem	**-**	**-**	**2 000 246**	**4 325 480**	**1 775 808**	**8 101 534**

20. Kredyty i pożyczki udzielone klientom

	31.12.2008	31.12.2007
Kredyty i pożyczki udzielone		
Należności wyceniane według metody grupowej (IBNR)	96 689 671	73 328 093
Należności wyceniane według metody zindywidualizowanej	1 879 162	1 181 634
Należności wyceniane według metody portfelowej	2 133 726	1 619 194
Kredyty i pożyczki udzielone - brutto	**100 702 559**	**76 128 921**
Odpisy na ekspozycje spełniające przesłanki portfelowej utraty wartości	(1 279 179)	(1 363 864)
Odpisy na ekspozycje spełniające przesłanki zindywidualizowanej utraty wartości	(648 853)	(467 191)
Odpisy na ekspozycje spełniające przesłanki grupowej utraty wartości (IBNR)	(672 508)	(475 673)
Odpisy - razem	**(2 600 540)**	**(2 306 728)**
Kredyty i pożyczki udzielone - netto	**98 102 019**	**73 822 193**

Ryzyko związane z kredytami i pożyczkami udzielonymi klientom został szerzej opisane w Nocie 47 „Cele i zasady zarządzania ryzykiem związanym z instrumentami finansowymi"

Umowy leasingu finansowego i leasingu operacyjnego

Leasing finansowy

Bank nie posiada istotnych należności i zobowiązań z tytułu leasingu finansowego.

Leasing operacyjny – leasingobiorca

Umowy leasingowe, zgodnie z którymi leasingodawca zachowuje zasadniczo całe ryzyko i wszystkie pożytki z posiadania leasingu, zaliczane są do umów leasingu operacyjnego. Opłaty leasingowe z tytułu leasingu operacyjnego ujmowane są jako koszty w rachunku zysków i strat metodą liniową przez okres użytkowania przedmiotu leasingu.

Definicję leasingu operacyjnego spełniają również umowy najmu i dzierżawy zawierane przez Bank w ramach normalnej działalności operacyjnej. Wszystkie umowy zawierane są na warunkach rynkowych.

Poniżej przedstawiono dane dotyczące umów leasingu operacyjnego zawartych przez Bank.

Łączna kwota przyszłych opłat leasingowych z tytułu nieodwołalnego leasingu operacyjnego	**31.12.2008**	**31.12.2007**
Dla okresu:		
do 1 roku	117 067	93 407
od 1 roku do 5 lat	264 929	211 329
powyżej 5 lat	147 824	144 681
Razem	**529 820**	**449 417**

Opłaty leasingowe i subleasingowe ujęte jako koszt danego okresu, w okresie od 1 stycznia 2008 roku do 31 grudnia 2008 roku wyniosły 124 146 tysięcy złotych (w okresie od 1 stycznia 2007 roku do 31 grudnia 2007 roku 77 821 tysięcy złotych).

21. Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży

	31.12.2008	31.12.2007
Dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	**8 701 479**	**5 775 876**
emitowane przez banki centralne	2 673 729	2 633 505
emitowane przez pozostałe banki	46 756	-
emitowane przez inne podmioty finansowe	481 128	232 899
emitowane przez podmioty niefinansowe	795 041	639 862
emitowane przez Skarb Państwa	3 286 726	1 093 563
emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	1 418 099	1 176 047
Utrata wartości dłużnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży	(15 791)	(18 587)
Razem dłużne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży netto	**8 685 688**	**5 757 289**
Kapitałowe papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	76 582	92 493
Utrata wartości kapitałowych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży	(5 759)	(8 229)
Razem kapitałowe papiery wartościowe dostępne do sprzedaży netto	**70 823**	**84 264**
Razem inwestycyjne papiery wartościowe netto	**8 756 511**	**5 841 553**

zmiana stanu inwestycyjnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży

	2008	2007
Stan na początek okresu	**5 841 553**	**6 805 567**
Różnice kursowe	48 918	(1 595)
Zwiększenia	9 110 374	4 464 988
w tym zmiana stanu odpisu	*5 266*	*3 198*
Zmniejszenia (wykup)	(6 254 916)	(5 371 858)
Zmiany wartości godziwej	10 582	(55 549)
Stan na koniec okresu	**8 756 511**	**5 841 553**

Ryzyko związane z inwestycyjnymi papierami wartościowymi dostępnymi do sprzedaży zostało szerzej opisane w Nocie 47 „Cele i zasady zarządzania ryzykiem związanym z instrumentami finansowymi.”

Papiery wartościowe dostępne do sprzedaży według terminów zapadalności według wartości bilansowej

(wartości nominalne w terminach kontraktowej zapadalności; odsetki, premie dyskonto w przedziale do 1 m-ca; odpis z tytułu utraty wartości – w przedziale powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy)

Na dzień 31 grudnia 2008 roku	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Papiery wartościowe dostępne do sprzedaży						
emitowane przez banki centralne	-	-	-	2 673 729	-	**2 673 729**
emitowane przez pozostałe banki	49 933	-	-	46 756	-	**96 689**
emitowane przez inne podmioty finansowe	753	260 546	220 252	-	-	**481 551**
emitowane przez podmioty niefinansowe	359 826	108 290	39 502	282 939	9 160	**799 717**
emitowane przez Skarb Państwa	-	-	-	2 765 486	521 240	**3 286 726**
emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	-	8 361	95 239	652 493	662 006	**1 418 099**
Razem	**410 512**	**377 197**	**354 993**	**6 421 403**	**1 192 406**	**8 756 511**

Średnia rentowność papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży na dzień 31 grudnia 2008 roku wyniosła 4,94 %.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku portfel dłużnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży obejmował następujące papiery wartościowe ujmowane w wartości nominalnej:

- obligacje korporacyjne w PLN 1 162 720
- obligacje korporacyjne w EUR 32 824
- obligacje komunalne 1 427 563
- obligacje skarbowe 3 005 000
- obligacje NBP 2 551 112
- obligacje skarbowe w EUR 271 206
- obligacje zagraniczne w USD 88 854

(w tysiącach złotych)

Na dzień 31 grudnia 2007 roku	do 1 miesiąca	powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy do 1 roku	powyżej 1 roku do 5 lat	powyżej 5 lat	Razem
Papiery wartościowe dostępne do sprzedaży						
emitowane przez banki centralne	-	-	-	2 633 505	-	**2 633 505**
emitowane przez pozostałe banki	-	-	-	55 377	-	**55 377**
emitowane przez inne podmioty finansowe	1 353	140 685	90 861	-	423	**233 322**
emitowane przez podmioty niefinansowe	136 030	107 292	6 546	394 154	5 716	**649 738**
emitowane przez Skarb Państwa	-	-	-	613 488	480 075	**1 093 563**
emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	2 617	5 501	124 669	556 492	486 769	**1 176 048**
Razem	**140 000**	**253 478**	**222 076**	**4 253 016**	**972 983**	**5 841 553**

Średnia rentowność papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży na dzień 31 grudnia 2007 roku wyniosła 6,05%.

Na dzień 31 grudnia 2007 roku portfel dłużnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży obejmował następujące papiery wartościowe ujmowane w wartości nominalnej:

- bony wekslowe 2 150
- obligacje korporacyjne w PLN 833 468
- obligacje korporacyjne w EUR 24 723
- obligacje komunalne 1 171 442
- obligacje skarbowe 1 125 000
- obligacje NBP 2 551 112

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku Bank nie posiadał papierów wartościowych w portfelu utrzymywanym do terminu zapadalności.

22. Inwestycje w jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone

Na dzień 31 grudnia 2008 roku inwestycje Banku w jednostkach zależnych, współzależnych i stowarzyszonych zostały ujęte w cenach nabycia skorygowanych o odpisy z tytułu utraty wartości.

Poniższe zestawienie przedstawia indywidualne wartości udziałów Banku w poszczególnych podmiotach podporządkowanych.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku	Wartość brutto	Utrata wartości	Wartość bilansowa
Podmioty zależne			
KREDOBANK SA [1]	307 364	(307 364)	-
Powszechne Towarzystwo Emerytalne BANKOWY SA	205 786	-	205 786
Centrum Finansowe Puławska Sp. z o.o.	128 288	-	128 288
Bankowy Fundusz Leasingowy SA	70 000	-	70 000
PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA	69 054	-	69 054
Inteligo Financial Services SA	59 602	-	59 602
Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych "eService" SA	55 500	-	55 500
Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA	18 566	(10 666)	7 900
PKO Inwestycje Sp. z o.o. [2]	4 503	-	4 503
PKO Finance AB	172	-	172
Podmioty współzależne			
Centrum Haffnera Sp. z o.o.	44 371	-	44 371
Centrum Obsługi Biznesu Sp. z o.o.	17 498	-	17 498
Podmioty stowarzyszone			
Bank Pocztowy SA	146 500	-	146 500
Kolej Gondolowa Jaworzyna Krynicka SA	15 531	(1 680)	13 851
Ekogips SA (w upadłości)	5 400	(5 400)	-
Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.	1 500	(1 036)	464
Agencja Inwestycyjna CORP SA	29	-	29
Razem	**1 149 664**	**(326 146)**	**823 518**

1) zaangażowanie nie uwzględnia wartości akcji objętych przez PKO BP SA w ramach XVIII emisji akcji, wykazywanych na 31 grudnia 2008 roku w pozycji należności w wysokości 48 737 tysięcy złotych oraz odpisu z tyt. utraty wartości utworzonego na ww. należność w pełnej wysokości

2) zaangażowanie nie uwzględnia wartości dopłat dokonanych przez PKO BP SA wykazywanych w pozycji należności w łącznej wysokości 113 310 tysięcy złotych.

(w tysiącach złotych)

Na dzień 31 grudnia 2007 roku	Wartość brutto	Utrata wartości	Wartość bilansowa
Podmioty zależne			
Powszechne Towarzystwo Emerytalne BANKOWY SA	205 786	-	205 786
KREDOBANK SA	307 364	-	307 364
Centrum Finansowe Puławska Sp. z o.o.	128 288	-	128 288
PKO Inwestycje Sp. z o.o.	4 503	-	4 503
Inteligo Financial Services SA	59 602	-	59 602
Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych "eService" SA	55 500	-	55 500
Bankowy Fundusz Leasingowy SA	40 000	-	40 000
Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA	18 566	(10 666)	7 900
PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA	69 054	-	69 054
Przedsiębiorstwo Informatyki Bankowej "Elbank" Sp. z o.o. (w likwidacji)	6	(6)	-
International Trade Center Sp. z o.o. (w likwidacji)	33	(33)	-
Podmioty współzależne			
Centrum Obsługi Biznesu Sp. z o.o.	17 498	-	17 498
Grupa Centrum Haffnera Sp. z o.o.	44 371	-	44 371
Podmioty stowarzyszone			
Bank Pocztowy SA	146 500	(33 500)	113 000
Kolej Gondolowa Jaworzyna Krynicka SA	15 531	(15 531)	-
Ekogips SA (w upadłości)	5 400	(5 400)	-
Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.	1 500	-	1 500
Agencja Inwestycyjna CORP SA	29	-	29
Razem	**1 119 531**	**(65 136)**	**1 054 395**

Skrócone informacje o jednostkach stowarzyszonych wykazywanych metodą praw własności

	Wartość aktywów	Wartość zobowiązań	Wartość przychodów	Zysk netto	% udziałów
31.12.2008					
Bank Pocztowy SA	2 697 837	2 414 068	248 485	27 014	25,00%
Kolej Gondolowa Jaworzyna Krynicka SA	44 648	7 794	13 408	3 714	37,53%
Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.	15 614	18	379	10 017	33,33%
Agencja Inwestycyjna CORP SA	3 899	2 290	13 128	451	22,31%
Razem	**2 761 998**	**2 424 170**	**275 400**	**41 196**	**X**
31.12.2007					
Bank Pocztowy SA	3 100 593	2 851 637	253 816	30 431	25,00%
Kolej Gondolowa Jaworzyna Krynicka SA	36 860	2 792	11 726	1 602	37,53%
Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.	14 653	9 575	312	42	33,33%
Agencja Inwestycyjna CORP SA	4 027	2 486	14 471	315	22,31%
Razem	**3 156 133**	**2 866 490**	**280 325**	**32 390**	**X**

Zaprezentowane w tabeli dane finansowe pochodzą ze sprawozdań finansowych odpowiednich spółek sporządzonych zgodnie z polskimi zasadami rachunkowości. Zgodnie z szacunkami Banku różnice między wyżej wymienionymi sprawozdaniami, a sprawozdaniami finansowymi sporządzonymi według MSSF/MSR nie są istotne dla sprawozdania finansowego Banku. Dane za 2007 rok pochodzą ze sprawozdań zbadanych przez biegłego rewidenta.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku Bank nie posiadał udziału w zobowiązaniach warunkowych jednostek stowarzyszonych nabytych wspólnie z innymi inwestorami.

W 2008 roku miały miejsce następujące zdarzenia w PKO BP SA:

a) dotyczące KREDOBANK SA

W dniu 31 grudnia 2008 roku PKO BP SA objął 13 044 501 852 sztuk akcji w podwyższonym kapitale zakładowym KREDOBANK SA o łącznej wartości nominalnej 130 445 tysięcy UAH. Cena za nabywane akcje, łącznie z kosztami dodatkowymi, wyniosła 48 737 tysięcy złotych.

W wyniku objęcia ww. akcji udział w PKO BP SA w kapitale zakładowym KREDOBANK SA oraz udział w głosach na walnym zgromadzeniu spółki zwiększył się z 98,1815% na 98,5619%.

W związku z obowiązkiem poinformowania Komisji Nadzoru Finansowego o zmianie wartości zaangażowania PKO BP SA w akcje KREDOBANK SA powyższe akcje, które są uznawane przy obliczaniu wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka walutowego za pozycję o charakterze strukturalnym i podlegają wyłączeniu z rachunku pozycji walutowych, na dzień 31 grudnia 2008 roku zostały wykazane w bilansie PKO BP SA w pozycji „Inne aktywa".

W bilansie PKO BP SA na dzień 31 grudnia 2008 roku wartość zaangażowania w KREDOBANK SA, strategicznej inwestycji Banku na rynku ukraińskim, według ceny nabycia wynosiła 307 364 tysięcy złotych Ponadto akcje XVIII emisji objęte przez PKO BP SA w dniu 31 grudnia 2008 roku, wykazywane były w bilansie PKO BP SA w pozycji „Inne aktywa" w kwocie 48 737 tysięcy złotych.

Globalny kryzys finansowy wpłynął na gwałtowne spowolnienie gospodarki Ukrainy. Wysoka zależność wzrostu gospodarki Ukrainy, w tym sektora bankowego, od napływu kapitału zagranicznego pogłębiła kryzys na Ukrainie.
W listopadzie 2008 roku Międzynarodowy Fundusz Walutowy przyznał Ukrainie pomoc stabilizacyjną pod warunkiem m.in. większego uelastycznienia notowań kursu ukraińskiej hrywny. Ograniczenie interwencji banku centralnego przy postępującym procesie odpływu kapitału zagranicznego, jak również skup walut przez podmioty krajowe spowodowało silną deprecjację hrywny w ostatnich miesiącach 2008 roku.
Kryzys bankowy na Ukrainie i związany z tym spadek zaufania do banków skutkował wycofywaniem depozytów bankowych w ostatnich miesiącach 2008 roku a wyższe tempo wzrostu kredytów niż depozytów spowodowało dalsze pogłębienie trudności w zakresie zapewnienia płynności.

Powyższe negatywne czynniki spowodowały wzrost udziału kredytów w sytuacji nieregularnej w portfelach kredytowych banków. W wyniku wysokiej inflacji nastąpiła również deprecjacja ustanowionych przez banki zabezpieczeń na udzielone kredyty. Kolejnym czynnikiem wpływającym na pogorszenie portfeli kredytowych banków na Ukrainie było zaprzestanie obsługi kredytów przez część kredytobiorców.[1]

Trudna sytuacja gospodarcza na rynku ukraińskim wywarła istotny wpływ również na działalność KREDOBANK SA. Za okres 12 miesięcy 2008 roku KREDOBANK SA wykazał stratę netto w wysokości 196 293 tysięcy złotych. Strata ta wynikała głównie z dotworzenia odpisów na portfel kredytowy.

Bank przeprowadził na datę bilansową test w celu oszacowania wartości odzyskiwanej udziałów w spółce zależnej KREDOBANK SA, definiowanej, jako większa z dwóch: wartość godziwa pomniejszona o koszty sprzedaży i wartość użytkowa.

Bank przeprowadził wyceny metodą porównawczą, przyjmując do modelu notowania rynkowe innych, porównywalnych podmiotów na giełdach Europy Wschodniej.

Wartość użytkowa akcji w jednostce zależnej KREDOBANK SA została określona na podstawie analizy przyszłych przepływów pieniężnych z uwzględnieniem wartości pieniądza w czasie, w oparciu o stopę dyskontową uwzględniającą ryzyko rynku ukraińskiego oraz inwestycji w podmiot bankowy działający na tym rynku. Projekcja przyszłych przepływów pieniężnych została sporządzona na podstawie zaktualizowanych projekcji budżetowych dla KREDOBANK SA, które zostały dostosowane do aktualnych informacji makroekonomicznych z rynku ukraińskiego.

[1] Szczegółowa informacja o sytuacji makroekonomicznej na Ukrainie zawarta jest w Sprawozdaniu Zarządu Banku z działalności Grupy Kapitałowej PKO BP SA za 2008 rok.

W rezultacie przeprowadzonego testu, na dzień bilansowy zarówno wartość godziwą jak i wartość odzyskiwaną akcji w spółce KREDOBANK SA oszacowano na bliską 0. W konsekwencji, Bank zadecydował o objęciu akcji w KREDOBANK SA 100% odpisem aktualizującym w kwocie 356 101 tysięcy złotych na dzień 31 grudnia 2008 roku tj. 307 364 tysięcy złotych na zaangażowanie kapitałowe oraz 48 737 tysięcy złotych na dopłatę do kapitału KREDOBANK SA w wyniku objęcia przez PKO BP SA w ramach XVIII emisji akcji wykazywanych na dzień 31 grudnia 2008 w pozycji „Inne aktywa".

b) dotyczące PKO Finance AB

Zgodnie z umową zawartą przez PKO BP SA i Svenska Standardbolag AB z siedzibą w Szwecji z dnia 27 czerwca 2008 roku Bank nabył 5 000 akcji spółki Aktiebolaget Grundstenen 108756 z siedzibą w Szwecji o łącznej wartości nominalnej 500 tysięcy SEK, tj. 170 tysięcy złotych.

Nabywane akcje stanowią 100% kapitału zakładowego spółki i uprawniają do 100% głosów w spółce. Cena za nabywane akcje, łącznie z kosztami dodatkowymi, wyniosła 505 tysięcy SEK, tj. 172 tysięcy złotych.

W dniu 17 lipca 2008 roku Szwedzki Urząd Rejestrowy Bolagsverket zarejestrował zmianę nazwy spółki Aktiebolaget Grundstenen 108756 na PKO Finance AB.

Przedmiotem działalności spółki jest pozyskiwanie środków finansowych dla PKO BP SA z emisji euroobligacji.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku spółka PKO Finance AB w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Bank PKO BP SA była objęta konsolidacją metodą pełną.

c) dotyczące Bankowego Funduszu Leasingowego SA

W dniu 30 września 2008 roku w Krajowym Rejestrze Sądowym zostało zarejestrowane podwyższenie kapitału zakładowego spółki Bankowy Fundusz Leasingowy SA o łączną kwotę 30 milionów złotych.

Wszystkie akcje w podwyższonym kapitale zostały objęte przez PKO BP SA. Po zarejestrowaniu wyżej wymienionych emisji PKO BP SA posiada łącznie akcje stanowiące 100% kapitału zakładowego spółki i uprawniające do 100% głosów na walnym zgromadzeniu spółki.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz 31 grudnia 2007 roku spółka Bankowy Fundusz Leasingowy SA w skonsolidowanym sprawozdaniu finansowym Bank PKO BP SA była objęta konsolidacją metodą pełną.

d) dotyczące PKO Inwestycje Sp. z o.o.

W dniu 30 czerwca 2008 roku PKO Inwestycje Sp. z o.o. dokonała zwrotu do PKO BP SA dopłaty otrzymanej na realizację projektów inwestycyjnych w wysokości 5,5 miliona złotych.

23. Wartości niematerialne

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2008 roku	Oprogramowanie	Inne, w tym nakłady	Ogółem
Wartość bilansowa netto na dzień 1 stycznia 2008 roku	809 771	117 839	927 610
Zakupy	-	363 110	363 110
Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	-	-	-
Transfery	285 737	(285 737)	-
Amortyzacja	(140 546)	(2 345)	(142 891)
Pozostałe zmiany wartości	(245)	7 458	7 213
Wartość bilansowa netto	**954 717**	**200 325**	**1 155 042**
Na dzień 1 stycznia 2008 roku			
Wartość bilansowa brutto	1 567 880	131 387	1 699 267
Skumulowana amortyzacja i odpis aktualizujący z tytułu trwałej utraty wartości	(758 109)	(13 548)	(771 657)
Wartość bilansowa netto	**809 771**	**117 839**	**927 610**
Na dzień 31 grudnia 2008 roku			
Wartość bilansowa brutto	1 787 570	216 154	2 003 724
Skumulowana amortyzacja i odpis aktualizujący z tytułu trwałej utraty wartości	(832 853)	(15 829)	(848 682)
Wartość bilansowa netto	**954 717**	**200 325**	**1 155 042**

Istotną wartością niematerialną z punktu widzenia Banku są nakłady poniesione na Zintegrowany System Informatyczny (ZSI). Łączna wartość nakładów poniesionych na ZSI w latach 2003–2008 wyniosła 864 500 tysięcy złotych (odpowiednio za lata 2003-2007 wyniosła 704 010 tysięcy złotych). Wartość bilansowa netto Zintegrowanego Systemu Informatycznego (ZSI) na dzień 31 grudnia 2008 roku wyniosła 577 925 tysięcy złotych. Przewidywany okres eksploatacji systemu został określony na 10 lat. Na dzień 31 grudnia 2008 pozostały okres użytkowania wynosi 8 lat.

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2007 roku	Oprogramowanie	Inne, w tym nakłady	Ogółem
Wartość bilansowa netto na dzień 1 stycznia 2007 roku	611 437	115 021	726 458
Zakupy	-	296 043	296 043
Odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości	16 308	-	16 308
Amortyzacja	(108 192)	(2 408)	(110 600)
Transfery	292 754	(292 754)	-
Pozostałe zmiany wartości	(2 536)	1 937	(599)
Wartość bilansowa netto	**809 771**	**117 839**	**927 610**
Na dzień 1 stycznia 2007 roku			
Wartość bilansowa brutto	1 276 516	128 640	1 405 156
Skumulowana amortyzacja i odpis aktualizujący z tytułu trwałej utraty wartości	(665 079)	(13 619)	(678 698)
Wartość bilansowa netto	**611 437**	**115 021**	**726 458**
Na dzień 31 grudnia 2007 roku			
Wartość bilansowa brutto	1 567 880	131 387	1 699 267
Skumulowana amortyzacja i odpis aktualizujący z tytułu trwałej utraty wartości	(758 109)	(13 548)	(771 657)
Wartość bilansowa netto	**809 771**	**117 839**	**927 610**

Bank nie wytwarza patentów i licencji we własnym zakresie. W okresie od 1 stycznia 2008 roku do 31 grudnia 2008 roku Bank poniósł nakłady inwestycyjne związane z nabyciem środków trwałych i wartości niematerialnych w kwocie 792 680 tysięcy złotych (w okresie od 1 stycznia 2007 roku do 31 grudnia 2007 roku 599 943 tysięcy złotych).

24. Rzeczowe aktywa trwałe

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2008 roku	Grunty i budynki	Maszyny i urządzenia	Środki transportu	Środki trwałe w budowie	Nieruchomości inwestycyjne	Inne	Ogółem
Wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na początek okresu	**1 922 591**	**2 311 757**	**12 433**	**271 305**	**39 012**	**367 183**	**4 924 281**
Zwiększenia, w tym:	**40 824**	**86 840**	**558**	**432 349**	**-**	**36 928**	**597 499**
Nabycie i inne zmiany	749	111	-	432 349	-	118	433 327
Transfery z nakładów na środki trwałe	40 075	86 729	558	-	-	36 810	164 172
Zmniejszenia, w tym:	**(8 770)**	**(315 843)**	**(4 890)**	**(173 101)**	**(7 003)**	**(20 401)**	**(530 008)**
Likwidacja i sprzedaż	(7 855)	(312 932)	(4 458)	-	(23)	(19 459)	(344 727)
Transfery z nakładów na środki trwałe	-	-	-	(164 172)	-	-	(164 172)
Inne	(915)	(2 911)	(432)	(8 929)	(6 980)	(942)	(21 109)
Wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	**1 954 645**	**2 082 754**	**8 101**	**530 553**	**32 009**	**383 710**	**4 991 772**
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	**(480 722)**	**(1 858 631)**	**(10 856)**	**-**	**(6 245)**	**(295 390)**	**(2 651 844)**
Zwiększenia, w tym:	**(67 133)**	**(131 131)**	**(367)**	**-**	**(1 594)**	**(19 741)**	**(219 966)**
Amortyzacja okresu	(66 286)	(130 666)	(311)	-	(1 594)	(19 634)	(218 491)
Inne	(847)	(465)	(56)	-	-	(107)	(1 475)
Zmniejszenia, w tym:	**6 046**	**313 875**	**4 660**	**-**	**-**	**20 340**	**344 921**
Likwidacja i sprzedaż	4 419	310 324	4 248	-	-	19 381	338 372
Inne	1 627	3 551	412	-	-	959	6 549
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	**(541 809)**	**(1 675 887)**	**(6 563)**	**-**	**(7 839)**	**(294 791)**	**(2 526 889)**
Odpisy aktualizujące							
Saldo otwarcia	(1 257)	-	-	(700)	-	-	(1 957)
Zmniejszenia	41	-	-	-	-	-	41
Saldo zamknięcia	(1 216)	-	-	(700)	-	-	(1 916)
Wartość netto	**1 411 620**	**406 867**	**1 538**	**529 853**	**24 170**	**88 919**	**2 462 967**
Saldo otwarcia	**1 440 612**	**453 126**	**1 577**	**270 605**	**32 767**	**71 793**	**2 270 480**
Saldo zamknięcia	**1 411 620**	**406 867**	**1 538**	**529 853**	**24 170**	**88 919**	**2 462 967**

Wartość pozabilansowa maszyn i urządzeń użytkowanych na dzień 31 grudnia 2008 roku na mocy umów leasingu operacyjnego oraz umów dzierżawy z opcją zakupu wynosi 3 623 tysięcy złotych (na dzień 31 grudnia 2007 roku wyniosła 3 623 tysięcy złotych). W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku nie występowały ograniczenia prawa dotyczące tytułu prawnego Banku do rzeczowych aktywów trwałych tytułem zabezpieczenia zobowiązań.

(w tysiącach złotych)

Za okres rok zakończony dnia 31 grudnia 2007 roku	Grunty i budynki	Maszyny i urządzenia	Środki transportu	Środki trwałe w budowie	Nieruchomości inwestycyjne	Inne	Ogółem
Wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na początek okresu	**1 908 948**	**2 371 953**	**23 959**	**241 951**	**41 135**	**348 716**	**4 936 662**
Zwiększenia, w tym:	**2 767**	**1 453**	**79**	**305 486**	**-**	**31**	**309 816**
Nabycie i inne zmiany	2 767	1 453	79	305 486	-	31	309 816
Zmniejszenia, w tym:	**(30 631)**	**(248 012)**	**(12 659)**	**(6 229)**	**(2 123)**	**(22 543)**	**(322 197)**
Likwidacja i sprzedaż	(23 520)	(245 372)	(12 354)	-	(1 509)	(20 924)	(303 679)
Inne	(7 111)	(2 640)	(305)	(6 229)	(614)	(1 619)	(18 518)
Transfery z nakładów na środki trwałe	**41 507**	**186 363**	**1 054**	**(269 903)**	**-**	**40 979**	**-**
Wartość brutto rzeczowych aktywów trwałych na koniec okresu	**1 922 591**	**2 311 757**	**12 433**	**271 305**	**39 012**	**367 183**	**4 924 281**
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na początek okresu	**(425 915)**	**(1 973 790)**	**(21 979)**	**-**	**(4 649)**	**(301 727)**	**(2 728 060)**
Zwiększenia, w tym:	**(64 956)**	**(131 242)**	**(1 437)**	**-**	**(1 596)**	**(15 583)**	**(214 814)**
Amortyzacja okresu	(64 275)	(130 361)	(1 358)	-	(1 596)	(15 565)	(213 155)
Inne	(681)	(881)	(79)	-	-	(18)	(1 659)
Zmniejszenia, w tym:	**10 149**	**246 401**	**12 560**	**-**	**-**	**21 920**	**291 030**
Likwidacja i sprzedaż	9 212	244 255	12 254	-	-	20 736	286 457
Inne	937	2 146	306	-	-	1 184	4 573
Skumulowana amortyzacja (umorzenie) na koniec okresu	**(480 722)**	**(1 858 631)**	**(10 856)**	**-**	**(6 245)**	**(295 390)**	**(2 651 844)**
Odpisy aktualizujące							
Saldo otwarcia	(50 406)	(79)	-	(700)	-	(35)	(51 220)
Zwiększenia	49 149	79	-	-	-	35	49 263
Saldo zamknięcia	(1 257)	-	-	(700)	-	-	(1 957)
Wartość netto	**1 440 612**	**453 126**	**1 577**	**270 605**	**32 767**	**71 793**	**2 270 480**
Saldo otwarcia	**1 432 627**	**398 084**	**1 980**	**241 251**	**36 486**	**46 954**	**2 157 382**
Saldo zamknięcia	**1 440 612**	**453 126**	**1 577**	**270 605**	**32 767**	**71 793**	**2 270 480**

W 2008 i 2007 roku Bank nie otrzymał istotnych odszkodowań od stron trzecich z tytułu utraty wartości lub utracenia pozycji rzeczowych aktywów trwałych ujętych w rachunku zysków i strat.

W grupie rzeczowych aktywów trwałych „Grunty i budynki" znajdują się grunty, które nie podlegają amortyzacji.

W grupie rzeczowych aktywów trwałych „Nieruchomości inwestycyjne" największą pozycję stanowi prawo wieczystego użytkowania gruntu w Warszawie o wartości księgowej 24 047 tysięcy złotych, którego wartość godziwa szacowana przez niezależnego rzeczoznawcę (na dzień 16 października 2008 roku) jest wyższa od wartości księgowej o około 114 500 tysięcy złotych. Nie występują ograniczenia dotyczące praw do zbycia tych nieruchomości, a także nie istnieją zobowiązania umowne ich dotyczące.

Poniżej przedstawiono wartości przychodów/kosztów związanych z nieruchomościami inwestycyjnymi Banku.

	2008	2007
Bezpośrednie koszty operacyjne dotyczące nieruchomości inwestycyjnych (w tym: koszty napraw i utrzymania), które w danym okresie nie przyniosły przychodów z czynszów	1 500	1 439
Razem	**1 500**	**1 439**

25. Inne aktywa

	31.12.2008	31.12.2007
Należności od odbiorców	137 089	138 873
Rozrachunki z tytułu transakcji zrealizowanych przy użyciu kart	124 344	148 343
Rozliczenia instrumentów finansowych	50 972	24 388
Czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów	29 729	21 377
Zapasy związane z działalnością eksploatacyjną, uboczną i inwestycyjną	15 211	9 910
Należności od budżetu z tytułu prowadzonej przez bank dystrybucji znaków wartościowych	8 883	8 373
Należności z tytułu działalności dewizowej	8 628	15 892
Rozliczenia z tytułu obrotu papierami wartościowymi	7 255	6 614
Inne*	88 446	55 929
Razem	**470 557**	**429 699**

* W pozycji „Inne" znajdują się głównie m.in. rozrachunki międzybankowe i międzyoddziałowe, należności z zakresu gospodarki własnej, należności z tytułu innych operacji z podmiotami finansowymi, niefinansowymi i budżetowymi.

26. Zobowiązania wobec Banku Centralnego

	31.12.2008	31.12.2007
Do 1 miesiąca	2 816	1 279
Razem zobowiązania wobec Banku Centralnego	**2 816**	**1 279**

27. Zobowiązania wobec innych banków

	31.12.2008	31.12.2007
Depozyty innych banków	2 835 727	1 436 677
Otrzymane kredyty i pożyczki	2 656 004	2 049 276
Rachunki bieżące	92 550	95 000
Inne depozyty z rynku pieniężnego	115 171	43 502
Razem zobowiązania wobec innych banków	**5 699 452**	**3 624 455**

28. Pozostałe zobowiązania finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku Bank nie posiadał pozostałych zobowiązań finansowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat.

29. Zobowiązania wobec klientów

	31.12.2008	31.12.2007
Zobowiązania wobec podmiotów gospodarczych	**19 164 051**	**15 238 884**
Środki na rachunkach bieżących i depozyty O/N	7 053 309	6 611 691
Depozyty terminowe	11 576 236	8 122 096
Otrzymane kredyty i pożyczki	378 009	413 770
Inne	156 497	91 327
Zobowiązania wobec jednostek budżetowych	**7 279 432**	**4 688 024**
Środki na rachunkach bieżących i depozyty O/N	3 873 849	3 549 004
Depozyty terminowe	3 356 859	1 031 971
Inne	48 724	107 049
Zobowiązania wobec ludności	**75 413 447**	**65 288 555**
Środki na rachunkach bieżących i depozyty O/N	29 148 203	28 868 302
Depozyty terminowe	45 968 763	36 297 530
Inne	296 481	122 723
Razem zobowiązania wobec klientów	**101 856 930**	**85 215 463**

30. Zobowiązania podporządkowane

W 2007 roku Bank wyemitował obligacje podporządkowane o łącznej wartości 1 600 700 tysięcy złotych, o 10-letnim terminie wymagalności. Obligacje są oprocentowane w półrocznych okresach odsetkowych. Odsetki od obligacji są naliczane od wartości nominalnej według zmiennej stopy procentowej równej stawce WIBOR 6M, powiększonej o marżę równą 100 pb. p.a.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku

Zobowiązanie podporządkowane	Wartość nominalna	Waluta	Stopa procentowa (%)	Termin wymagalności/ wykupu	Stan zobowiązania
Obligacje podporządkowane	1 600 700	PLN	7,88%	30.10.2017	1 618 755

Na dzień 31 grudnia 2007 roku

Zobowiązanie podporządkowane	Wartość nominalna	Waluta	Stopa procentowa (%)	Termin wymagalności/ wykupu	Stan zobowiązania
Obligacje podporządkowane	1 600 700	PLN	6,35%	30.10.2017	1 614 885

zmiana stanu zobowiązań podporządkowanych

	2008	2007
Stan na początek okresu	**1 614 885**	**-**
Zwiększenia (z tytułu):	**115 022**	**1 618 211**
emisji obligacji podporządkowanych	-	1 600 700
odsetki naliczone	115 022	17 511
Zmniejszenia (z tytułu):	**(111 152)**	**(3 326)**
spłaty odsetek	(111 152)	-
zapłacona prowizja	-	(3 326)
Stan zobowiązań podporządkowanych na koniec okresu	**1 618 755**	**1 614 885**

31. Pozostałe zobowiązania

	31.12.2008	31.12.2007
Koszty do zapłacenia	213 723	198 251
Przychody pobierane z góry	178 246	197 154
Inne zobowiązania (z tytułu)	963 427	1 025 916
rozliczenia międzybankowe	241 034	164 641
zobowiązania z tytułu rozliczeń w operacjach papierami wartościowymi	205 896	322 897
rozliczenia publiczno-prawne	116 903	131 650
zobowiązania z tytułu działalności dewizowej	76 854	64 176
rozliczenia instrumentów finansowych	57 764	17 447
zobowiązania w zakresie działalności inwestycyjnej i gospodarki własnej	51 164	33 525
rozliczenie zakupu maszyn i urządzeń oraz materiałów, robót i usług dotyczących budowy środków trwałych i działalności eksploatacyjnej	34 465	58 328
zobowiązania wobec dostawców	29 308	28 209
zobowiązania wobec UOKiK	22 310	16 597
zobowiązania z tytułu operacji z podmiotami niefinansowymi	9 947	66 083
zobowiązania z tytułu kart płatniczych	4 815	41 120
pozostałe*	112 967	81 243
Razem	**1 355 396**	**1 421 321**

* Pozycja „pozostałe" obejmuje m.in. zobowiązania z tytułu sprzedanych znaków wartościowych, zobowiązania z tytułu przekazów bankowych i innych zleceń do wypłaty, rozliczenia z tytułu obsługi zastępczej z Pocztą Polską, zobowiązania wobec instytucji ubezpieczeniowych oraz rozliczenie środków klientów przeznaczonych na nabycie jednostek uczestnictwa funduszu inwestycyjnego.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 PKO BP SA nie posiadał zobowiązań, w przypadku których nie wywiązywał się z płatności wynikających z zawartych umów.

32. Rezerwy

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2008 roku	Rezerwa na sprawy sporne	Rezerwa na świadczenia emerytalno - rentowe oraz nagrody jubileuszowe	Rezerwa na udzielone zobowiązania i gwarancje	Inne rezerwy*	Razem
Na dzień 1 stycznia 2008 roku, w tym:	**6 841**	**320 757**	**27 624**	**97 823**	**453 045**
Rezerwa krótkoterminowa	**6 841**	**40 985**	**27 624**	**97 823**	**173 273**
Rezerwa długoterminowa	**-**	**279 772**	**-**	**-**	**279 772**
Utworzenie/aktualizacja rezerw	-	46 609	136 062	29 446	212 117
Wykorzystanie rezerw	-	-	-	(14 700)	(14 700)
Rozwiązanie rezerw	-	(2 421)	(85 904)	(784)	(89 109)
Stan na dzień 31 grudnia 2008 roku, w tym:	**6 841**	**364 945**	**77 782**	**111 785**	**561 353**
Rezerwa krótkoterminowa	**6 841**	**46 517**	**77 782**	**111 785**	**242 925**
Rezerwa długoterminowa	**-**	**318 428**	**-**	**-**	**318 428**

*Pozycja „Inne rezerwy" obejmuje m.in. rezerwę restrukturyzacyjną w kwocie 74 779 tysięcy złotych oraz rezerwę na sprzedane wierzytelności w kwocie 25 350 tysięcy złotych.

Za rok zakończony dnia 31 grudnia 2007 roku	Rezerwa na sprawy sporne	Rezerwa na świadczenia emerytalno - rentowe oraz nagrody jubileuszowe	Rezerwa na udzielone zobowiązania i gwarancje	Inne rezerwy*	Razem
Na dzień 1 stycznia 2007 roku, w tym:	**4 886**	**317 426**	**18 382**	**83 875**	**424 569**
Rezerwa krótkoterminowa	**4 886**	**37 653**	**18 382**	**83 875**	**144 796**
Rezerwa długoterminowa	**-**	**279 773**	**-**	**-**	**279 773**
Utworzenie/aktualizacja rezerw	1 955	3 331	48 746	69 761	123 793
Wykorzystanie rezerw	-	-	(39 504)	(55 813)	(95 317)
Rozwiązanie rezerw	-	-	-	-	-
Stan na dzień 31 grudnia 2007 roku, w tym:	**6 841**	**320 757**	**27 624**	**97 823**	**453 045**
Rezerwa krótkoterminowa	**6 841**	**40 985**	**27 624**	**97 823**	**173 273**
Rezerwa długoterminowa	**-**	**279 772**	**-**	**-**	**279 772**

* Pozycja „Inne rezerwy" obejmuje m.in. rezerwę restrukturyzacyjną w kwocie 79 129 tysięcy złotych oraz rezerwę na sprzedane wierzytelności w kwocie 9 894 tysięcy złotych.

Rezerwy na sprawy sporne utworzone zostały w wysokości oczekiwanych wypływów korzyści ekonomicznych.

33. Kapitał zakładowy

W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku nie wystąpiły żadne zmiany w wysokości kapitału zakładowego PKO BP SA.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku kapitał zakładowy PKO BP SA wynosił 1 000 000 tysięcy złotych i składało się na niego 1 000 000 tysięcy akcji o wartości nominalnej 1 PLN (na dzień 31 grudnia 2007 roku: 1 000 000 tysięcy złotych, 1 000 000 tysięcy akcji o wartości nominalnej 1 PLN) – akcje w pełni opłacone. Wyemitowane akcje PKO BP SA nie są uprzywilejowane.

Struktura kapitału akcyjnego PKO BP SA

Seria	Rodzaj akcji	Ilość akcji	Wartość nominalna 1 akcji	Wartość serii wg wartości nominalnej
Seria A	akcje zwykłe imienne	510 000 000	1 zł	510 000 000 zł
Seria B	akcje zwykłe imienne	105 000 000	1 zł	105 000 000 zł
Seria C	akcje zwykłe na okaziciela	385 000 000	1 zł	385 000 000 zł
Razem	**---**	**1 000 000 000**	**---**	**1 000 000 000 zł**

W dniu 10 listopada 2004 roku na mocy ustawy z dnia 30 sierpnia 1996 roku o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz. U. z 2002 roku, Nr 171, poz. 1397 z późniejszymi zmianami) oraz § 14 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Skarbu Państwa z dnia 29 stycznia 2003 roku w sprawie szczegółowych zasad podziału uprawnionych pracowników na grupy, ustalania liczby akcji przypadających na każdą z tych grup oraz trybu nabywania akcji przez uprawnionych pracowników (Dz. U. Nr 35, poz. 303) nastąpiło przyznanie akcji pracowniczych jednostki dominującej jej pracownikom. W wyniku przydziału pracownicy otrzymali 105 000 000 akcji, co stanowi 10,5 % udziału w kapitale zakładowym jednostki dominującej.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku w obrocie znajdowało się 487 565 tysięcy akcji (na dzień 31 grudnia 2007 roku 485 065 tysięcy akcji).

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku jednostki zależne, współzależne i stowarzyszone Banku nie posiadały akcji PKO BP SA.

Dane na temat posiadaczy akcji PKO BP SA zostały przedstawione w Nocie 1.

34. Pozostałe kapitały

	31.12.2008	31.12.2007
Kapitał zapasowy	7 216 986	5 591 995
Kapitał z aktualizacji wyceny	(33 874)	(42 445)
Fundusz ogólnego ryzyka bankowego	1 070 000	1 070 000
Pozostałe kapitały rezerwowe	1 395 000	1 390 000
Razem	**9 648 112**	**8 009 550**

35. Przeniesione aktywa finansowe, których składniki nie kwalifikują się do wyłączenia z bilansu

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku PKO BP SA nie posiadał istotnych przeniesionych aktywów finansowych, których składniki nie kwalifikowałyby się do wyłączenia z bilansu.

36. Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań

PKO BP SA posiadał następujące aktywa stanowiące zabezpieczenie następujących zobowiązań własnych:

Zobowiązania z tytułu transakcji sell-buy-back (SBB)

	31.12.2008	31.12.2007
Obligacje skarbowe:		
wartość nominalna	135 565	158 911
wartość bilansowa	140 748	160 943
Bony skarbowe:		
wartość nominalna	14 990	2 360
wartość bilansowa	14 717	2 281

Fundusz ochrony środków gwarantowanych

Fundusz ochrony środków gwarantowanych Bank PKO BP SA tworzy zgodnie z art. 25 ustawy z dnia 14 grudnia 1994 roku o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym (Dz. U. z 2007 roku nr 70, poz.474, z 2008 roku nr 196, poz. 1214 i nr 209, poz. 1315).

	31.12.2008	31.12.2007
Wartość funduszu	238 273	202 824
Wartość nominalna zabezpieczenia	240 000	201 000
Rodzaj zabezpieczenia	obligacje NBP	obligacje skarbowe
Termin wykupu zabezpieczenia	01.03.2012	24.06.2008
Wartość bilansowa zabezpieczenia	251 535	208 173

Wartość aktywów na pokrycie Funduszu Ochrony Środków Gwarantowanych stanowią obligacje skarbowe z terminem wykupu zapewniającym zabezpieczenie wartości bilansowej przez okres określony ustawą. Fundusz jest powiększany lub pomniejszany w dniu 1 lipca każdego roku odpowiednio do wysokości sumy stanowiącej podstawę obliczenia kwoty rezerwy obowiązkowej.

Fundusz gwarancyjny giełdy

Środki pieniężne stanowiące zabezpieczenia wykonywanych przez Dom Maklerski PKO BP SA operacji papierami wartościowymi są zdeponowane w KDPW w ramach Funduszu gwarancyjnego giełdy.

	31.12.2008	31.12.2007
Fundusz gwarancyjny giełdy	7 966	8 120

Każdy uczestnik bezpośredni, który posiada status uczestnika rozliczającego zobowiązany jest do dokonania wpłaty do funduszu rozliczeniowego gwarantującego rozliczanie transakcji giełdowych objętych tym funduszem. Wysokość wpłat uzależniona jest od wartości obrotu danego uczestnika i jest codziennie aktualizowana przez KDPW SA.

37. Zobowiązania warunkowe

Programy subemisji

Według stanu na dzień 31 grudnia 2008 roku funkcjonowały następujące programy papierów wartościowych objęte submisją:

Nazwa emitenta papierów wartościowych z gwarancją przejęcia emisji	Rodzaj gwarantowanych papierów wartościowych	Kwota do jakiej Bank zobowiązał się zaangażować w przypadku realizacji umowy gwarancyjnej	Okres obowiązywania umowy	Rodzaj subemisji
Spółka A	obligacje korporacyjne	**498 400**	2009-12-31	Umowa Emisji Obligacji*
Spółka B	bony wekslowe	**300 000**	2009-12-31	Umowa Emisji Bonów Wekslowych PKO BP S.A.
Spółka C	obligacje korporacyjne	**200 000**	2012-01-02	Umowa Emisji Obligacji*
Spółka D	obligacje korporacyjne	**50 000**	2018-12-31	Umowa Emisji Obligacji*
Suma		**1 048 400**		

*Dotyczy Umowy Organizacji, Prowadzenia i Obsługi Programu Emisji Obligacji

Na dzień 31 grudnia 2007 roku funkcjonowały następujące programy papierów wartościowych objęte subemisją:

Nazwa emitenta papierów wartościowych z gwarancją przejęcia emisji	Rodzaj gwarantowanych papierów wartościowych	Kwota do jakiej Bank zobowiązał się zaangażować w przypadku realizacji umowy gwarancyjnej	Okres obowiązywania umowy	Rodzaj subemisji
Spółka A	obligacje korporacyjne	**725 517**	2009-12-31	Umowa Emisji Obligacji*
Spółka B	bony wekslowe	**299 529**	2009-12-31	Umowa Emisji Bonów Wekslowych PKO BP S.A.
Podmiot A	obligacje komunalne	**213 000**	2011-12-31	Umowa Emisji Obligacji*
Spółka C	obligacje korporacyjne	**149 833**	2012-01-02	Umowa Emisji Obligacji*
Spółka D	obligacje korporacyjne	**94 534**	2011-11-30	Umowa Emisji Obligacji*
Spółka E**	obligacje korporacyjne	**17 792**	2009-12-30	Umowa Emisji Obligacji*
Łącznie pozostałe, których wartość jednostkowa wynosi poniżej 15 mln złotych	obligacje komunalne	**49 839**		Umowa Emisji Obligacji*
Suma		**1 550 044**		

*Dotyczy Umowy Organizacji, Prowadzenia i Obsługi Programu Emisji Obligacji
**Dłużne papiery wartościowe denominowane w EUR po przeliczeniu na PLN

Wszystkie papiery wartościowe objęte przez Bank subemisją zaliczają się do papierów z nieograniczoną zbywalnością, nienotowanych na giełdach i nieznajdujących się w regulowanym obrocie pozagiełdowym.

Zobowiązania umowne

Na dzień 31 grudnia 2008 roku kwota zobowiązań umownych dotyczących wartości niematerialnych wynosi 84 284 tysięcy złotych.

Udzielone zobowiązania finansowe

	31.12.2008	31.12.2007
Udzielone zobowiązania finansowe razem:	**26 196 875**	**24 298 778**
na rzecz podmiotów finansowych	706 971	642 077
na rzecz podmiotów niefinansowych	25 068 238	23 426 294
na rzecz budżetu	421 666	230 407
w tym: udzielone zobowiązania nieodwołalne	7 714 609	8 856 029

Udzielone zobowiązania gwarancyjne

Gwarancje i poręczenia	**31.12.2008**	**31.12.2007**
Podmioty finansowe	302 600	375 775
Podmioty niefinansowe	4 052 870	3 578 487
Budżet	204 073	262 494
Razem zobowiązania udzielone	**4 559 543**	**4 216 756**

W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku Bank nie udzielił poręczeń kredytu lub pożyczki, ani nie udzielił gwarancji jednostce zależnej lub innemu podmiotowi, których łączna wartość stanowiłaby równowartość 10% kapitałów własnych Banku.

Informacje na temat rezerw utworzonych na pozabilansowe zobowiązania gwarancyjne i finansowe znajdują się w Nocie 32 „Rezerwy".

Zobowiązania udzielone według terminów wymagalności na dzień 31 grudnia 2008 roku

	Do 1 miesiąca łącznie	**Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie**	**Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie**	**Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie**	**Powyżej 5 lat**	**Razem**
Zobowiązania udzielone finansowe	13 715 875	161 208	3 540 008	4 261 722	4 518 062	**26 196 875**
Zobowiązania udzielone gwarancyjne	1 438 278	157 129	1 134 675	1 480 767	348 694	**4 559 543**
Razem	**15 154 153**	**318 337**	**4 674 683**	**5 742 489**	**4 866 756**	**30 756 418**

Zobowiązania udzielone według terminów wymagalności na dzień 31 grudnia 2007 roku

	Do 1 miesiąca łącznie	**Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie**	**Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie**	**Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie**	**Powyżej 5 lat**	**Razem**
Zobowiązania udzielone finansowe	5 993 577	818 672	7 941 418	7 429 592	2 115 519	**24 298 778**
Zobowiązania udzielone gwarancyjne	722 130	91 207	957 373	2 050 374	395 672	**4 216 756**
Razem	**6 715 707**	**909 879**	**8 898 791**	**9 479 966**	**2 511 191**	**28 515 534**

Pozabilansowe zobowiązania otrzymane

	31.12.2008	31.12.2007
Zobowiązania otrzymane:	**3 829 183**	**3 985 062**
finansowe	458 964	540 849
gwarancyjne	3 370 219	3 444 213

Aktywa stanowiące zabezpieczenie zobowiązań warunkowych

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku Bank nie posiadał aktywów obciążonych zastawem zabezpieczającym.

Uprawnienie do sprzedaży lub obciążenia zastawem zabezpieczenia ustanowionego na rzecz Banku

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku na rzecz Banku nie ustanowiono zabezpieczeń, które Bank był uprawniony sprzedać lub obciążyć innym zastawem, w przypadku realizacji wszelkich obowiązków przez właściciela zabezpieczenia.

38. Sprawy sporne

Według stanu na dzień 31 grudnia 2008 roku, łączna wartość postępowań sądowych, w których Bank jest pozwanym wynosiła 319 543 tysięcy złotych (na dzień 31 grudnia 2007 roku 177 916 tysięcy złotych), a kwota łącznej wartości postępowań sądowych z powództwa Banku wynosiła 74 981 tysięcy złotych (na dzień 31 grudnia 2007 roku 73 891 tysięcy złotych).

Poniżej przestawiono opis najistotniejszych spraw spornych PKO BP SA:

a) Postępowanie w sprawie stosowania praktyk naruszających konkurencję

Bank jest stroną postępowania wszczętego przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (UOKiK) postanowieniem z dnia 23 kwietnia 2001 roku na wniosek Polskiej Organizacji Handlu i Dystrybucji – Związek Pracodawców przeciwko operatorom systemu płatniczego Visa, Europay oraz bankom – emitentom kart Visa oraz Europay/Eurocard/Mastercard. Postępowanie dotyczy praktyk ograniczających konkurencję na rynku płatności za pomocą kart płatniczych w Polsce, mających polegać na wspólnym ustalaniu opłaty „interchange" za transakcje dokonane kartami systemu Visa oraz Europay/Eurocard/Mastercard, a także ograniczaniu dostępu do rynku podmiotom zewnętrznym. Dnia 29 grudnia 2006 roku UOKiK uznał praktyki polegające na wspólnym ustalaniu opłaty interchange za ograniczające konkurencję oraz nakazał ich zaniechania, jednocześnie nakładając m.in. na PKO BP SA karę pieniężną w kwocie 16 597 tysięcy złotych. Na dzień 31 grudnia 2007 roku Bank posiadał zobowiązanie na powyższą kwotę. Bank złożył odwołanie od decyzji Prezesa UOKiK do sądu okręgowego w dniu 19 stycznia 2007 roku. Prezes UOKiK przekazał pod koniec października 2007 roku całość dokumentacji do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, tj. odwołania banków od decyzji, zażalenia banków na rygor natychmiastowej wykonalności nadany rozstrzygnięciu decyzji oraz zażalenia banków na koszty postępowania. Sąd rozpoczął czynności wynikające z kodeksu postępowania cywilnego, w tym m.in. zawezwał strony do udzielenia odpowiedzi na odwołania. W dniu 21 stycznia 2008 roku Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w sprawie odwołania Banku od Decyzji Prezesa UOKiK nr DAR 15/2006 z dnia 29 grudnia 2006 roku, wydał Postanowienie, na mocy którego postanowił wstrzymać wykonanie przedmiotowej Decyzji w pkt I (nakaz zaniechania wspólnego ustalania wysokości stawek opłaty interchange). Po rozpoznaniu w dniu 12 listopada 2008 roku Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów wyrokiem z dnia 12 listopada 2008 roku zmienił zaskarżoną Decyzję w zakresie pkt. I, II, III i V w ten sposób, że nie stwierdził stosowania praktyki ograniczającej konkurencję polegającej na uczestniczeniu przez banki uczestników postępowania, w tym PKO BP SA w porozumieniu ograniczającym konkurencję na rynku usług outsourcingowych związanych z regulowaniem zobowiązań konsumentów wobec akceptantów z tytułu płatności za nabywane prze konsumentów towary i usługi za pomocą kart płatniczych na terytorium Polski poprzez wspólne ustalanie wysokości stawek opłaty interchange pobieranej od transakcji dokonywanych kartami systemu VISA i MasterCard w Polsce. W dniu 12 stycznia 2009 roku prezes UOKiK złożył apelację od wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumenta uchylającego decyzje prezesa UOKiK. Odpowiedź na apelację została złożona przez Bank w dniu 13 lutego 2009 roku.

W związku z decyzją Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dnia 12 grudnia o nałożeniu na PKO BP SA kary pieniężnej za wprowadzenie w błąd konsumentów w trakcie kampanii reklamowej lokaty terminowej „Max Lokata", Bank na dzień 31 grudnia 2008 roku utworzył rezerwę w

wysokości 5 712 tysięcy złotych. Decyzja nie jest ostateczna. W dniu 2 stycznia 2009 roku Bank złożył do Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów odwołanie od decyzji Prezesa UOKiK.

b) Roszczenia reprywatyzacyjne w stosunku do nieruchomości posiadanych przez Bank

Na dzień sporządzenia sprawozdania finansowego toczą się cztery postępowania administracyjne o stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnych wydanych przez organy administracji publicznej, a dotyczących nieruchomości posiadanych przez Bank, które to postępowania, w przypadku ich negatywnego dla Banku rozstrzygnięcia skutkować mogą zgłoszeniem roszczeń reprywatyzacyjnych. Zważywszy na aktualny stan przedmiotowych postępowań dotyczących stwierdzenia nieważności decyzji i orzeczeń organów administracji publicznej, nie jest obecnie możliwe określenie ich ewentualnych negatywnych skutków finansowych dla Banku. Ponadto w odniesieniu do dwóch nieruchomości Banku zostały zgłoszone roszczenia przez byłych właścicieli (toczą się postępowania sądowe), a w przypadku jednej nieruchomości są prowadzone negocjacje mające na celu uregulowanie stanu prawnego tej nieruchomości. Do dnia 31 grudnia 2008 roku nie nastąpiły dalsze zmiany w przedmiotowej sprawie. Sprawozdanie finansowe za rok zakończony dnia 31 grudnia 2008 roku nie zawiera korekt związanych z potencjalnymi zobowiązaniami w zakresie roszczeń reprywatyzacyjnych.

Zarząd PKO BP SA uważa, że prawdopodobieństwo zaistnienia poważnych roszczeń wobec Banku z tytułu powyższych postępowań jest niewielkie.

39. Informacje uzupełniające do rachunku przepływów pieniężnych

Środki pieniężne i ich ekwiwalenty

Na środki pieniężne oraz ekwiwalenty środków pieniężnych składają się gotówka w kasie oraz na rachunku nostro w Narodowym Banku Polskim, a także należności od banków w rachunku bieżącym oraz inne środki pieniężne o terminie wymagalności do 3 miesięcy licząc od daty nabycia, wykazywane według wartości nominalnej.

	31.12.2008	31.12.2007
Kasa, środki w Banku Centralnym	5 758 248	4 594 084
Bieżące należności od instytucji finansowych	2 297 563	4 407 342
Razem	**8 055 811**	**9 001 426**

Przepływy pieniężne z tytułu odsetek i dywidend otrzymanych i wypłaconych

Przychody z tytułu odsetek - otrzymane	**2008**	**2007**
Odsetki otrzymane z tytułu udzielonych kredytów i udzielonych pożyczek	6 624 311	4 835 449
Odsetki otrzymane od papierów wartościowych wycenianych do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	431 422	827 526
Odsetki otrzymane z tytułu lokat	326 754	449 790
Odsetki otrzymane od inwestycyjnych papierów wartościowych	283 330	202 603
Odsetki otrzymane od papierów z portfela przeznaczone do obrotu	62 151	23 847
Pozostałe odsetki otrzymane	1 083 013	161 560
Przychody z tytułu odsetek - otrzymane - razem	**8 810 981**	**6 500 775**

Przychody z tytułu dywidend - otrzymane	**2008**	**2007**
Otrzymane dywidendy od jednostek zależnych, współzależnych i stowarzyszonych	108 940	48 825
Otrzymane dywidendy od pozostałych podmiotów	21 956	3 288
Przychody z tytułu dywidend - otrzymane - razem	**130 896**	**52 113**

Koszty z tytułu odsetek - zapłacone	**2008**	**2007**
Odsetki zapłacone z tytułu depozytów	(1 507 024)	(1 205 097)
Odsetki zapłacone z tytułu otrzymanych kredytów i pożyczek	(90 061)	(23 207)
Odsetki zapłacone z tytułu emisji papierów dłużnych	(111 152)	-
Pozostałe odsetki zapłacone (głównie z tytułu premii od dłużnych papierów wartościowych, odsetki od zobowiązań z tytułu zabezpieczeń pieniężnych, odsetki od rachunków bieżących środków funduszy specjalnego przeznaczenia)	(892 228)	(960 827)
Razem	**(2 600 465)**	**(2 189 131)**

Koszty z tytułu dywidend - zapłacone	**2008**	**2007**
Dywidendy wypłacone akcjonariuszom	(1 090 000)	(980 000)
Razem	**(1 090 000)**	**(980 000)**

Przepływy z działalności operacyjnej – inne korekty

	2008	**2007**
Naliczone odsetki, dyskonto, premia od dłużnych papierów wartościowych pomniejszona o podatek odroczony z portfela dostępne do sprzedaży	(315 858)	(9 181)
Likwidacja oraz odpisy na utratę wartości rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	13 869	(38 062)
Wycena oraz odpisy aktualizujące dotyczące udziałów w jednostkach współzależnych i stowarzyszonych	261 049	10 665
Inne korekty - razem	**(40 940)**	**(36 578)**

Objaśnienie przyczyn różnic pomiędzy bilansowymi zmianami stanu pozycji oraz zmianami stanu tych pozycji wykazywanych w działalności operacyjnej rachunku przepływów pieniężnych

(Zysk) strata z działalności inwestycyjnej związanej ze sprzedażą, likwidacją rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	**2008**	**2007**
Przychody ze sprzedaży i likwidacji rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	(6 226)	(83 684)
Koszty sprzedaży i likwidacji rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych	6 271	11 680
(Zysk) strata z działalności inwestycyjnej związanej ze sprzedażą, likwidacją rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych - razem	**45**	**(72 004)**

Odsetki i dywidendy	**2008**	**2007**
Odsetki otrzymane od papierów wartościowych z portfela dostępnych do sprzedaży, wykazywane w działalności inwestycyjnej	(283 330)	(202 603)
Otrzymane dywidendy wykazywane w działalności inwestycyjnej	(130 846)	(55 092)
Odsetki i dywidendy - razem	**(414 176)**	**(257 695)**

Zmiana stanu należności od banków	**2008**	**2007**
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	1 408 826	8 004 972
Zmiana stanu odpisów na należności od banków	(27 835)	53
Wyłączenie zmiany stanu środków pieniężnych i ich ekwiwalentów	(2 109 779)	(4 899 672)
Zmiana stanu razem	**(728 788)**	**3 105 353**

Zmiana stanu kredytów i pożyczek udzielonych klientom	**2008**	**2007**
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	(24 279 826)	(16 482 403)
Zmiana stanu odpisów na należności od klientów	(293 812)	26 663
Zmiana stanu razem	**(24 573 638)**	**(16 455 740)**

Zmiana stanu pozostałych aktywów	**2008**	**2007**
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	(40 858)	2 648
Wyłączenie objęcia nowej emisji akcji	48 737	-
Zmiana stanu razem	**7 879**	**2 648**

Zmiana stanu zobowiązań wobec banków	**2008**	**2007**
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	2 076 534	(251 521)
Przeniesienie zaciągnięcia/spłaty pożyczek długoterminowych od banków do działalności finansowej	-	(2 053 330)
Zmiana stanu razem	**2 076 534**	**(2 304 851)**

Zmiana stanu zobowiązań wobec klientów	**2008**	**2007**
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	16 641 467	2 967 343
Przeniesienie zaciągnięcia/spłaty pożyczek długoterminowych od innych niż banki instytucji finansowych do działalności finansowej	35 820	(282 064)
Zmiana stanu razem	**16 677 287**	**2 685 279**

Zmiana stanu rezerw i odpisów	**2008**	**2007**
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	108 308	20 098
Zmiana odpisów z tytułu utraty wartości należności od banków	27 835	(53)
Zmiana odpisów z tytułu utraty wartości należności od klientów	293 812	(26 663)
Zmiana stanu rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego dotycząca wyceny portfela dostępnego do sprzedaży ujętej w odroczonym podatku	(2 011)	10 831
Zmiana stanu razem	**427 944**	**4 213**

Zmiana stanu pozostałych zobowiązań	**2008**	**2007**
Zmiana stanu wynikająca z sald bilansowych	(62 055)	(486 741)
Przeniesienie spłaty odsetek od pożyczek otrzymanych od innych niż banki instytucji finansowych, wykazywane w działalności finansowej	90 049	23 195
Przeniesienie wypłaty odsetek od emisji własnej	111 152	-
Zmiana stanu razem	**139 146**	**(463 546)**

40. Transakcje ze Skarbem Państwa i jednostkami powiązanymi

W bilansie Banku wykazano należności i papiery wartościowe oraz zobowiązania z tytułu transakcji ze Skarbem Państwa, jednostkami budżetowymi oraz podmiotami, w których udziałowcem jest Skarb Państwa. Warunki tych transakcji nie odbiegają od warunków rynkowych.

Na mocy ustawy z dnia 30 listopada 1995 roku o pomocy państwa w spłacie niektórych kredytów mieszkaniowych, refundacji bankom wypłaconych premii gwarancyjnych oraz zmianie niektórych ustaw

(Dz. U. z 2003 roku, Nr 119, poz. 1115 z późniejszymi zmianami), PKO BP SA otrzymuje środki z budżetu państwa tytułem wykupu odsetek od kredytów mieszkaniowych.

	2008	2007
Przychody memoriałowe z tytułu przejściowego wykupu przez budżet państwa odsetek od kredytów mieszkaniowych „starego" portfela	93 754	122 183
Przychody otrzymane kasowo z tytułu z tytułu przejściowego wykupu przez budżet państwa odsetek od kredytów mieszkaniowych „starego" portfela	152 024	107 348
Różnica pomiędzy przychodami memoriałowymi a kasowymi – pozycja „Kredyty i pożyczki udzielone klientom".	(58 270)	14 835

PKO BP SA otrzymuje prowizję za prowadzenie rozliczeń związanych z wykupem odsetek od kredytów mieszkaniowych (Dz. U. Nr 122, poz 1310).

	2008	2007
Przychody z tytułu prowizji	4 527	5 168

W dniu 29 listopada 2000 roku przyjęto ustawę o objęciu poręczeniami Skarbu Państwa spłaty niektórych kredytów mieszkaniowych (Dz. U. 2000 Nr 122, poz. 1310),. która weszła w życie 1 stycznia 2001 roku. Objęcie poręczeniami Skarbu Państwa należności wynikających z kredytów mieszkaniowych „starego" portfela spowodowało neutralizację ryzyka niespłacalności tych kredytów. Wykonanie przez Skarb Państwa umów poręczenia następuje w przypadku nie dokonania przez kredytobiorcę spłaty kredytu w terminach wynikających z umowy kredytowej. Odpowiedzialność Skarbu Państwa ma charakter posiłkowy i skutkuje wówczas, gdy egzekwowanie niespłaconej części kredytu i odsetek, które Bank ma obowiązek podjąć, zanim wystąpi z roszczeniem do Skarbu Państwa, okaże się nieskuteczne. Powyższa ustawa obejmuje poręczeniem 90% pozostałych do spłaty kwot kredytów zaciągniętych, a jeszcze niespłaconych przez spółdzielnie mieszkaniowe. W wyniku wykonania obowiązków poręczyciela Skarb Państwa, zgodnie z instytucją poręczenia, wstępuje w prawa zaspokojonego wierzyciela (Banku) i staje się tym samym wierzycielem w stosunku do kredytobiorcy.

Od 1 stycznia 1996 roku Bank został generalnym dystrybutorem znaków wartościowych, z czego otrzymuje prowizje od Budżetu Państwa.

	2008	2007
Przychody z tytułu prowizji	21 738	28 523

W roku zakończonym dnia 31 grudnia 2008 roku Bank zaliczył również do przychodów z tytułu prowizji kwotę 36 tysięcy złotych (w roku zakończonym dnia 31 grudnia 2007 roku 74 tysięcy złotych) z tytułu wynagrodzenia za czynności związane z obsługą rekompensat dla emerytów i rencistów, którzy w 1991 roku utracili wzrosty lub dodatki do emerytur i rent, należnych z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze oraz dla pracowników sfery budżetowej, którym w drugim półroczu 1991 i w pierwszym półroczu 1992 nie znowelizowano wynagrodzeń.

	2008	2007
Przychody z tytułu prowizji	36	74

Dom Maklerski PKO BP SA pełni funkcję agenta emisji skarbowych obligacji detalicznych na podstawie umowy zawartej 11 lutego 2003 roku pomiędzy Ministrem Finansów a PKO BP SA. Dom Maklerski PKO BP SA na podstawie tej umowy otrzymuje wynagrodzenie z tytułu pełnienia funkcji agenta emisji.

	2008	2007
Przychody z tytułu prowizji	63 168	33 604

(w tysiącach złotych)

Istotne transakcje PKO BP SA z jednostkami powiązanymi ze Skarbem Państwa

Transakcje zostały zawarte na warunkach nie odbiegających od rynkowych.

	31.12.2008								31.12.2007		
Podmiot	**Należności ogółem**	**Zobowiązania ogółem**	**Zobowiązania pozabilansowe udzielone o charakterze gwarancyjnym i finansowym**	**Przychody z tytułu odsetek***	**Przychody z tytułu prowizji ***	**Inne przychody***	**Koszty z tytuł odsetek***	**Inne koszty***	**Należności ogółem**	**Zobowiązania ogółem**	**Zobowiązania pozabilansowe udzielone o charakterze gwarancyjnym i finansowym**
Podmiot 1	655 219	-	393 730	5 899	253	-	(356)	-	305 456	-	484 204
Podmiot 2	30 983	-	208 517	220	3	-	(134)	-	110	-	575 038
Podmiot 3	208 237	-	222 355	6 891	408	-	(1 854)	-	128 395	133 387	316 550
Podmiot 4	126 667	-	438 578	168	125	-	(568)	-	-	-	577 300
Podmiot 5	98 693	-	80 000	5 276	4	-	(1 125)	-	109 345	-	92 219
Podmiot 6	90 575	12 432	-	3 322	2	-	(968)	-	102 651	13 240	40 597
Podmiot 7	72 817	68 522	-	4 766	2	-	(5 831)	-	91 021	-	-
Podmiot 8	70 000	50 141	180 000	1 897	9	-	(1 072)	(1 050)	-	-	-
Podmiot 9	69 593	75 456	12 402	1 302	27	-	(3 777)	-	-	76 653	80 123
Podmiot 10	51 945	-	-	1 997	1	-	(37)	-	60 912	-	-
Podmiot 11	41 724	-	-	1 470	4	626	(5)	(626)	35 820	-	-
Podmiot 12	27 408	-	-	2 256	6	471	(159)	(291)	36 062	2 490	-
Podmiot 13	24 999	5 872	30 714	910	45	-	(41)	-	11 912	-	39 587
Podmiot 14	24 769	-	231	-	-	-	-	-	-	-	-
Podmiot 15	21 787	-	5 497	1 171	1 730	-	(24)	-	9 373	-	29 777
Pozostałe istotne zaangażowania	163 083	1 149 491	288 088	3 507	803	64	(34 920)	-	1 042 601	1 808 455	1 046 255
Razem	**1 778 499**	**1 361 914**	**1 860 112**	**41 051**	**3 422**	**1 161**	**(50 871)**	**(1 967)**	**1 933 658**	**2 034 225**	**3 281 650**

* brak danych porównawczych

W 2008 roku na powyższe należności nie zostały utworzone istotne odpisy z tytułu utraty wartości.

41. Transakcje z podmiotami powiązanymi kapitałowo

Wszystkie opisane poniżej transakcje z podmiotami powiązanymi kapitałowo i personalnie zostały zawarte na warunkach nie odbiegających od warunków rynkowych. Terminy spłat transakcji mieszczą się w przedziale od jednego miesiąca do dziesięciu lat.

31 grudnia 2008 roku

Podmiot	Rodzaj powiązania	Należności netto	w tym kredyty brutto	Zobowiązania	Przychody ogółem	w tym z tytułu odsetek i prowizji	Koszty ogółem	w tym z tytułu odsetek i prowizji	Udzielone zobowiązania pozabilansowe
Powszechne Towarzystwo Emerytalne BANKOWY SA	Jednostka zależna	-	-	14 848	262	79	219	219	-
Centrum Finansowe Puławska Sp. z o.o.	Jednostka zależna	88 168	84 694	23 488	22 085	5 458	41 867	1 429	-
KREDOBANK SA	Jednostka zależna	684 522	677 360	428	20 880	20 880	13	13	28 474
PKO Inwestycje Sp. z o.o.	Jednostka zależna	113 310	-	5 299	62	62	1 135	665	1 785
Inteligo Financial Services SA	Jednostka zależna	15	-	96 885	1 696	1 669	56 018	5 456	
Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych "eService" SA	Jednostka zależna	876 625	-	37 232	4 341	3 915	40 329	40 329	2 500
Bankowy Fundusz Leasingowy SA	Jednostka zależna	595 512	186 937	24 954	38 096	37 279	10 207	1 928	365 560
Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA	Jednostka zależna	-	-	4 088	3	3	289	289	-
PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA	Jednostka zależna	8 165	-	6 667	234 182	141 932	1 608	1 608	467
Fort Mokotów Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	-	-	5 018	2	2	143	143	
POMERANKA Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	129 599	129 599	6 955	6 497	6 497	155	155	24 609
Wilanów Investments Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	106 476	106 476	3 177	4 714	4 714	30	30	43 514
PKO Inwestycje Sp. z o.o.(dawna ARKADIA Inwestycje Sp. z o.o.)	Jednostka pośrednio zależna	12 667	12 667	376	1 165	1 165	4	4	-
Bankowy Leasing Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	161 514	161 514	3 277	3 818	3 818	37	37	40 866
BFL Nieruchomości Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	164 007	164 007	9	7 082	7 082	11	11	2 559
Finanse - Agent Transferowy Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	-	-	6 808	5	5	25	25	-
Wisłok Inwestycje Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	60 368	60 368	4 116	5 040	5 040	30	30	-
Baltic Dom Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	15 260	15 260	604	1 716	1 716	52	52	-
CENTRUM HAFFNERA Sp. z o.o.	Jednostka współzależna	-	-	1 183	17	17	54	54	4 172
Centrum Obsługi Biznesu Sp z o.o.	Jednostka współzależna	33 752	33 598	27 226	2 316	2 311	622	622	-
Centrum Majkowskiego Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio współzależna	-	-	8 812	4	4	318	-	-
Kamienica Morska Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio współzależna	-	-	1 139	12	11	14	-	3 755
Sopot Zdrój Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio współzależna	154 192	151 656	3 175	3 681	3 681	20	20	80 421
Promenada Sopocka Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio współzależna	29 083	28 605	395	700	700	10	10	20 996
Bank Pocztowy SA	Jednostka stowarzyszona	-	-	197	7	-	2 102	2 102	-
Kolej Gondolowa Jaworzyna Krynicka SA	Jednostka stowarzyszona	1 361	1 361	1	36	36	8	8	139
Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.	Jednostka stowarzyszona	-	-	-	-	-	-	-	-
Agencja Inwestycyjna „CORP" SA	Jednostka stowarzyszona	-	-	47	509	-	139	-	-
RAZEM		**3 234 596**	**1 814 102**	**286 404**	**358 928**	**248 076**	**155 459**	**55 239**	**619 817**

(w tysiącach złotych)

31 grudnia 2007 roku

Podmiot	Rodzaj powiązania	Należności netto	w tym kredyty brutto	Zobowiązania	Przychody ogółem	w tym z tytułu odsetek i prowizji	Koszty ogółem	w tym z tytułu odsetek i prowizji	Udzielone zobowiązania pozabilansowe
Powszechne Towarzystwo Emerytalne BANKOWY SA	Jednostka zależna	-	-	688	443	405	107	107	-
Centrum Finansowe Puławska Sp. z o.o.	Jednostka zależna	96 044	93 909	31 872	5 030	5 027	38 027	718	-
KREDOBANK SA	Jednostka zależna	257 428	204 846	1 140	16 325	16 325	391	391	4 802
PKO Inwestycje Sp. z o.o.	Jednostka zależna	118 810	-	29 967	34	34	1 290	818	3 285
Inteligo Financial Services SA	Jednostka zależna	-	-	81 385	1 560	15	61 666	3 154	-
Centrum Elektronicznych Usług Płatniczych "eService" SA	Jednostka zależna	518	-	16 845	2 978	38	30 440	279	1 200
Bankowy Fundusz Leasingowy SA	Jednostka zależna	535 394	302 472	12 207	29 108	26 861	6 039	113	442 515
Bankowe Towarzystwo Kapitałowe SA	Jednostka zależna	-	-	5 986	4	4	29	29	-
PKO Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA	Jednostka zależna	14 491	-	35 136	126 120	125 223	774	788	-
Fort Mokotów Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	-	-	5 086	8	8	428	422	-
POMERANKA Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	39 487	39 310	7 129	1 582	1 542	923	923	27 879
Wilanów Investments Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	10 150	10 150	5 136	343	343	471	471	16 183
ARKADIA Inwestycje Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	16 300	16 300	707	163	163	-	-	-
Bankowy Leasing Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	35 480	35 480	1 160	30	30	21	21	64 520
BFL Nieruchomości Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	35 990	35 990	1 039	1	1	17	17	2 000
Finanse - Agent Transferowy Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio zależna	-	-	264	5	5	40	40	-
CENTRUM HAFFNERA Sp. z o.o.	Jednostka współzależna	-	-	4 842	18	18	325	325	3 582
Centrum Obsługi Biznesu Sp z o.o.	Jednostka współzależna	30 057	29 891	544	1 292	1 292	76	38	1 001
Centrum Majkowskiego Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio współzależna	-	-	15 834	475	475	6	6	-
Kamienica Morska Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio współzależna	-	-	782	45	45	9	9	3 224
Sopot Zdrój Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio współzależna	49 400	48 696	1 033	678	678	10	10	131 833
Promenada Sopocka Sp. z o.o.	Jednostka pośrednio współzależna	15 204	15 013	1 066	285	285	15	15	27 617
Bank Pocztowy SA	Jednostka stowarzyszona	2	-	3 539	41	30	710	326	1 834
Kolej Gondolowa Jaworzyna Krynicka SA	Jednostka stowarzyszona	996	-	4	91	91	35	-	508
Poznański Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.	Jednostka stowarzyszona	-	-	10 155	1	1	223	223	-
Agencja Inwestycyjna „CORP" SA	Jednostka stowarzyszona	468	-	10	1 255	-	2 340	-	-
RAZEM		**1 256 219**	**832 057**	**273 556**	**187 915**	**178 939**	**144 412**	**9 243**	**731 983**

42. Świadczenia dla kluczowego personelu kierowniczego PKO BP SA

a) krótkoterminowe świadczenia pracownicze

Wynagrodzenia otrzymane od PKO BP SA

Nazwisko i imię	Stanowisko	2008	2007
	Zarząd Banku		
Pruski Jerzy	Prezes Zarządu Banku	154	-
Drabikowski Bartosz	Wiceprezes Zarządu	176	-
Dresler Krzysztof	Wiceprezes Zarządu	149	-
Mironczuk Tomasz	Wiceprezes Zarządu	176	-
Myjak Jarosław	Wiceprezes Zarządu	10	-
Papierak Wojciech	Wiceprezes Zarządu	149	-
Zarzycki Mariusz	Wiceprezes Zarządu	112	-
Wynagrodzenia Członków Zarządu Banku, którzy przestali pełnić swoje funkcję w 2008 lub 2007			
Klimczak Mariusz	Wiceprezes Zarządu	260	128
Juszczak Rafał	Prezes Zarządu Banku	270	237
Duda-Uhryn Berenika	Wiceprezes Zarządu	206	97
Działak Robert	Wiceprezes Zarządu	204	206
Kwiatkowski Wojciech	Wiceprezes Zarządu	103	200
Michalak Aldona	Wiceprezes Zarządu	112	102
Skowroński Adam	Wiceprezes Zarządu	205	124
Świątkowski Stefan	Wiceprezes Zarządu	205	169
Skrzypek Sławomir	p. o. Prezesa Zarządu Banku, Wiceprezes Zarządu	-	112
Obłękowski Jacek	Wiceprezes Zarządu, Członek Zarządu	-	160
Sokal Zdzisław	Wiceprezes Zarządu	-	120
Razem świadczenia krótkoterminowe dla członków Zarządu		**2 491**	**1 655**
	Rada Nadzorcza Banku		
Piszczek Marzena	Przewodnicząca Rady Nadzorczej	29	-
Krześniak Eligiusz	Wiceprzewodniczący Rady Nadzorczej	29	-
Bossak Jan	Członek Rady Nadzorczej	29	-
Osiatyński Jerzy	Członek Rady Nadzorczej	29	5
Pałaszek Urszula	Członek Rady Nadzorczej	37	34
Sobiecki Roman	Członek Rady Nadzorczej	29	-
Wierzba Ryszard	Członek Rady Nadzorczej	29	-
Głuchowski Marek	Przewodniczący Rady Nadzorczej	9	76
Siemiątkowski Tomasz	Sekretarz Rady Nadzorczej	9	34
Michałowski Jerzy	Członek Rady Nadzorczej	9	34
Winnik-Kalemba Agnieszka	Członek Rady Nadzorczej	9	34
Czapiewski Maciej	Członek Rady Nadzorczej	9	24
Skowroński Adam	Członek Rady Nadzorczej	-	31
Razem świadczenia krótkoterminowe dla członków Rady Nadzorczej		**253**	**272**
Razem świadczenia krótkoterminowe		**2 744**	**1 927**

Wynagrodzenia otrzymane od jednostek powiązanych (innych niż Skarb Państwa i jednostki powiązane ze Skarbem Państwa)

Nazwisko i imię	Stanowisko	2008	2007
Zarząd Banku			
Pruski Jerzy	Prezes Zarządu Banku	116	-
Drabikowski Bartosz	Wiceprezes Zarządu	38	-
Dresler Krzysztof	Wiceprezes Zarządu	102	-
Mironczuk Tomasz	Wiceprezes Zarządu	56	-
Papierak Wojciech	Wiceprezes Zarządu	54	-
Zarzycki Mariusz	Wiceprezes Zarządu	64	-
Klimczak Mariusz	Wiceprezes Zarządu	179	68
Juszczak Rafał	Prezes Zarządu Banku	171	395
Działak Robert	Wiceprezes Zarządu	110	168
Kwiatkowski Wojciech	Wiceprezes Zarządu	62	83
Skowroński Adam	Wiceprezes Zarządu	56	23
Świątkowski Stefan	Wiceprezes Zarządu	88	91
Skrzypek Sławomir	p. o. Prezesa Zarządu Banku, Wiceprezes Zarządu	-	5
Razem świadczenia krótkoterminowe dla Członków Zarządu		**1 096**	**833**
Rada Nadzorcza Banku			
Głuchowski Marek	Przewodniczący Rady Nadzorczej	41	65
Winnik-Kalemba Agnieszka	Członek Rady Nadzorczej	50	222
Razem świadczenia krótkoterminowe dla Członków Rady Nadzorczej		**91**	**287**
Razem świadczenia krótkoterminowe		**1 187**	**1 120**

b) świadczenia po okresie zatrudnienia

W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku nie wypłacono świadczeń po okresie zatrudnienia.

c) pozostałe świadczenia długoterminowe

W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku nie wypłacono świadczeń zaliczanych do „pozostałych świadczeń długoterminowych".

d) świadczenia z tytułu rozwiązania stosunku pracy

W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku nie wypłacono świadczeń z tytułu rozwiązania stosunku pracy.

e) płatności w formie akcji własnych

W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku nie wypłacono świadczeń w formie płatności akcjami własnymi.

Kredyty, pożyczki, gwarancje i inne pożyczki świadczone przez Bank na rzecz kierownictwa i pracowników

	31.12.2008	31.12.2007
Pracownicy	1 217 814	850 624
Członkowie Zarządu	150	5 036
Członkowie Rady Nadzorczej Banku	71	513
Razem	**1 218 035**	**856 173**

Warunki oprocentowania i terminy spłaty należności nie odbiegają od warunków rynkowych i terminów spłaty dla podobnych produktów bankowych.

43. Wartość godziwa aktywów i zobowiązań finansowych

Bank jest w posiadaniu instrumentów finansowych, które w bilansie nie są prezentowane w wartości godziwej.

Wartość godziwa stanowi kwotę, za jaką na warunkach rynkowych składnik aktywów mógłby zostać wymieniony, a zobowiązanie zaspokojone pomiędzy zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi, lecz niepowiązanymi stronami transakcji.

Dla wielu instrumentów finansowych wartości rynkowe są niedostępne, stąd wartości godziwe są oszacowane przy zastosowaniu szeregu technik wyceny. Do wyceny wartości godziwej instrumentów finansowych zastosowano model oparty o szacowania wartości bieżącej przyszłych przepływów pieniężnych poprzez zdyskontowanie przepływów pieniężnych przy zastosowaniu odpowiednich stóp procentowych. Wszystkie wyliczenia modelowe zawierają pewne założenia upraszczające i są wrażliwe na przyjmowane założenia. Poniżej przedstawiono podsumowanie głównych metod i założeń wykorzystywanych podczas szacowania wartości godziwych instrumentów finansowych nie wycenianych do wartości godziwej.

W przypadku pewnych grup instrumentów finansowych, ze względu na brak oczekiwanych istotnych różnic pomiędzy wartością bilansową a godziwą, wynikający z charakterystyki tych grup (np. krótkoterminowy charakter, wysoka korelacja z parametrami rynkowymi, unikalność instrumentu) przyjęto, ze wartość bilansowa jest w przybliżeniu zgodna z wartością godziwą. Dotyczy to następujących grup instrumentów finansowych:

- kredyty i pożyczki udzielone przez Bank klientom: kredyty z terminem zapadalności do 1 roku, części portfela kredytów mieszkaniowych („stary" portfel kredytów mieszkaniowych), kredyty z brakiem określonego harmonogramu spłaty, wymagalne na moment wyceny,
- zobowiązania Banku wobec klientów: zobowiązania bez określonego harmonogramu spłaty, lokaty negocjowane o oprocentowaniu powiązanym z rynkowymi stopami referencyjnymi, inne specyficzne produkty, dla których nie można mówić o istnieniu rynku tj.: książeczki mieszkaniowe i oszczędnościowe,
- depozytów i lokat międzybankowych o terminie zapadalności do 7 dni lub o zmiennym oprocentowaniu,
- kredytów lub pożyczek udzielonych i zaciągniętych o zmiennym oprocentowaniu (zmiana oprocentowania maksymalnie co 3 miesiące),
- kasa i środki w Banku Centralnym oraz zobowiązania wobec Banku Centralnego,
- inne aktywa i zobowiązania finansowe.

W odniesieniu do kredytów i pożyczek udzielonych klientom zastosowano model oparty o szacowania wartości bieżącej przyszłych przepływów pieniężnych poprzez zdyskontowanie przepływów pieniężnych przy zastosowaniu bieżących stóp procentowych uwzględniający wysokość marży na ryzyko kredytowe oraz urealnione terminy spłaty wynikające z umów kredytowych. Bieżący poziom marż został wyznaczony dla transakcji zawartych w ostatnim półroczu zakończonym dniem bilansowym na instrumentach o podobnym ryzyku kredytowym.

Wartość godziwą depozytów oraz innych zobowiązań wobec klientów innych niż banki o ustalonym terminie wymagalności, oszacowano na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych zdyskontowanych bieżącymi stopami procentowymi właściwymi dla poszczególnych produktów depozytowych.

Wartość godziwą długu podporządkowanego Banku oszacowano na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych zdyskontowanych w oparciu o krzywą zero kuponową.

Lokaty i depozyty międzybankowe oszacowano na podstawie oczekiwanych przepływów pieniężnych zdyskontowanych bieżącymi stopami rynku międzybankowego.

W tabeli poniżej przedstawiono podsumowanie wartości bilansowych i godziwych dla poszczególnych grup instrumentów finansowych, które nie zostały wykazane w wartości godziwej w bilansie Banku na dzień 31 grudnia 2008 oraz 31 grudnia 2007 roku:

	31.12.2008		31.12.2007	
	wartość bilansowa	**wartość godziwa**	**wartość bilansowa**	**wartość godziwa**
Kasa, środki w Banku Centralnym	5 758 248	5 758 248	4 594 084	4 594 084
Należności od banków	3 906 973	3 907 048	5 315 799	5 310 999
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	98 102 019	97 797 651	73 822 193	74 225 703
kredyty konsumpcyjne	20 017 539	20 109 730	17 696 722	17 712 915
kredyty mieszkaniowe	45 036 665	44 938 998	32 610 135	32 938 680
kredyty gospodarcze	33 047 815	32 748 923	23 515 336	23 574 108
Inne aktywa finansowe	352 382	352 382	352 393	352 393
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	2 816	2 816	1 279	1 279
Zobowiązania wobec innych banków	5 699 452	5 700 257	3 624 455	3 624 162
Zobowiązania wobec klientów	101 856 930	101 837 809	85 215 463	85 220 184
podmioty gospodarcze	19 164 051	19 164 008	15 238 884	15 238 938
jednostki budżetowe	7 279 432	7 279 431	4 688 024	4 688 059
ludność	75 413 447	75 394 370	65 288 555	65 293 187
Dług podporządkowany	1 618 755	1 629 537	1 614 885	1 619 115
Inne zobowiązania finansowe	1 355 396	1 355 396	1 421 321	1 421 321

44. Działalność powiernicza

Bank jest bezpośrednim uczestnikiem Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych oraz Rejestru Papierów Wartościowych (NBP). Bank prowadzi rachunki papierów wartościowych oraz obsługuje transakcje na rynku krajowym i rynkach zagranicznych, świadczy usługi powiernictwa i pełni funkcję depozytariusza dla funduszy emerytalnych i inwestycyjnych. Aktywa przechowywane przez Bank w ramach świadczenia usług powierniczych, ze względu na niespełnienie definicji składnika aktywów Banku, nie zostały wykazane w niniejszym sprawozdaniu finansowym. Jako członek Rady Banków Depozytariuszy i Rady ds. Nieskarbowych Papierów Dłużnych przy Związku Banków Polskich, PKO BP SA bierze udział w pracach przy tworzeniu regulacji i standardów rynkowych.

45. Informacje o sekurytyzacji aktywów i pakietowej sprzedaży wierzytelności

Bank nie dokonywał sekuryzacji aktywów, niemniej jednak:

- w 2008 roku Bank przeprowadził trzy transakcje sprzedaży wierzytelności bilansowych i pozabilansowych, zakwalifikowanych do kategorii ryzyka stracone, z czego jedną transakcję przeprowadzono do funduszu sekurytyzacyjnego (podmiot nie powiązany z Bankiem), natomiast dwie z firmami windykacyjnymi. Sprzedaż objęła ok. 140 tysięcy sztuk wierzytelności o łącznej wartości 1,22 mld złotych.

- w latach 2005–2006 Bank dokonał sprzedaży wierzytelności zakwalifikowanych do kategorii ryzyka „stracone" (bilansowych i pozabilansowych) przysługujących Bankowi od podmiotów gospodarczych oraz osób fizycznych. Sprzedaż objęła w sumie ok. 137 000 sztuk wierzytelności o łącznej wartości ok. 2 mld złotych. Z uwagi na prawo nabywców do zgłaszania reklamacji dotyczących sprzedanych wierzytelności w terminach określonych w umowach sprzedaży, Bank utworzył rezerwy na ewentualne roszczenia. W 2007 roku nie przeprowadzono żadnej sprzedaży pakietowej wierzytelności Banku.

- łączna wartość bilansowa rezerw utworzonych w związku z transakcjami sprzedaży na dzień 31 grudnia 2008 roku wynosi 25 350 tysięcy złotych (odpowiednio na dzień 31 grudnia 2007 roku wyniosła 9 894 tysięcy złotych).

46. Objaśnienie różnic między wcześniej publikowanymi sprawozdaniami a niniejszym sprawozdaniem finansowym

Poniżej zaprezentowano zestawienie istotnych zmian wprowadzonych do wcześniej publikowanych danych w celu zapewnienia porównywalności

RACHUNEK ZYSKÓW I STRAT
POWSZECHNEJ KASY OSZCZĘDNOŚCI BANKU POLSKIEGO SA

Tytuł (w zakresie przekształconych pozycji)	**2007** prezentowany poprzednio	**2007** dane porównawcze	**Różnica**
Przychody z tytułu odsetek	6 270 988	6 245 091	(25 897) [1)]
Koszty z tytułu odsetek	(1 767 881)	(1 741 984)	25 897 [1)]
Koszty z tytułu prowizji i opłat	(610 997)	(654 320)	(43 323) [1), 3)]
Wynik na instrumentach finansowych wycenianych do wartości godziwej	(77 701)	(76 746)	955 [1), 2)]
Pozostałe przychody operacyjne	116 415	140 607	24 192 [1), 2)]
Pozostałe koszty operacyjne	(61 000)	(84 551)	(23 551) [1), 2), 4)]
Ogólne koszty administracyjne	(3 727 150)	(3 685 423)	41 727 [3), 4)]

[1)] Zmiana sposobu prezentacji wybranych przychodów i kosztów Domu Maklerskiego PKO BP SA
[2)] Zmiana sposobu prezentacji wybranych przychodów i kosztów z operacji finansowych
[3)] Zmiana sposobu prezentacji kosztów opłat z tytułu usług KIR, BIK, SWiFT
[4)] Zmiana sposobu prezentacji nieplanowanej amortyzacji

BILANS
POWSZECHNEJ KASY OSZCZĘDNOŚCI BANKU POLSKIEGO SA

Tytuł (w zakresie przekształconych pozycji)	**31.12.2007** prezentowany poprzednio	**31.12.2007** dane porównawcze	**Różnica**
Należności od banków	5 346 882	5 315 799	(31 083) [5)]
Zobowiązania wobec klientów	85 246 546	85 215 463	(31 083) [5)]

[5)] Zmiana prezentacji dotycząca unettowienia wybranych pozycji bilansu w ramach jednostek Banku

RACHUNEK PRZEPŁYWÓW PIENIĘŻNYCH
POWSZECHNEJ KASY OSZCZĘDNOŚCI BANKU POLSKIEGO SA

Tytuł (w zakresie przekształconych pozycji)	**31.12.2007** prezentowany poprzednio	**31.12.2007** dane porównawcze	**Różnica**
Środki pieniężne na koniec okresu	9 032 509	9 001 426	(31 083) [6)]

[6)]Zmiana prezentacji dotycząca unettowienia wybranych pozycji bilansu w ramach jednostek Banku

47. Cele i zasady zarządzania ryzykiem związanym z instrumentami finansowymi

Działalność bankowa jest narażona na wiele rodzajów ryzyka, między innymi takich jak ryzyko kredytowe, rynkowe, operacyjne oraz biznesowe. Kontrolowanie wpływu tych rodzajów ryzyka na funkcjonowanie PKO BP SA należy do najważniejszych celów zarządzania Bankiem, a poziom ryzyka stanowi ważny składnik procesu planistycznego.

Zarządzanie ryzykiem w Banku opiera się na następujących zasadach:

- zachowana jest pełna niezależność organizacyjna obszaru ryzyka i windykacji od działalności biznesowej,
- zarządzanie ryzykiem jest zintegrowane z systemami planistycznymi i kontrolingowymi,
- obszar ryzyka i windykacji wspiera na bieżąco realizację celów biznesowych przy zachowaniu akceptowalnego poziomu ryzyka,
- poziom ryzyka jest na bieżąco kontrolowany,
- model zarządzania ryzykiem jest na bieżąco dostosowywany do nowych czynników i źródeł ryzyka.

Model organizacyjny zarządzania ryzykiem

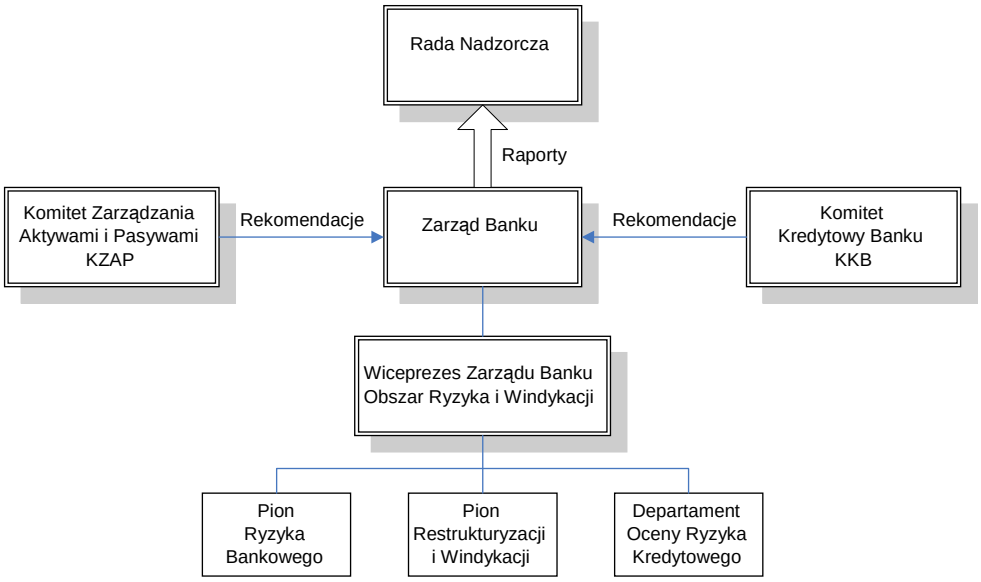

Na proces zarządzania ryzykiem bankowym w Banku składają się następujące czynności:

- identyfikacja ryzyka polegająca na określeniu źródeł ryzyka zarówno aktualnych, jak i potencjalnych, które wynikają z bieżącej i planowanej działalności Banku,
- pomiar ryzyka,
- podejmowanie decyzji dotyczących akceptowalnego poziomu ryzyka, planowanie działań, wydawanie rekomendacji i zaleceń, tworzenie procedur oraz narzędzi wspomagających,
- monitorowanie polegające na stałym nadzorowaniu poziomu ryzyka w oparciu o przyjęte metody pomiaru ryzyka,
- raportowanie obejmujące cykliczne informowanie Kierownictwa o skali narażenia na ryzyko i podjętych działaniach.

Proces zarządzania ryzykiem jest nadzorowany przez Radę Nadzorczą Banku, która regularnie otrzymuje informacje o profilu ryzyka w Banku oraz najważniejszych działaniach podejmowanych w zakresie zarządzania ryzykiem.

Zarząd Banku odpowiada za strategię zarządzania ryzykiem, w tym za nadzorowanie i monitorowanie działań podejmowanych przez Bank w zakresie zarządzania ryzykiem. Zarząd Banku akceptuje najważniejsze decyzje mające wpływ na profil ryzyka Banku oraz regulacje wewnętrzne określające system zarządzania ryzykiem. Operacyjne zarządzanie ryzykiem – w zakresie przyznanych kompetencji – prowadzą komórki organizacyjne Centrali Banku zgrupowane w ramach Pionu Ryzyka Bankowego, Pionu Restrukturyzacji i Windykacji oraz Departament Oceny Ryzyka Kredytowego.

Celem Pionu Ryzyka Bankowego jest przygotowanie i wprowadzanie systemowych rozwiązań w zakresie zarządzania ryzykiem kredytowym, operacyjnym, braku zgodności, rynkowym i strategicznym, jak również zarządzania adekwatnością kapitałową.

Celem Pionu Restrukturyzacji i Windykacji jest zapewnienie efektywnej i sprawnej windykacji oraz restrukturyzacji wierzytelności trudnych.

Celem Departamentu Oceny Ryzyka Kredytowego jest ocena i weryfikacja poziomu oszacowań ryzyka kredytowego pojedynczych zaangażowań kredytowych, które ze względu na skalę ekspozycji lub poziom ryzyka wymagają szczególnej uwagi.

Zarządzanie ryzykiem rynkowym i portfelowym ryzykiem kredytowym w Banku wspierają dwa komitety, którym przewodniczy wiceprezes Zarządu Banku nadzorujący Obszar Ryzyka i Windykacji:

- Komitet Zarządzania Aktywami i Pasywami („KZAP”),
- Komitet Kredytowy Banku („KKB”).

KZAP podejmuje decyzje oraz wydaje rekomendacje dla Zarządu Banku w zakresie zarządzania ryzykiem rynkowym, zarządzania portfelowym ryzykiem kredytowym oraz zarządzania aktywami i pasywami Banku.

KKB podejmuje decyzje kredytowe w odniesieniu do pojedynczych znaczących wartościowo zaangażowań kredytowych, bądź wydaje rekomendacje w tym zakresie dla Zarządu Banku. Ponadto, komitety kredytowe funkcjonują również na innych poziomach struktury organizacyjnej Banku. Ich zadaniem jest wydawanie rekomendacji dotyczących decyzji kredytowych istotnych ze względu na poziom ryzyka lub wielkość ekspozycji.

Wpływ światowego kryzysu na zarządzanie ryzykiem bankowym

W drugiej połowie 2008 roku kryzys finansowy dotykający rozwinięte kraje (głównie Stany Zjednoczone oraz kraje Europy Zachodniej) zaczął negatywnie oddziaływać na sytuację gospodarczą w Polsce, poziom kursów walutowych i stóp procentowych, a także na kondycję polskiego sektora finansowego oraz wzajemne zaufanie podmiotów działających na rynku międzybankowym.

W celu przeciwdziałania negatywnemu wpływowi tych czynników na sytuację finansową PKO BP SA Bank dokonał korekt polityki zarządzania ryzykiem. Priorytetem Banku stało się utrzymanie silnej pozycji kapitałowej oraz stabilnej bazy depozytowej, które warunkują przyrost portfela kredytowego Banku.

W konsekwencji tego w IV kwartale 2008 roku Bank:

- podjął intensywne działania w celu pozyskania nowych depozytów osób fizycznych,
- przygotował rekomendację pozostawienia w Banku całości zysku za 2008 rok,
- uwzględnił w stosowanych metodach pomiaru ryzyka bankowego uwarunkowania wynikające z kryzysu finansowego (m.in. w zakresie scenariuszy stress-tesowych, płynnościowych planów awaryjnych, miar ryzyka stopy procentowej i ryzyka walutowego, wdrożenia Systemu Wczesnego Ostrzegania),
- rozszerzył zakres i zwiększył częstotliwość raportów zarządczych na temat ryzyka przekazywanych Zarządowi Banku,
- dostosował politykę kredytową do zmienionych warunków rynkowych (m.in. zaostrzono wymogi związane z udzielaniem kredytów dla osób fizycznych w walutach obcych, podniesiono minimalny wkład własny przy kredytach hipotecznych, wprowadzono ograniczenia w kredytowaniu klientów obciążonych wysokim poziomem ryzyka kredytowego oraz podniesiono marże kredytowe dla nowo udzielanych kredytów bankowości korporacyjnej oraz detalicznej).

Dodatkowo, w celu umożliwienia bieżącej reakcji na dynamicznie zmieniającą się sytuację na rynkach finansowych w Banku powołano zespół do spraw kryzysowych, który cyklicznie przekazuje informacje Zarządowi Banku.

Poza powyższymi działaniami wynikającymi z kryzysu finansowego, Bank kontynuował cykliczny monitoring ryzyka bankowego oraz, zgodnie z wcześniejszymi założeniami, rozwijał stosowane metody pomiaru ryzyka bankowego.

Efektem podejmowanych działań jest utrzymanie bezpiecznego poziomu ponoszonego przez Bank ryzyka, o czym świadczy m.in. brak konieczności wykorzystania nadzorczych narzędzi wspierających płynność sektora bankowego (kredyt lombardowy, operacje finansowania w walutach obcych).

Ryzyko kredytowe

Ryzyko kredytowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia strat w wyniku niewywiązania się kontrahenta z zobowiązań wobec banku lub jako ryzyko spadku wartości ekonomicznej wierzytelności banku w wyniku pogorszenia się zdolności kontrahenta do obsługi zobowiązań.

Bank kieruje się następującymi zasadami zarządzania ryzykiem kredytowym:

- transakcja kredytowa wymaga wszechstronnej oceny ryzyka kredytowego, której wyrazem jest rating wewnętrzny lub ocena scoringowa,
- pomiar ryzyka kredytowego potencjalnych oraz zawartych transakcji kredytowych dokonywany jest cyklicznie z uwzględnieniem zmieniających się warunków zewnętrznych oraz zmian sytuacji finansowej kredytobiorców,
- ocena ryzyka kredytowego ekspozycji istotnych ze względu na poziom ryzyka lub jej wartość jest poddawana dodatkowej weryfikacji przez służby oceny ryzyka kredytowego, niezależne od służb biznesowych,

- oferowane klientowi warunki transakcji kredytowej zależą od oceny poziomu ryzyka kredytowego generowanego przez tę transakcję,
- decyzje kredytowe mogą być podejmowane jedynie przez osoby do tego uprawnione, w granicach ustalonych limitów kompetencji,
- ryzyko kredytowe jest dywersyfikowane pod względem obszarów geograficznych, sektorów gospodarki, produktów oraz klientów,
- oczekiwany poziom ryzyka kredytowego jest zabezpieczany poprzez marże kredytowe pobierane od klientów oraz odpisy (rezerwy) z tytułu utraty wartości ekspozycji kredytowych.

Realizację wyżej wymienionych zasad zapewnia stosowanie przez Bank zaawansowanych metod zarządzania ryzykiem kredytowym, zarówno na poziomie pojedynczych ekspozycji kredytowych, jak i na poziome całego portfela kredytowego Banku. Metody te są weryfikowane i rozwijane w kierunku zgodności z wymaganiami metod ratingów wewnętrznych (IRB).

Metody ratingowe i scoringowe

Ocena ryzyka pojedynczych transakcji kredytowych jest dokonywana w Banku z wykorzystaniem metod scoringowych i ratingowych, które są tworzone, rozwijane i nadzorowane przez Pion Ryzyka Bankowego. Funkcjonowanie metod oceny wspierają specjalistyczne centralne aplikacje informatyczne.

Bank ocenia ryzyko kredytowe klientów indywidualnych w dwóch wymiarach: zdolności kredytowej oraz wiarygodności kredytowej klienta. Ocena zdolności kredytowej polega na zbadaniu bieżącej sytuacji finansowej klienta, zaś ocena wiarygodności kredytowej klienta obejmuje ocenę scoringową oraz ocenę informacji o historii kredytowej klienta pozyskanych z zewnętrznych źródeł informacji i wewnętrznych kartotek Banku. W 2008 roku Bank nadal rozwijał wyżej wymienione zasady oceny ryzyka kredytowego klientów indywidualnych m.in. w zakresie rozszerzenia systemu scoringu behawioralnego o kolejne produkty odnawialne znajdujące się w ofercie kredytowej Banku dla klientów indywidualnych – karty kredytowe i kredyty odnawialne Inteligo. W wyżej wymienionym. okresie Bank dokonał także uaktualnienia minimalnych wartości parametrów wykorzystywanych przy ocenie zdolności kredytowej klientów indywidualnych ubiegających się o kredyty konsumpcyjne, kredyty mieszkaniowe, karty kredytowe, kredyty odnawialne. W ramach zmian wartości parametrów zwiększone zostały m.in. minimalne wydatki stałe gospodarstwa domowego oraz wydatki na bieżącą konsumpcję.

Ocena ryzyka kredytowego związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych dokonywana jest w dwóch wymiarach: klienta oraz transakcji (z wyłączeniem klientów instytucjonalnych rynku detalicznego ocenianych w sposób uproszczony). Miarą tych ocen są ratingi: klienta i transakcji. Syntetyczną miarą ryzyka kredytowego odzwierciedlającą poziom ryzyka kredytowego Banku jest tzw. rating łączny.

Informacja o ratingach i ocenach scoringowych jest szeroko wykorzystywana w Banku w zarządzaniu ryzykiem kredytowym, systemie kompetencji do podejmowania decyzji kredytowych, ustalaniu kwot aktywacji niezależnych służb oceny ryzyka oraz systemie raportowania.

W związku z kryzysem gospodarczym, Bank przeprowadza dodatkowe analizy oraz stress-testy dotyczące wpływu potencjalnych zmian w otoczeniu makroekonomicznym na jakość portfela kredytowego Banku, wprowadzony został również dodatkowy raporting dla Kierownictwa Banku. Powyższe informacje umożliwiają identyfikowanie i podejmowanie działań ograniczających negatywne skutki wpływu na wynik Banku.

Jednocześnie w 2008 roku w celu identyfikowania potencjalnych zagrożeń zwiększenia ryzyka kredytowego lub ryzyka związanego z utratą wartości zabezpieczenia występujących w kredytowaniu klientów instytucjonalnych Bank wdrożył System Wczesnego Ostrzegania .

W wyniku zwiększenia zmienności na rynkach finansowych (głównie na rynku walutowym) i w wyniku sygnałów generowanych w ramach Systemu Wczesnego Ostrzegania (SWO), Bank dokonał dodatkowego oszacowania poziomu ryzyka kredytowego klientów kredytowych Banku posiadających transakcje pochodne zawarte z Bankiem, jak i innymi bankami.

W rezultacie zapytania ankietowego na okoliczność zawierania transakcji pochodnych skierowanego do klientów z segmentu korporacyjnego (w sumie 116 klientów) w kilku przypadkach zaobserwowano pogorszenie sytuacji klienta ze względu na zawieranie transakcji zabezpieczających te same

przepływy walutowe z kilkoma bankami jednocześnie, lub w wyniku stosowania struktur opcyjnych asymetrycznych.

W czasie weryfikacji oceny klientów na koniec 2008 i do dnia dzisiejszego Bank zidentyfikował grupę klientów, u których w wyniku zawartych transakcji skarbowych i znaczących ujemnych wycen może nastąpić pogorszenie sytuacji ekonomiczno-finansowej oraz grupę klientów w odniesieniu do których potwierdzono obniżenie oceny ratingowej lub utratę zdolności kredytowej bieżącej.

System Wczesnego Ostrzegania (SWO)

Od lutego 2008 roku w Banku funkcjonuje System Wczesnego Ostrzegania (SWO), związany z wczesnym identyfikowaniem potencjalnych zagrożeń zwiększenia ryzyka kredytowego lub ryzyka związanego z utratą wartości zabezpieczenia występujących w kredytowaniu klientów korporacyjnych, małych i średnich przedsiębiorstw, klientów instytucjonalnych rynku mieszkaniowego i podejmowaniem działań zapobiegających materializacji ryzyka lub zmniejszających straty kredytowe. Wczesna identyfikacja zagrożeń umożliwia bieżącą aktualizację oceny poziomu ryzyka kredytowego oraz oceny odzyskiwanej kwoty z zabezpieczeń.

SWO obejmuje klientów Banku spełniających warunki określone przez Zarząd Banku i polega w szczególności na:

- bieżącej obserwacji klientów i rejestracji sygnału ostrzegawczego w momencie jego zidentyfikowania,
- ocenie istotności zarejestrowanych sygnałów ostrzegawczych i wyborze działań zapobiegających materializacji ryzyka lub utracie wartości zabezpieczenia,
- szybkim podejmowaniu wyżej wymienionych działań,
- monitorowaniu stopnia realizacji działań.

Pomiar ryzyka portfelowego

W celu określenia poziomu ryzyka kredytowego oraz opłacalności portfeli kredytowych Bank wykorzystuje różne metody pomiaru i wyceny ryzyka kredytowego, w tym:

- prawdopodobieństwo niewypłacalności (PD),
- oczekiwaną stratę kredytową (EL),
- wartość zagrożoną ryzykiem kredytowym (CVaR),
- miary efektywności metodologii scoringowych (Accuracy Ratio),
- udział i strukturę kredytów zagrożonych,
- udział i strukturę ekspozycji spełniających przesłankę indywidualnej utraty wartości.

Bank systematycznie rozwija zakres wykorzystywanych mierników ryzyka kredytowego z uwzględnieniem wymagań metody ratingów wewnętrznych (IRB), jak również rozszerza zakres stosowania miar ryzyka w celu pełnego pokrycia portfela kredytowego Banku tymi metodami.

Metody pomiaru portfelowego ryzyka kredytowego pozwalają m.in. na uwzględnienie ryzyka kredytowego w cenie usług, ustalanie optymalnej wysokości punktów odcięcia oraz wyznaczanie stawek odpisów z tytułu utraty wartości.

Polityka zabezpieczeń

Prowadzona przez Bank polityka zabezpieczeń ma na celu należyte zabezpieczenie interesu Banku, w tym przede wszystkim ustanowienie zabezpieczenia dającego możliwie najwyższy poziom odzysku z wierzytelności w przypadku konieczności prowadzenia działań windykacyjnych.

Ustanawianie określonych typów zabezpieczeń uzależnione jest od produktu oraz rodzaju klienta.

Przy udzielaniu kredytów przeznaczonych na finansowanie rynku mieszkaniowego zabezpieczenie obligatoryjnie ustanawiane jest w postaci hipoteki na nieruchomości. Do czasu skutecznego ustanowienia zabezpieczenia hipotecznego (w zależności od rodzaju kredytu oraz jego kwoty) stosuje się podwyższoną marżę kredytową lub przyjmuje się zabezpieczenie w formie przelewu wierzytelności z umowy na wybudowanie lokalu, weksla, poręczenia czy też ubezpieczenie wierzytelności.

Przy udzielaniu kredytów detalicznych dla klientów indywidualnych przyjmuje się najczęściej zabezpieczenie osobiste (poręczenie cywilne, poręczenie wekslowe) albo ustanawia się zabezpieczenia na rachunku bankowym klienta, na samochodzie lub papierach wartościowych.

Zabezpieczenie kredytów przeznaczonych na finansowanie małych i średnich przedsiębiorstw oraz klientów korporacyjnych ustanawia się m.in.: na wierzytelnościach gospodarczych, rachunkach bankowych, rzeczach ruchomych, nieruchomościach czy papierach wartościowych.

Przy przyjmowaniu prawnych zabezpieczeń kredytów Bank stosuje następujące zasady:

- w przypadku znacznych kwotowo kredytów ustanawianych jest kilka rodzajów zabezpieczeń, z uwzględnieniem, jeśli jest to możliwe, łączenia zabezpieczeń osobistych z rzeczowymi,
- preferowane jest przyjmowanie zabezpieczeń płynnych tj. zabezpieczeń rzeczowych, w stosunku do których istnieje znaczne prawdopodobieństwo szybkiego zaspokojenia się przez Bank, przy uzyskaniu ceny zbliżonej do wartości składników określonych przy przyjmowaniu zabezpieczeń,
- zabezpieczenia narażone na ryzyko znacznych niekorzystnych wahań wartości mogą spełniać rolę pomocniczą,
- w przypadku przyjęcia zabezpieczenia rzeczowego, jako dodatkowe zabezpieczenie przyjmowany jest przelew wierzytelności pieniężnej z umowy ubezpieczenia przedmiotu tego zabezpieczenia lub umowa ubezpieczenia wystawiona na rzecz Banku,
- skuteczne ustanowienie zabezpieczeń zgodnie z treścią umowy jest warunkiem uruchomienia środków pieniężnych.

Ustanowione zabezpieczenia podlegają okresowemu monitorowaniu w celu ustalenia aktualnego poziomu ryzyka kredytowego transakcji. Monitorowaniu podlega:

- sytuacja majątkowa/finansowa podmiotu udzielającego zabezpieczenia osobistego,
- stan oraz wartość przedmiotu zabezpieczenia rzeczowego,
- inne uwarunkowania wpływające na potencjalną możliwość odzyskania wierzytelności Banku.

Zabezpieczenia w formie hipoteki na nieruchomości podlegają szczególnej ocenie. Bank dokonuje okresowego monitoringu przyjętych na zabezpieczenie nieruchomości (z uwzględnieniem wskaźnika LtV), jak również monitoruje ceny na rynku nieruchomości. W przypadku, gdy analiza wykaże istotny spadek cen na rynku nieruchomości, w Banku uruchamiane są awaryjne procedury postępowania.

Narzędzia zarządzania ryzykiem kredytowym

Do podstawowych narzędzi zarządzania ryzykiem kredytowym stosowanych w Banku należą:

- reguły określania dostępności do kredytowania, w tym punkty odcięcia – minimalna liczba punktów przyznawanych w wyniku oceny wiarygodności z wykorzystaniem systemu scoringowego (dla klienta indywidualnego) bądź klasa ratingu klienta oraz klasa ratingu łącznego (dla klienta instytucjonalnego), od których można dokonać z klientem transakcji kredytowej,
- minimalne warunki transakcji określone dla danego typu transakcji (np. minimalna wartość LtV, maksymalna kwota kredytu, wymagane zabezpieczenie),
- minimalne marże kredytowe – marże na ryzyko kredytowe związane z dokonaniem przez Bank określonej transakcji kredytowej z danym klientem instytucjonalnym, przy czym oferowane klientowi oprocentowanie nie może być niższe od stawki referencyjnej powiększonej o marżę na ryzyko kredytowe,
- limity koncentracji – limity określone w art. 71 ust. 1 ustawy Prawo bankowe, limity branżowe i na finansowanie nieruchomości,
- limity kompetencyjne – określają maksymalny poziom uprawnień do podejmowania decyzji kredytowych wobec klientów Banku, limity zależą przede wszystkim od kwoty zaangażowania kredytowego Banku w stosunku do klienta (lub grupy klientów powiązanych) i okresu transakcji kredytowej; wysokość limitów kompetencyjnych zależy od poziomu podejmowania decyzji kredytowej (w strukturze organizacyjnej Banku).

Raportowanie ryzyka kredytowego

W Banku sporządzane są miesięczne i kwartalne raporty na temat. ryzyka kredytowego, którego odbiorcami są m.in. KZAP, KKB, Zarząd Banku i Rada Nadzorcza Banku. Raporty zawierają informację o historycznej wysokości ryzyka kredytowego oraz o prognozie poziomu ryzyka kredytowego.

Ekspozycja Banku na ryzyko kredytowe

Należności od banków	Zaangażowanie	
	31.12.2008	31.12.2007
Należności z rozpoznaną utratą wartości	28 486	276
w tym oceniane metodą indywidualną	28 486	276
Należności bez rozpoznanej utraty wartości	3 906 598	5 315 799
nieprzeterminowane	3 905 135	5 315 794
przeterminowane	1 463	5
Razem brutto	**3 935 084**	**5 316 075**
Odpisy z tytułu utraty wartości	**(28 111)**	**(276)**
Razem według wartości bilansowej (netto)	**3 906 973**	**5 315 799**

Kredyty i pożyczki udzielone klientom	Zaangażowanie	
	31.12.2008	31.12.2007
Kredyty i pożyczki z rozpoznaną utratą wartości	3 161 595	2 317 186
w tym oceniane metodą indywidualną	1 438 770	701 412
Kredyty i pożyczki bez rozpoznanej utraty wartości	97 540 964	73 811 735
nieprzeterminowane	92 553 616	72 067 850
przeterminowane	4 987 348	1 743 885
Razem brutto	**100 702 559**	**76 128 921**
Odpisy z tytułu utraty wartości	**(2 600 540)**	**(2 306 728)**
Razem według wartości bilansowej (netto)	**98 102 019**	**73 822 193**

Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży - dłużne papiery wartościowe	Zaangażowanie	
	31.12.2008	31.12.2007
Dłużne papiery wartościowe z rozpoznaną utratą wartości	18 104	34 598
w tym oceniane metodą indywidualną	18 104	34 598
Dłużne papiery wartościowe bez rozpoznanej utraty wartości	8 683 375	5 741 277
nieprzeterminowane	8 683 375	5 741 277
z ratingiem zewnętrznym	6 007 211	3 727 068
z ratingiem wewnętrznym	2 600 720	2 014 209
bez ratingu	75 444	-
Razem brutto	**8 701 479**	**5 775 875**
Odpisy z tytułu utraty wartości	**(15 791)**	**(18 587)**
Razem według wartości bilansowej (netto)	**8 685 688**	**5 757 288**

Inne aktywa - inne aktywa finansowe	Zaangażowanie	
	31.12.2008	31.12.2007
Inne aktywa z rozpoznaną utratą wartości	33 606	23 926
Inne aktywa bez rozpoznanej utraty wartości	351 865	352 377
nieprzeterminowane	338 075	350 192
przeterminowane	13 790	2 185
Razem brutto	**385 471**	**376 303**
Odpisy z tytułu utraty wartości	**(33 089)**	**(23 910)**
Razem według wartości bilansowej (netto)	**352 382**	**352 393**

Stopień narażenia na ryzyko kredytowe

Poniższa tabela prezentuje maksymalne narażenie na ryzyko kredytowe Banku na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku, bez uwzględnienia wartości zabezpieczeń i związanej z nimi poprawy sytuacji kredytowej według wartości bilansowej netto.

Pozycje bilansowe	31.12.2008	31.12.2007
Rachunek bieżący w Banku Centralnym	**3 419 832**	**2 972 067**
Należności od banków	**3 906 973**	**5 315 799**
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu - dłużne papiery wartościowe	**1 491 524**	**1 193 255**
emitowane przez Skarb Państwa	1 491 398	1 193 129
emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	126	126
Pochodne instrumenty finansowe	**3 599 545**	**1 556 750**
Instrumenty finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat - dłużne papiery wartościowe	**4 546 497**	**8 101 534**
emitowane przez Skarb Państwa	4 373 621	7 221 217
emitowane przez banki centralne	-	-
emitowane przez pozostałe banki	172 876	764 018
emitowane przez inne podmioty finansowe	-	116 299
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	**98 102 019**	**73 822 193**
sektor finansowy (z wyłączeniem banków)	2 545 376	1 465 194
kredyty gospodarcze	2 545 376	1 465 194
sektor niefinansowy	92 364 724	68 706 705
kredyty konsumpcyjne	20 017 539	17 696 722
kredyty mieszkaniowe	45 036 665	32 610 135
kredyty gospodarcze	27 310 520	18 399 848
sektor budżetowy	3 191 919	3 650 294
kredyty gospodarcze	3 191 919	3 650 294
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży - dłużne papiery wartościowe	**8 685 688**	**5 757 288**
emitowane przez Skarb Państwa	3 286 726	1 093 563
emitowane przez banki centralne	2 673 729	2 633 505
emitowane przez pozostałe banki	46 756	-
emitowane przez inne podmioty finansowe	481 128	232 899
emitowane przez podmioty niefinansowe	779 250	621 274
emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	1 418 099	1 176 047
Inne aktywa - inne aktywa finansowe	**352 382**	**352 393**
Razem	**124 104 460**	**99 071 279**

Pozycje pozabilansowe	31.12.2008	31.12.2007
Udzielone zobowiązania nieodwołalne	7 714 609	8 856 029
Udzielone gwarancje	3 186 778	2 104 557
Udzielone akredytywy	551 760	562 155
Gwarancje emisji	821 005	1 550 044
Razem	**12 274 152**	**13 072 785**

W 2008 roku nastąpił znaczący wzrost portfela kredytowego o ponad 30%. Największy wzrost nastąpił w kredytach dla sektora niefinansowego. Nastąpił spadek portfela kredytów udzielanych podmiotom sektora budżetowego.

Jakość kredytowa aktywów finansowych, nieprzeterminowanych, bez utraty wartości

Bank stosuje klasyfikację klientów instytucjonalnych niespełniających przesłanki indywidualnej utraty wartości do wewnętrznych klas ratingowych oznaczonych od A (pierwszorzędna) do F (akceptowalna).

Systemem ratingowym objęte są następujące portfele:
- klienci korporacyjni,
- klienci instytucjonalni rynku mieszkaniowego,
- małe i średnie przedsiębiorstwa (z wyłączeniem pewnych grup produktów ocenianych w sposób uproszczony).

Aktywa finansowe nieprzeterminowane bez utraty wartości	31.12.2008	31.12.2007
Należności od banków	**3 905 135**	**5 315 794**
w tym:		
z ratingiem	2 002 997	4 723 824
bez ratingu	1 902 138	591 970
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	**92 553 616**	**72 067 850**
z ratingiem - klienci sektora finansowego, niefinansowego i budżetowego (kredyty gospodarcze)	30 829 548	15 839 982
A (pierwszorzędna)	1 184 628	389 843
B (bardzo dobra)	2 474 397	2 008 431
C (dobra)	4 639 476	3 517 194
D (zadowalająca)	9 373 219	4 370 414
E (przeciętna)	6 811 983	3 699 164
F (akceptowalna)	6 345 845	1 854 936
z ratingiem - klienci sektora niefinansowego (kredyty konsumpcyjne i mieszkaniowe)	58 560 511	45 718 387
A (pierwszorzędna)	12 909 565	18 764 198
B (bardzo dobra)	14 809 811	15 755 337
C (dobra)	23 649 272	7 629 870
E (przeciętna)	4 382 491	2 526 869
F (akceptowalna)	2 809 372	1 042 113
bez ratingu - klienci sektora niefinansowego (pozostałe kredyty konsumpcyjne i mieszkaniowe)	3 163 557	10 509 481
Inne aktywa - inne aktywa finansowe	**338 075**	**350 192**
Razem	**96 796 826**	**77 733 836**

Kredyty i pożyczki niespełniające indywidualnej utraty wartości niepodlegające ocenie ratingowej charakteryzują się satysfakcjonującym poziomem ryzyka kredytowego. Dotyczy to w szczególności kredytów detalicznych (w tym kredytów mieszkaniowych), wśród których brak jest indywidualnie istotnych zaangażowań, których istnienie skutkowałaby powstaniem istotnego ryzyka kredytowego.

Poniżej przedstawiono strukturę dłużnych papierów wartościowych oraz lokat międzybankowych, nieprzeterminowanych, bez utraty wartości, w podziale na zewnętrzne klasy ratingowe:

31 grudnia 2008 roku

Rating/portfel	do obrotu		wyceniane w wartości godziwej przez rachunek wyników			do sprzedaży				Lokaty międzybankowe
	emitowane przez Skarb Państwa	emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	emitowane przez Skarb Państwa	emitowane przez pozostałe banki	emitowane przez inne podmioty finansowe	emitowane przez Skarb Państwa	emitowane przez banki centralne	emitowane przez pozostałe banki	emitowane przez inne podmioty finansowe	
AAA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
AA- do AA+	-	-	-	23 943	-	-	-	-	-	900 319
A- do A+	1 491 398	-	4 373 621	148 933	-	3 286 726	2 673 729	12 567	-	838 752
BBB- do BBB+	-	-	-	-	-	-	-	34 189	-	257 658
BB- do BB+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
B- do B+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6 268
bez ratingu	-	126	-	-	-	-	-		75 444	105 485
Razem	**1 491 398**	**126**	**4 373 621**	**172 876**	**-**	**3 286 726**	**2 673 729**	**46 756**	**75 444**	**2 108 482**

31 grudnia 2007 roku

Rating/portfel	do obrotu		wyceniane w wartości godziwej przez rachunek wyników			do sprzedaży				Lokaty międzybankowe
	emitowane przez Skarb Państwa	emitowane przez jednostki samorządu terytorialnego	emitowane przez Skarb Państwa	emitowane przez pozostałe banki	emitowane przez inne podmioty finansowe	emitowane przez Skarb Państwa	emitowane przez banki centralne	emitowane przez pozostałe banki	emitowane przez inne podmioty finansowe	
AAA	-	-	-	-	-	-	-	-	-	237 300
AA- do AA+	-	-	-	542 259	-	-	-	-	-	3 099 167
A- do A+	1 193 129	-	7 221 217	221 759	-	1 093 563	2 633 505	-	-	1 263 508
BBB- do BBB+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	123 849
BB- do BB+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
B- do B+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
bez ratingu	-	126	-	-	116 299	-		-	-	-
Razem	**1 193 129**	**126**	**7 221 217**	**764 018**	**116 299**	**1 093 563**	**2 633 505**	**-**		**4 723 824**

Poniżej przedstawiono strukturę pozostałych dłużnych papierów wartościowych emitowanych przez inne podmioty finansowe, podmioty niefinansowe oraz jednostki samorządu terytorialnego w podziale na wewnętrzne klasy ratingowe:

Podmioty o ratingu	31.12.2008	31.12.2007
	wartość bilansowa	wartość bilansowa
A (pierwszorzędna)	21 313	97 430
B (bardzo dobra)	448 931	320 840
C (dobra)	1 403 775	650 690
D (zadowalająca)	391 905	309 841
E (przeciętna)	153 571	530 570
F (akceptowalna)	181 225	104 838
Razem	**2 600 720**	**2 014 209**

Koncentracja ryzyka kredytowego w Banku

Bank definiuje ryzyko koncentracji kredytowej jako ryzyko wynikające z istotnego zaangażowania wobec pojedynczych podmiotów lub grup podmiotów, których zdolność spłaty zadłużenia zależna jest od wspólnego czynnika ryzyka. Bank analizuje ryzyko koncentracji wobec:

- największych podmiotów,
- największych grup kapitałowych,
- branż,
- regionów geograficznych,
- walut.

Koncentracja wobec największych podmiotów

Ustawa Prawo bankowe określa limity maksymalnego zaangażowania Banku. Zgodnie z Art. 71 ust. 1 tej ustawy suma wierzytelności Banku, udzielonych przez Bank zobowiązań pozabilansowych oraz posiadanych przez Bank bezpośrednio lub pośrednio akcji lub udziałów w innym podmiocie, wniesionych dopłat w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością lub też wkładów albo sum komandytowych – w zależności od tego, która z tych kwot jest większa – w spółce komandytowej lub komandytowo akcyjnej, obciążonych ryzykiem jednego podmiotu lub podmiotów powiązanych kapitałowo lub organizacyjnie nie może przekroczyć 20% funduszy własnych Banku w przypadku, gdy którykolwiek z tych podmiotów jest podmiotem powiązanym z Bankiem lub 25% funduszy własnych Banku w przypadku, gdy podmioty te nie są podmiotami powiązanymi z Bankiem.

Ponadto ustawodawca w Art. 71 ust. 2 określił, że zaangażowanie Banku w transakcje z podmiotami, wobec których zaangażowanie przekracza 10% funduszy własnych Banku, nie może łącznie przekroczyć 800% tych funduszy.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku limity koncentracji nie były przekroczone.

Na dzień 31 grudnia 2008 poziom ryzyka koncentracji Banku wobec pojedynczych zaangażowań był niewielki – największe zaangażowanie wobec pojedynczego podmiotu wyniosło 9,6% funduszy własnych Banku.

Zaangażowanie Banku wobec 20 największych klientów niebankowych

31.12.2008			31.12.2007		
Lp	**Zaangażowanie***	**Udział w portfelu****	**Lp**	**Zaangażowanie***	**Udział w portfelu****
1.	656 139	0,65%	1.	522 063	0,69%
2.	592 759	0,59%	2.	411 531	0,54%
3.	457 525	0,45%	3.	307 286	0,40%
4.	412 857	0,41%	4.	304 498	0,40%
5.	334 019	0,33%	5.	291 115	0,38%
6.	305 746	0,30%	6.	273 340	0,36%
7.	292 682	0,29%	7.	268 399	0,35%
8.	243 106	0,24%	8.	264 861	0,35%
9.	242 046	0,24%	9.	259 316	0,34%
10.	235 382	0,23%	10.	255 336	0,34%
11.	235 221	0,23%	11.	204 178	0,27%
12.	233 201	0,23%	12.	201 004	0,26%
13.	231 369	0,23%	13.	190 227	0,25%
14.	230 981	0,23%	14.	179 210	0,24%
15.	218 941	0,22%	15.	176 649	0,23%
16.	218 030	0,22%	16.	175 053	0,23%
17.	217 275	0,22%	17.	170 245	0,22%
18.	215 637	0,21%	18.	169 608	0,22%
19.	201 442	0,20%	19.	162 951	0,21%
20.	197 176	0,20%	20.	152 094	0,20%
Razem	**5 971 534**	**5,92%**	**Razem**	**4 938 964**	**6,48%**

* Zaangażowanie kredytowe obejmuje kredyty, pożyczki, skupione wierzytelności, dyskonto weksli, zrealizowane gwarancje oraz należne odsetki.
**Wartość portfela kredytowego nie obejmuje zaangażowań pozabilansowych oraz kapitałowych

Koncentracja wobec największych grup kapitałowych

Na dzień 31 grudnia 2008 roku poziom ryzyka koncentracji Banku w grupę kapitałową był niewielki – największa koncentracja zaangażowania Banku w grupę kapitałową wyniosła 14,7% funduszy własnych Banku i jest konsekwencją konsolidacji spółek sektora energetycznego.

Zaangażowanie Banku wobec 5 największych grup kapitałowych

	31.12.2008			31.12.2007	
Lp.	**Zaangażowanie***	**Udział w portfelu****	**Lp.**	**Zaangażowanie***	**Udział w portfelu****
1	1 654 951	1,65%	1	2 119 387	2,79%
2	1 402 841	1,39%	2	1 426 492	1,88%
3	1 315 589	1,31%	3	1 116 920	1,47%
4	1 283 533	1,28%	4	1 095 926	1,44%
5	792 757	0,79%	5	787 510	1,03%
Razem	**6 449 671**	**6,41%**	**Razem**	**6 546 235**	**8,61%**

*Zaangażowanie obejmuje kredyty, pożyczki, skupione wierzytelności, dyskonto weksli, zrealizowane gwarancje, należne odsetki, papiery dłużne oraz zaangażowanie pozabilansowe i kapitałowe.
**Wartość portfela kredytowego nie obejmuje zaangażowań pozabilansowych oraz kapitałowych

Koncentracja wobec segmentów branżowych

W Banku stosowane są limity branżowe, których celem jest ograniczanie poziomu ryzyka związanego z finansowaniem klientów instytucjonalnych prowadzących działalność w wybranych branżach, charakteryzujących się wysokim poziomem ryzyka kredytowego oraz unikanie nadmiernego poziomu koncentracji branżowej.

Strukturę zaangażowania wg segmentów branżowych wg stanu na dzień 31 grudnia 2008 oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku prezentuje poniższa tabela.

Sekcja	**Nazwa sekcji**	**31.12.2008**		**31.12.2007**	
		Zaangażowanie	**Liczba podmiotów**	**Zaangażowanie**	**Liczba podmiotów**
D	Przetwórstwo przemysłowe	27,02%	13,49%	24,97%	15,17%
G	Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego	17,89%	30,65%	16,25%	31,70%
K	Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	13,17%	10,73%	10,91%	9,28%
L	Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe, społeczne i powszechne ubezpieczenie zdrowotne	8,85%	0,60%	14,40%	0,68%
F	Budownictwo	6,25%	12,88%	4,93%	10,87%
E	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	3,38%	0,19%	4,52%	0,16%
Pozostałe zaangażowanie		23,44%	31,46%	24,02%	32,14%
Razem		**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**	**100,00%**

W stosunku do 31 grudnia 2007 roku wzrosło zaangażowanie Banku we wszystkie sekcje branżowe z wyjątkiem Rybołówstwa, Górnictwa i Administracji publicznej i obrony narodowej (łącznie spadek o 0,5 mld zł). Największy wzrost odnotowano w sekcjach: „Przetwórstwo przemysłowe" (+3,3 mld zł), „Handel" (+2,2 mld zł), „Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej" (+1,9 mld zł).
Łączne zaangażowanie trzech największych sekcji: „Przetwórstwo przemysłowe", „Handel hurtowy i detaliczny" oraz „Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej" wynosi 58% wartości portfela kredytów udzielanych podmiotom gospodarczym.

Koncentracja wobec regionów geograficznych

Region	31.12.2008	31.12.2007
Polska		
mazowiecki	18,59%	18,00%
śląsko-opolski	12,52%	13,56%
wielkopolski	10,28%	10,78%
małopolsko-świętokrzyski	9,26%	9,10%
dolnośląski	7,77%	8,22%
zachodnio-pomorski	7,24%	7,22%
lubelsko-podkarpacki	6,54%	6,98%
łódzki	6,24%	6,81%
pomorski	7,17%	6,60%
kujawsko-pomorski	5,17%	5,71%
warmińsko-mazurski	3,55%	3,77%
podlaski	3,08%	3,19%
pozostałe	2,59%	0,06%
Razem	**100,00%**	**100,00%**

Portfel kredytowy Banku jest zdywersyfikowany pod względem koncentracji geograficznej.

Największa koncentracja portfela kredytowego Banku występuje w regionie mazowieckim. Ponad połowa portfela kredytowego Banku skupiona jest w czterech regionach: mazowieckim, śląsko-opolskim, wielkopolskim i małopolsko-świętokrzyskim, które odpowiadają również za znaczącą część populacji i gospodarki Polski.

Koncentracja walutowa ryzyka kredytowego

Na dzień 31 grudnia 2008 roku udział ekspozycji w walutach wymienialnych w całym portfelu Banku wyniósł 27,8%. Największą część zaangażowania denominowanego w walutach obcych Banku stanowią ekspozycje w CHF (79,6% portfela walutowego), których udział w całym portfelu kredytowym w stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2007 wzrósł o 6,6 p.p.

Koncentracja walutowa ryzyka kredytowego (w %)

Waluta	31.12.2008	31.12.2007
PLN	72,16%	80,00%
Waluty obce, w tym:	27,84%	20,00%
CHF	22,17%	15,60%
EUR	4,09%	3,50%
USD	1,57%	0,90%
GBP	0,01%	0,00%
Razem	**100,00%**	**100,00%**

Wzrost udziału kredytów denominowanych w walutach obcych w 2008 roku wynika z wysokiej dynamiki sprzedaży walutowych kredytów mieszkaniowych, a także wzrostu w II połowie 2008 roku kursów walutowych.

Inne rodzaje koncentracji

Zgodnie z Rekomendacją S Bank stosuje wewnętrzne limity dotyczące portfela kredytów przeznaczonych na finansowanie nieruchomości dla klientów indywidualnych. W II półroczu 2008 roku limity te nie zostały przekroczone.

Renegocjacja warunków należności

Celem działalności restrukturyzacyjnej Banku jest maksymalizacja efektywności zarządzania wierzytelnościami trudnymi tj. uzyskanie najwyższych odzysków, jednocześnie ograniczając do minimum koszty ponoszone, związane z uzyskaniem odzysków, które są bardzo wysokie w przypadku prowadzenia postępowania egzekucyjnego.

Działalność restrukturyzacyjna polega na zmianie warunków spłaty wierzytelności, które są indywidualnie ustalane wobec każdego kontraktu. Zmiany mogą dotyczyć:

1) okresu spłaty,
2) harmonogramu,
3) oprocentowania,
4) kolejności zarachowania wpływów,
5) zabezpieczenia,
6) kwoty do spłaty (redukcja).

W wyniku zawarcia i terminowej obsługi ugody, wierzytelność staje się wierzytelnością niewymagalną. Elementem procesu restrukturyzacji jest ocena możliwości wywiązania się przez dłużnika z warunków umowy ugody (spłaty zadłużenia w ustalonych terminach). Czynne ugody są na bieżąco monitorowane.

Aktywa finansowe, których warunki zostały renegocjowane (w przeciwnym wypadku zostałyby uznane za zaległe lub stwierdzonoby utratę wartości) obejmują następujące udzielone kredyty i pożyczki

Aktywa finansowe	Wartość bilansowa	
	31.12.2008	31.12.2007
Kredyty i pożyczki udzielone klientom według wartości brutto	**100 702 559**	**76 128 921**
w tym renegocjowane:	**72 732**	**177 416**
sektor finansowy (z wyłączeniem banków)	-	90
kredyty gospodarcze	-	90
sektor niefinansowy	70 717	175 383
kredyty konsumpcyjne	18 336	25 043
kredyty mieszkaniowe	35 381	53 341
kredyty gospodarcze	17 000	96 999
sektor budżetowy	2 015	1 943
kredyty gospodarcze	2 015	1 943

Przeterminowanie aktywów finansowych

Aktywa finansowe, które są zaległe, lecz w przypadku, których nie nastąpiła utrata wartości obejmują następujące aktywa finansowe:

Aktywa finansowe	31.12.2008			31.12.2007		
	do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy	Razem	do 3 miesięcy	powyżej 3 miesięcy	Razem
Aktywa finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	-	-	**-**	40	-	**40**
Kredyty, pożyczki udzielone klientom	4 944 966	42 382	**4 987 348**	1 708 254	35 631	**1 743 885**
sektora finansowego	916	-	**916**	426	-	**426**
sektora niefinansowego	4 465 732	42 382	**4 508 114**	1 598 175	35 631	**1 633 806**
sektora budżetowego	478 318		**478 318**	109 653	-	**109 653**
Inne aktywa - inne aktywa finansowe	13 790	-	**13 790**	2 185	-	**2 185**
Razem	**4 958 756**	**42 382**	**5 001 138**	**1 710 479**	**35 631**	**1 746 110**

Zabezpieczeniami powyższych należności są: hipoteka, zastaw rejestrowy, przeniesienie prawa własności, blokada rachunku lokaty, ubezpieczenie ekspozycji kredytowej oraz gwarancje i poręczenia.

Aktywa finansowe, wobec których stwierdzono utratę wartości metodą zindywidualizowaną według wartości bilansowej brutto

	31.12.2008	31.12.2007
Należności od banków	**28 486**	**276**
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	**1 438 770**	**701 412**
sektor finansowy	14 436	17 240
kredyty gospodarcze	14 436	17 240
sektor niefinansowy	1 414 795	674 543
kredyty konsumpcyjne	18 525	6 850
kredyty mieszkaniowe	105 716	131 862
kredyty gospodarcze	1 290 554	535 831
sektor budżetowy	9 539	9 629
kredyty gospodarcze	9 539	9 629
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	**23 862**	**42 056**
emitowane przez podmioty finansowe	2 599	2 674
emitowane przez podmioty niefinansowe	21 263	39 382
Razem	**1 491 118**	**743 744**

Na dzień 31 grudnia 2008 roku w odniesieniu do powyższych aktywów ustanowione były na rzecz Banku następujące zabezpieczenia:

- dla kredytów i pożyczek udzielonych klientom: hipoteka kaucyjna oraz zwykła, zastaw rejestrowy, weksel własny dłużnika oraz przelew wierzytelności – o wartości bilansowej 1 200 747 tysięcy złotych,
- dla inwestycyjnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży: weksle in blanco, zastaw rejestrowy na rachunku bankowym oraz na udziałach dłużnika – o zerowej wartości bilansowej.

Bank ustalając odpisy z tytułu utraty wartości na powyższe aktywa wziął pod uwagę następujące czynniki:

- opóźnienie w spłacie należności,
- postawienie wierzytelności w stan wymagalności,
- postępowanie egzekucyjne wobec dłużnika,
- ogłoszenie upadłości dłużnika lub złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości,
- kwestionowanie należności przez dłużnika,
- wszczęcie postępowania naprawczego wobec dłużnika,
- ustanowienie zarządu komisarycznego nad działalnością dłużnika lub zawieszenie jego działalności,
- pogorszenie się oceny ratingowej dłużnika do poziomu wskazującego na istotne zagrożenie dla spłaty zadłużenia (rating „G”, „H”),
- podjęte działania restrukturyzacyjne i zastosowane ulgi w spłacie,
- dodatkowe przesłanki, rozpoznawane w odniesieniu do ekspozycji wobec spółdzielni mieszkaniowych z tytułu kredytów mieszkaniowych „starego portfela” objętych poręczeniami Skarbu Państwa,
- przewidywane przepływy pieniężne z ekspozycji oraz przyjętych zabezpieczeń
- kształtowanie się przyszłej sytuacji ekonomiczno-finansowej klienta
- stopień realizacji przez klienta prognoz.

Ryzyko kredytowe instytucji finansowych

Na dzień 31 grudnia 2008 roku największe zaangażowania PKO BP SA na rynku międzybankowym kształtowały się w następujący sposób:

Zaangażowanie na rynku międzybankowym*					
Kontrahent	Rodzaj instrumentu				Razem
	Lokata	Papiery wartościowe	Credit default swap	Pozostałe pochodne	
Kontrahent 1	222 135	-	-	-	222 135
Kontrahent 2	196 098	-	-	-	196 098
Kontrahent 3	168 084	-	-	2 480	170 564
Kontrahent 4	159 803	-	-	8 700	168 503
Kontrahent 5	154 077	-	-	(17 350)	154 077
Kontrahent 6	-	-	118 472	(193 941)	118 472
Kontrahent 7	100 000	-	-	(3 401)	100 000
Kontrahent 8	-	-	88 854	(78 015)	88 854
Kontrahent 9	-	83 448	-	-	83 448
Kontrahent 10	-	-	-	70 308	70 308
Kontrahent 11	-	-	-	61 528	61 528
Kontrahent 12	26 656	-	-	33 994	60 650
Kontrahent 13	-	-	-	54 085	54 085
Kontrahent 14	50 000	-	-	-	50 000
Kontrahent 15	-	41 724	-	(104)	41 724
Kontrahent 16	-	20 862	-	-	20 862
Kontrahent 17	9 655	-	-	(40 332)	9 655
Kontrahent 18	-	95 965	(88 854)	-	7 111
Kontrahent 19	6 259	-	-	-	6 259
Kontrahent 20	-	-	-	4 191	4 191

* Bez uwzględniania zaangażowania wobec Skarbu Państwa i Narodowego Banku Polskiego

Dla porównania największe zaangażowania PKO BP SA na rynku międzybankowym na dzień 31 grudnia 2007 roku prezentuje poniższa tabela:

Zaangażowanie na rynku międzybankowym*					
Kontrahent**	Rodzaj instrumentu				Razem
	Lokata	Papiery wartościowe	Credit default swap	Pozostałe pochodne	
Kontrahent 21	379 100	-	-	14 974	394 074
Kontrahent 22	335 965	-	-	-	335 965
Kontrahent 23	300 000	-	-	5 890	305 890
Kontrahent 24	293 280	-	-	-	293 280
Kontrahent 25	276 889	-	-	3	276 891
Kontrahent 26	232 386	-	-	15 464	247 850
Kontrahent 14	219 040	17 910	-	-	236 950
Kontrahent 27	-	-	158 275	46 333	204 608
Kontrahent 10	204 155	-	-	(5 664)	204 155
Kontrahent 3	179 100	-	-	(331)	179 100
Kontrahent 28	100 000	-	-	65 231	165 231
Kontrahent 29	150 000	-	-	12 373	162 373
Kontrahent 30	150 000	-	-	(496)	150 000
Kontrahent 16	-	150 451	(24 350)	-	126 101
Kontrahent 20	100 000	-	-	25 792	125 792
Kontrahent 9	100 000	-	-	25 307	125 307
Kontrahent 31	108 746	-	-	5 286	114 032
Kontrahent 32	-	-	73 050	34 790	107 840
Kontrahent 33	100 000	-	-	-	100 000
Kontrahent 34	100 000	-	-	-	100 000

* Bez uwzględnienia zaangażowania wobec Skarbu Państwa i Narodowego Banku Polskiego

**Nazwy kontrahentów są zgodne z nazwami przedstawionymi w tabeli z najwyższymi zaangażowaniami na rynku międzybankowym na dzień 31 grudnia 2008 roku

Przy określaniu zaangażowania: lokaty, papiery wartościowe emitowane przez kontrahentów oraz transakcje CDS zostały podane w wartości nominalnej, natomiast pozostałe instrumenty pochodne w wartości rynkowej. Zaangażowanie całkowite (kolumna „Razem") w przypadku każdego kontrahenta stanowi sumę zaangażowania z tytułu lokat i papierów wartościowych powiększonego (w przypadku kontrahentów u których zakupiono protekcję kredytową na emitentów papierów wartościowych znajdujących się w portfelu Banku) bądź pomniejszonego (w przypadku gdy ryzyko kredytowe danego podmiotu zostało przetransferowane w transakcji CDS na innego kontrahenta) o zaangażowanie z tytułu transakcji CDS oraz zaangażowania z tytułu pozostałych instrumentów pochodnych, jeżeli jest ono dodatnie (w przeciwnym wypadku zaangażowanie z tytułu pozostałych instrumentów pochodnych nie jest uwzględniane przy zaangażowaniu całkowitym). Ekspozycja z tytułu wszystkich instrumentów liczona jest od daty zawarcia transakcji.

Spośród 13 kontrahentów wymienionych w tabeli sporządzonej według stanu na dzień 31 grudnia 2008 roku, z którymi PKO BP SA posiadał zawarte transakcje na instrumentach pochodnych, z 12 kontrahentami (kontrahenci: 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 17) Bank miał podpisane umowy ramowe. Ekspozycja z Kontrahentem 20 (z którym Bank nie miał podpisanej umowy ramowej) ograniczała się do krótkoterminowej transakcji FX swap. Umowy ramowe umożliwiają kompensację wzajemnych zobowiązań w przypadku bankructwa jednej ze stron transakcji. W sumie PKO BP SA na dzień 31 grudnia 2008 roku posiadała podpisane 23 umowy ramowe z bankami krajowymi i 31 z bankami zagranicznymi i instytucjami kredytowymi. Dodatkowo Bank był stroną 17 umów CSA (Credit Support Annex) umożliwiających zabezpieczenie ekspozycji z tytułu instrumentów pochodnych i 2 umów ISMA (International Securities Market Association) dających możliwość kompensacji zobowiązań wynikających z transakcji REPO i BSB/SBB.

Spośród 20 kontrahentów wymienionych w tabeli sporządzonej według stanu na dzień 31 grudnia 2007 roku, wobec których PKO BP SA posiadał największe ekspozycje, 6 kontrahentów znalazło się w grupie największych zaangażowań również na dzień 31 grudnia 2008 roku.

Geograficzna lokalizacja kontrahentów

Kontrahenci generujący 20 największych zaangażowań na rynku międzybankowym wg stanów na dzień 31 grudnia 2008 roku i na dzień 31 grudnia 2007 roku pochodzą z krajów wyszczególnionych w poniższej tabeli (przyjmuje się kraj, na obszarze którego ulokowana jest centrala danego kontrahenta):

L.p.	Kraj	Kontrahent
1.	Austria	Kontrahent 3, Kontrahent 30, Kontrahent 31, Kontrahent 33
2.	Belgia	Kontrahent 25
3.	Dania	Kontrahent 32
4.	Francja	Kontrahent 26, Kontrahent 29
5.	Hiszpania	Kontrahent 16
6.	Irlandia	Kontrahent 22
7.	Niderlandy	Kontrahent 27
8.	Niemcy	Kontrahent 21, Kontrahent 23, Kontrahent 28, Kontrahent 34
9.	Polska	Kontrahent 2, Kontrahent 5, Kontrahent 7, Kontrahent 9, Kontrahent 10, Kontrahent 11, Kontrahent 12, Kontrahent 13, Kontrahent 14
10.	Portugalia	Kontrahent 1, Kontrahent 24
11.	USA	Kontrahent 18
12.	Szwajcaria	Kontrahent 4, Kontrahent 20
13.	Ukraina	Kontrahent 19
14.	Węgry	Kontrahent 15
15.	Wielka Brytania	Kontrahent 6, Kontrahent 8, Kontrahent 17

Struktura ratingowa kontrahentów

Struktura zaangażowania z punktu widzenia przyznanych kontrahentom ratingów została zaprezentowana w poniższej tabeli. Przy wyznaczaniu ratingu oparto się na ratingach zewnętrznych przyznanych przez agencje Moody's, Standard&Poor's i Fitch (przy czym w przypadku, gdy rating nadały dwie agencje przyjęto rating niższy, a w przypadku trzech ratingów, rating środkowy)

Rating	Kontrahent
AAA	Kontrahent 20
AA	Kontrahent 6, Kontrahent 8, Kontrahent 17, Kontrahent 18, Kontrahent 22, Kontrahent 25, Kontrahent 26, Kontrahent 27, Kontrahent 28, Kontrahent 29, Kontrahent 32, Kontrahent 33
A	Kontrahent 1, Kontrahent 3, Kontrahent 4, Kontrahent 5, Kontrahent 11, Kontrahent 12, Kontrahent 13, Kontrahent 16, Kontrahent 18, Kontrahent 21, Kontrahent 23, Kontrahent 24, Kontrahent 30, Kontrahent 31, Kontrahent 34
BBB	Kontrahent 14, Kontrahent 15
B	Kontrahent 19
Brak ratingu	Kontrahent 2, Kontrahent 7, Kontrahent 9, Kontrahent 10

Zarządzanie majątkiem przejętym za wierzytelności

Przejęty w toku działań restrukturyzacyjnych lub windykacyjnych majątek przeznaczony jest na potrzeby Banku lub do sprzedaży. Informacja o przejętych składnikach majątkowych analizowana jest pod kątem możliwości wykorzystania majątku na wewnętrzne potrzeby Banku. W latach zakończonych odpowiednio dnia 31 grudnia 2008 roku oraz dnia 31 grudnia 2007 roku majątek przejęty w toku działań restrukturyzacyjnych i windykacyjnych w całości przeznaczony został do sprzedaży.

Podejmowane przez Bank działania mają na celu sprzedaż aktywów w możliwie najkrótszym czasie. W jednostkowych i uzasadnionych przypadkach dochodzi do wstrzymania sprzedaży. Następuje to tylko i wyłącznie w sytuacji, kiedy warunki niezależne wskazują, iż sprzedaż majątku w okresie późniejszym będzie korzystniejsza finansowo. Podstawowym trybem postępowania w sprawie sprzedaży majątku jest przetarg nieograniczony. Wybór innego trybu jest możliwy w przypadku, gdy ze względu na specyfikę sprzedawanego majątku daje on możliwości znalezienia nabywcy i uzyskania korzystniejszej dla Banku oferty.

Bank dąży do jak najszerszego rozpowszechnienia informacji o sprzedawanych aktywach poprzez publikację informacji o sprzedaży na stronie internetowej Banku, ogłoszenia w prasie ogólnopolskiej, wykorzystywanie portali internetowych m. in. w zakresie aukcji internetowych, wysyłanie zapytań ofertowych. Dodatkowo PKO BP SA współpracuje z firmami zewnętrznymi o zasięgu ogólnopolskim w zakresie odbierania, transportu, przechowywania oraz pośrednictwa w sprzedaży majątku przejętego w toku prowadzonych przez Bank działań restrukturyzacyjnych i windykacyjnych. Bank zawarł również umowy o współpracę z firmami zewnętrznymi, które wyceniają majątek ruchomy oraz nieruchomości przejęte, lub których przejęciem zainteresowany jest Bank w toku realizacji zabezpieczeń.

Informacja na temat wartości bilansowej aktywów przejętych za wierzytelności na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku znajduje się w nocie 25 „Inne aktywa" w pozycji „Aktywa trwałe przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana".

Ryzyko rynkowe

Ryzyko rynkowe jest rozumiane jako ryzyko poniesienia straty na skutek niekorzystnych zmian parametrów rynkowych takich jak stopa procentowa i kurs walutowy lub zmienności tych parametrów (*volatility*), a także ryzyko utraty płynności. Ryzyko rynkowe obejmuje: ryzyko stopy procentowej, ryzyko walutowe, ryzyko instrumentów pochodnych oraz ryzyko płynności.

Ryzyko stopy procentowej

Celem zarządzania ryzykiem stopy procentowej jest identyfikacja obszarów ryzyka stopy procentowej oraz kształtowanie struktury bilansu i zobowiązań pozabilansowych w sposób pozwalający na maksymalizację wartości aktywów netto oraz wyniku odsetkowego w ramach przyjętego profilu ryzyka stopy procentowej.

W procesie zarządzania ryzykiem stopy procentowej Bank w szczególności wykorzystuje miary wartości zagrożonej (VaR), testy warunków skrajnych oraz miary wrażliwości dochodu odsetkowego.

Wartość zagrożona (VaR) definiowana jest jako potencjalna wartość straty wynikająca ze zmiany wartości bieżącej przepływów pieniężnych z instrumentu finansowego, z zachowaniem założonego poziomu ufności oraz okresu utrzymywania pozycji. Do wyznaczenia VaR stosuje się metodę wariancji-kowariancji przy poziomie ufności równym 99%. Do zarządzania ryzykiem stopy procentowej Bank wykorzystuje m. in. wartość VaR wyznaczoną dla poszczególnych instrumentów finansowych oraz dla portfeli Banku.

Testy warunków skrajnych (*stress-test)* służą do oszacowania potencjalnych strat z pozycji w stopie procentowej w przypadku wystąpienia sytuacji na rynku, która nie jest standardowo opisana za pomocą miar statystycznych. W Banku stosowane są dwa rodzaje scenariuszy:

1) scenariusze hipotetyczne – w których arbitralnie przyjmowane są zmiany stóp procentowych równoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych w walutach: PLN, EUR, USD, CHF i GBP o ±50 pb. oraz o ±200 pb,
2) scenariusze historyczne – w których zmiany stóp procentowych są przyjmowane na podstawie zachowań stóp procentowych w przeszłości, obejmujące: największą historyczną zmianę, wygięcie krzywej dochodowości z uwzględnieniem pozycji na portfelach, wygięcie krzywej dochodowości typu *peak* oraz typu *twist*.

Do głównych narzędzi zarządzania ryzykiem stopy procentowej należą:

1) procedury dotyczące zarządzania ryzykiem stopy procentowej,
2) limity i wartości progowe na ryzyko stopy procentowej,
3) określenie dopuszczalnych transakcji na stopie procentowej.

W Banku zostały ustanowione limity i wartości progowe na ryzyko stopy procentowej obejmujące m. in. wrażliwość cenową, wrażliwość dochodu odsetkowego, limity oraz wartości progowe strat a także limity instrumentów wrażliwych na zmiany stóp procentowych. Limity te zostały wyznaczone z uwzględnieniem poszczególnych portfeli Banku.

Luka przeszacowań	0-1 miesiąc	1-3 miesiące	3-6 miesięcy	6-12 miesięcy	1-2 lata	2-5 lat	>5 lat	Razem
PLN (tys. PLN)								**31.12.2008**
Luka okresowa	(4 942 713)	6 770 631	11 376 342	1 416 117	(7 163 638)	(707 711)	24 038	**6 773 066**
Luka skumulowana	(4 942 713)	1 827 918	13 204 260	14 620 377	7 456 739	6 749 028	6 773 066	**-**

PLN (tys. PLN)								**31.12.2007**
Luka okresowa	(14 265 905)	29 055 517	4 008 211	(8 716 047)	(1 305 678)	(201 666)	152 558	**8 726 990**
Luka skumulowana	(14 265 905)	14 789 612	18 797 823	10 081 776	8 776 098	8 574 432	8 726 990	**-**

USD (tys. USD)								**31.12.2008**
Luka okresowa	44 859	(156 960)	(28 162)	6 439	(14 779)	21 630	15 060	**(111 914)**
Luka skumulowana	44 859	(112 101)	(140 263)	(133 824)	(148 604)	(126 974)	(111 914)	**-**

USD (tys. USD)								**31.12.2007**
Luka okresowa	(196 090)	160 709	(36 656)	(46 478)	-	5 357	(24 525)	**(137 683)**
Luka skumulowana	(196 090)	(35 381)	(72 037)	(118 515)	(118 515)	(113 158)	(137 683)	**-**

EUR (tys. EUR)								**31.12.2008**
Luka okresowa	(314 370)	(17 992)	51 775	37 842	(13 962)	31 639	(7 973)	**(233 040)**
Luka skumulowana	(314 370)	(332 361)	(280 586)	(242 745)	(256 706)	(225 067)	(233 040)	**-**

EUR (tys. EUR)								**31.12.2007**
Luka okresowa	220 133	74 639	(12 427)	(17 114)	8 344	1 730	(47 010)	**228 295**
Luka skumulowana	220 133	294 772	282 345	265 231	273 575	275 305	228 295	**-**

CHF (tys. CHF)								**31.12.2008**
Luka okresowa	4 983 161	(4 900 577)	(2 780)	(1 577)	(97)	-	3 092	**81 222**
Luka skumulowana	4 983 161	82 584	79 804	78 227	78 130	78 130	81 222	**-**

CHF (tys. CHF)								**31.12.2007**
Luka okresowa	3 153 166	(3 156 417)	(1 091)	(2 374)	-	(330)	3 005	**(4 041)**
Luka skumulowana	3 153 166	(3 251)	(4 342)	(6 716)	(6 716)	(7 046)	(4 041)	**-**

Luka przeszacowań prezentuje różnicę między wartością bieżącą aktywów oraz pasywów narażonych na ryzyko stopy procentowej, podlegających przeszacowaniu w danym przedziale czasowym, przy czym aktywa oraz pasywa ujmuje się w dacie transakcji.

Ekspozycja Banku na ryzyko stopy procentowej kształtowała się w ramach przyjętych limitów. Bank był głównie narażony na ryzyko złotowej stopy procentowej, które odpowiadało za ok. 83% wartości zagrożonej Banku (VaR) na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz ok. 48% na dzień 31 grudnia 2007 roku.

VaR Banku oraz analizę *stress testową* narażenia Banku na ryzyko stopy procentowej przedstawia poniższa tabela:

Nazwa miary wrażliwości	**31.12.2008**	**31.12.2007**
VaR 10 - dniowy (tys. PLN)*	72 337	36 300
Równoległe przesunięcie krzywych stóp procentowych o 200 pb. (tys. PLN)	499 041	101 905

*Wartość VaR na dzień 31 grudnia 2007 została wyznaczona z uwzględnieniem zmian w metodyce VaR wprowadzonych w 2008 roku w związku z kryzysem finansowym. VaR wyznaczony zgodnie z metodologią obowiązującą na dzień 31 grudnia 2007 wyniósł 10 521 tys. PLN.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku wartość zagrożona na stopie procentowej Banku w horyzoncie 10-dniowym (VaR 10-dniowy) wyniosła 72 337 tysięcy złotych, co stanowiło ok. 0,60% funduszy własnych Banku. Na dzień 31 grudnia 2007 roku miara VaR dla Banku wyniosła 36 300 tysięcy złotych, co stanowiło ok. 0,33% funduszy własnych Banku. W 2008 roku ryzyko stopy procentowej zdeterminowane było głównie ryzykiem niedopasowania terminów przeszacowań aktywów i zobowiązań oraz ryzykiem bazowym.

Wobec nasilającego się kryzysu na rynku finansowym w Banku podjęto kroki zmierzające do szczególnego monitorowania ryzyk wchodzących w skład ryzyka stopy procentowej, które w normalnej sytuacji rynkowej mogły być uznane za nieistotne. W wyniku dokonanego przeglądu wzmocniono nacisk na monitoring ryzyka bazowego modyfikując jednocześnie metodykę VaR w tym zakresie oraz wprowadzając dodatkowe scenariusze stress-testowe.

Ryzyko walutowe

Celem zarządzania ryzykiem walutowym jest identyfikacja obszarów ryzyka walutowego i podejmowanie działań mających na celu ograniczenie ryzyka walutowego do akceptowanych rozmiarów.

Ryzyko walutowe Banku jest monitorowane i raportowane w cyklu dziennym. Pozycje walutowe, generowane w działalności podstawowej transferowane są do działalności spekulacyjnej Banku, gdzie są zarządzane w ramach limitów i wartości progowych na tę działalność.

Do pomiaru ryzyka walutowego stosowany jest w Banku model wartości zagrożonej (VaR) oraz testy warunków skrajnych.

Do wyznaczenia VaR dla utrzymywanych pozycji walutowych stosuje się metodę wariancji-kowariancji przy poziomie ufności równym 99%. Do celów zarządzania ryzykiem walutowym wartość VaR wyznaczana jest w podziale na rodzaje działalności Banku.

Analizy szokowe (*stress-testing* i *crash-testing*) służą do oszacowania potencjalnej straty z pozycji walutowej w przypadku wystąpienia nadzwyczajnej sytuacji na rynku walutowym, która nie jest standardowo opisana za pomocą miar statystycznych. W Banku stosowane są dwa rodzaje scenariuszy:

1) scenariusze hipotetyczne – w których przyjmuje się hipotetyczną aprecjację lub deprecjację kursów walutowych (15-procentową oraz 50-procentową),
2) scenariusze historyczne – scenariusze zachowań kursów walutowych zaobserwowane w przeszłości.

Głównymi narzędziami zarządzania ryzykiem walutowym są:

1) procedury dotyczące zarządzania ryzykiem walutowym,
2) limity i wartości progowe na ryzyko walutowe,
3) określenie dopuszczalnych transakcji walutowych oraz stosowanych w tych transakcjach kursów walutowych.

Wielkości, na które nałożone są limity i wartości progowe to m. in.: pozycje walutowe, wartość zagrożona obliczana w horyzoncie 10-dniowym oraz strata dzienna na rynku walutowym.

Ryzyko walutowe zarówno na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku kształtowało się na niskim poziomie.

VaR oraz analizę *stress testową* aktywów finansowych Banku narażonych na ryzyko walutowe,łącznie dla wszystkich walut, prezentuje poniższa tabela:

Nazwa miary wrażliwości	31.12.2008	31.12.2007
VaR 10 - dniowy (tys. PLN)	11 297*	1 646
Zmiana kursów WAL/PLN o 15% (tys. PLN)**	10 631	6 975

* Wartość VaR na dzień 31 grudnia 2008 roku wynikała głównie z pozycji w USD, która z kolei była wynikiem objęcia przez Bank akcji KREDOBANK S.A., których rejestracja nastąpiła w dniu 31 grudnia 2008 roku

** W 2008 roku dokonano zmiany analiz stress-testu zastępując scenariusz 10% aprecjacja lub deprecjacja PLN scenariuszem 15% aprecjacja lub deprecjacja PLN. Dane za 2007 rok zostały doprowadzone do porównywalności.

Wielkość pozycji walutowych dla poszczególnych walut prezentuje poniższa tabela:

	31.12.2008	31.12.2007
	Pozycja walutowa (w tys. PLN)	**Pozycja walutowa (w tys. PLN)**
USD	(97 267)	(32 684)
EUR	20 134	(32 882)
CHF	(10 304)	37 786
GBP	(1 497)	(3 137)
Pozostałe (Globalna Netto)	18 062	11 637

Wielkość pozycji walutowych jest kluczowym (poza zmiennościami kursów walutowych) czynnikiem determinującym poziom ryzyka walutowego, na jakie narażony jest Bank. Na poziom pozycji walutowych wpływają wszystkie transakcje walutowe, jakie zostają zawarte przez Bank, nie tylko bilansowe (np. kredyty), ale również pozabilansowe (np. transakcje pochodne, w szczególności CIRS). Zgodnie z obowiązującymi w Banku zasadami zarządzania ryzykiem walutowym codziennie otwierana przez Bank pozycja walutowa w działalności bankowej (np. wypłata nowych kredytów walutowych w PLN, spłata przez klienta zaciągniętego kredytu walutowego w PLN, przewalutowanie kredytu) jest w każdym dniu domykana, także przy wykorzystaniu instrumentów pochodnych. Oznacza to, że pozycja walutowa Banku na koniec dnia może się składać wyłącznie z wygenerowanej w tym dniu nowej pozycji w działalności bankowej oraz ograniczonej limitami pozycji walutowej pochodzącej z działalności handlowej, co powoduje, że narażenie Banku na ryzyko walutowe jest niskie (w odniesieniu do funduszy własnych VaR 10-d dla pozycji walutowej Banku na koniec 2008 roku wynosił ok. 0,09%).

Struktura walutowa

Poniższe tabele przedstawiają zaangażowanie walutowe w podziale na poszczególne rodzaje aktywów, zobowiązań i zobowiązań pozabilansowych.

	Waluta w przeliczeniu na PLN – 31.12.2008				
	PLN	**EUR**	**CHF**	**Inne**	**Razem**
AKTYWA, w tym:					
Kasa, środki w Banku Centralnym	5 439 916	158 624	17 693	142 015	**5 758 248**
Należności od banków	1 072 185	1 554 911	82 106	1 225 882	**3 935 084**
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	73 557 038	3 866 255	22 362 049	917 217	**100 702 559**
Papiery wartościowe	14 244 665	384 793	-	191 247	**14 820 705**
Aktywa trwałe	8 145 158	-	-	-	**8 145 158**
Inne aktywa i instrumenty pochodne	4 171 865	113 819	393	79 364	**4 365 441**
SUMA AKTYWÓW (BRUTTO)	106 630 827	6 078 402	22 462 241	2 555 725	**137 727 195**
UMORZENIE/UTRATA WARTOŚCI	(6 380 152)	(70 812)	(28 881)	(2 523)	**(6 482 368)**
SUMA AKTYWÓW (NETTO)	**100 250 675**	**6 007 590**	**22 433 360**	**2 553 202**	**131 244 827**
ZOBOWIĄZANIA I KAPITAŁY WŁASNE, w tym:					
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	2 816	-	-	-	**2 816**
Zobowiązania wobec innych banków	2 545 840	3 940	2 656 016	493 656	**5 699 452**
Zobowiązania wobec klientów	96 040 953	3 466 685	111 077	2 238 215	**101 856 930**
Zobowiązania podporządkowane	1 618 755	-	-	-	**1 618 755**
Rezerwy	561 353	-	-	-	**561 353**
Inne zobowiązania i instrumenty pochodne oraz rezerwa na podatek odroczony	7 615 013	271 288	7 387	82 461	**7 976 149**
Kapitały własne	13 529 372	-	-	-	**13 529 372**
SUMA ZOBOWIĄZAŃ I KAPITAŁÓW WŁASNYCH	**121 914 102**	**3 741 913**	**2 774 480**	**2 814 332**	**131 244 827**
UDZIELONE ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE	**25 899 924**	**3 047 516**	**1 121 951**	**687 027**	**30 756 418**

	Waluta w przeliczeniu na PLN – 31.12.2007				
	PLN	**EUR**	**CHF**	**Inne**	**Razem**
AKTYWA, w tym:					
Kasa, środki w Banku Centralnym	4 375 365	118 655	7 655	92 409	**4 594 084**
Należności od banków	2 417 096	2 204 573	158 241	536 165	**5 316 075**
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	61 392 063	2 337 488	11 902 820	496 550	**76 128 921**
Papiery wartościowe	13 297 131	1 272 759	-	602 932	**15 172 822**
Aktywa trwałe	7 743 081	-	-	-	**7 743 081**
Inne aktywa i instrumenty pochodne	2 057 647	151 768	1 717	65 518	**2 276 650**
SUMA AKTYWÓW (BRUTTO)	91 282 383	6 085 243	12 070 433	1 793 574	**111 231 633**
UMORZENIE/UTRATA WARTOŚCI	(5 856 818)	(12 857)	(20 682)	(1 022)	**(5 891 379)**
SUMA AKTYWÓW (NETTO)	**85 425 565**	**6 072 386**	**12 049 751**	**1 792 552**	**105 340 254**
ZOBOWIĄZANIA I KAPITAŁY WŁASNE, w tym:					
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	1 279	-	-	-	**1 279**
Zobowiązania wobec innych banków	585 378	827 344	2 050 374	161 359	**3 624 455**
Zobowiązania wobec klientów	78 909 784	888 680	29 139	5 387 860	**85 215 463**
Zobowiązania podporządkowane	1 614 885	-	-	-	**1 614 885**
Rezerwy	452 515	505	-	25	**453 045**
Inne zobowiązania i instrumenty pochodne oraz rezerwa na podatek odroczony	2 502 257	82 245	10 540	106 544	**2 701 586**
Kapitały własne	11 729 541	-	-	-	**11 729 541**
SUMA ZOBOWIĄZAŃ I KAPITAŁÓW WŁASNYCH	**95 795 639**	**1 798 774**	**2 090 053**	**5 655 788**	**105 340 254**
UDZIELONE ZOBOWIĄZANIA POZABILANSOWE	**24 774 515**	**2 770 532**	**640 513**	**329 974**	**28 515 534**

Ryzyko instrumentów pochodnych

Celem zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych jest monitorowanie wykorzystania instrumentów pochodnych i utrzymanie ryzyka związanego z tymi instrumentami w granicach określonych przez ogólny profil ryzyka Banku. Proces zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych w Banku jest zintegrowany z zarządzaniem ryzykami: stopy procentowej, walutowym, płynności oraz kredytowym. Zasady zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych definiują ryzyka związane z transakcjami pochodnymi oraz zadania poszczególnych komórek i jednostek organizacyjnych w procesie zarządzania tym ryzykiem.

Do pomiaru ryzyka instrumentów pochodnych w Banku wykorzystywany jest m.in. model wartości zagrożonej (VaR), opisany w rozdziale dotyczącym ryzyka stopy procentowej lub w rozdziale dotyczącym ryzyka walutowego w zależności od czynnika ryzyka, od którego zależy wartość instrumentu.

Głównymi narzędziami zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych są:

1) procedury dotyczące zarządzania ryzykiem instrumentów pochodnych,
2) limity i wartości progowe na ryzyko instrumentów pochodnych,
3) umowy ramowe (ISDA – (International Swaps and Derivatives Association), ZBP – Związek Banków Polskich) określające m.in. mechanizmy rozliczeniowe.

Zarządzanie ryzykiem odbywa się poprzez nakładanie limitów na instrumenty pochodne w podziale na portfel bankowy i handlowy, monitorowanie ich wykorzystania oraz raportowanie poziomu ryzyka.

Szczególne znaczenie dla ograniczenia ryzyka związanego z instrumentami pochodnymi mają umowy ramowe zawierane przez Bank z głównymi kontrahentami na bazie standardu opracowanego przez Związek Banków Polskich (banki krajowe) oraz ISDA (banki zagraniczne i instytucje kredytowe), które umożliwiają kompensację zarówno wymagalnych (redukcja ryzyka rozliczeniowego), jak i niewymagalnych zobowiązań stron (redukcja ryzyka przedrozliczeniowego). Dodatkowym zabezpieczeniem ekspozycji wynikającej z instrumentów pochodnych są depozyty zabezpieczające składane przez kontrahentów w ramach realizacji umów CSA (Credit Support Annex).

Ryzyko płynności

Celem zarządzania ryzykiem płynności jest kształtowanie struktury bilansu oraz zobowiązań pozabilansowych zapewniającej stałą płynność Banku z uwzględnieniem charakteru prowadzonej działalności oraz potrzeb mogących się pojawić w wyniku zmian otoczenia rynkowego.

Podstawą polityki Banku w zakresie płynności jest utrzymywanie portfela płynnych papierów wartościowych oraz akumulacja stabilnej bazy depozytowej. W polityce zarządzania ryzykiem płynności wykorzystuje się również instrumenty rynku pieniężnego, w tym operacje otwartego rynku NBP.

W Banku wykorzystywane są następujące miary ryzyka płynności:

1) kontraktowa i urealniona luka płynności,
2) rezerwa płynności,
3) badanie stabilności portfela depozytów i kredytów,
4) analizy szokowe (*stress-testy* płynności).

Głównymi narzędziami zarządzania ryzykiem płynności w Banku są:

1) procedury dotyczące zarządzania ryzykiem płynności,
2) limity i wartości progowe ograniczające ryzyko płynności,
3) transakcje depozytowe, lokacyjne, pochodne, w tym walutowe transakcje strukturalne, oraz transakcje kupna i sprzedaży papierów wartościowych,
4) transakcje zapewniające długoterminowe finansowanie działalności kredytowej Banku.

Dla zapewnienia właściwego poziomu płynności w Banku przyjęte zostały limity i wartości progowe na ryzyko płynności. Limity i wartości progowe zostały przyjęte zarówno na miary płynności krótkoterminowej, jak i na miary płynności średnio- i długoterminowej.

Prezentowane poniżej urealnione luki płynności zawierają m.in. urealnienia dotyczące osadu depozytów podmiotów niefinansowych i ich wymagalności, osadu kredytów w rachunku bieżącym podmiotów niefinansowych i ich zapadalności oraz płynnych papierów wartościowych i ich terminu zapadalności, co jest głównym elementem wyróżniającym lukę urealnioną od nieurealnionej.

	a'vista	0 - 1 miesiąc	1 - 3 miesięcy	3 - 6 miesięcy	6 - 12 miesięcy	12 - 36 miesięcy	36 - 60 miesięcy	pow. 60 miesięcy
								31.12.2008
Urealniona luka okresowa	4 568 859	5 852 435	(2 914 818)	(1 798 141)	1 989 986	4 250 513	1 924 376	**(13 873 210)**
Urealniona skumulowana luka okresowa	4 568 859	10 421 294	7 506 476	5 708 335	7 698 321	11 948 833	13 873 210	**-**
								31.12.2007*
Urealniona luka okresowa	3 206 133	14 321 024	3 330 792	3 042 761	5 591 174	8 832 298	2 052 784	**(40 376 966)**
Urealniona skumulowana luka okresowa	3 206 133	17 527 157	20 857 949	23 900 710	29 491 884	38 324 182	40 376 966	**-**

* Wartości sprowadzone do porównywalności według metodologii urealniania luki płynności obowiązującej na dzień 31 grudnia 2008 roku

We wszystkich przedziałach urealniona skumulowana luka płynności Banku wykazywała wartości dodatnie na dzień 31 grudnia 2008 roku oraz na dzień 31 grudnia 2007 roku. Oznacza to nadwyżkę zapadających aktywów nad wymagalnymi zobowiązaniami.

Poniższa tabela przedstawia rezerwę płynności na koniec roku 2008 oraz na koniec roku 2007 roku

Nazwa miary wrażliwości	31.12.2008	31.12.2007
Rezerwa płynności do 1 miesiąca* (mln PLN)	6 666	9 248

*Rezerwa płynności jest to różnica między najbardziej płynnymi aktywami a oczekiwanymi i potencjalnymi zobowiązaniami, które staja się wymagalne w danym horyzoncie czasowym.

Bank 15 grudnia 2008 roku wprowadził nowe produkty depozytowe. Rezerwa płynności do 1 miesiąca na dzień 10 stycznia 2009 roku wyniosła ok. 8 930 000 tysięcy złotych.

Na dzień 31 grudnia 2008 roku poziom osadu depozytów podmiotów niefinansowych stanowił ok. 94% wszystkich depozytów zdeponowanych w Banku przez klientów niefinansowych Banku, natomiast na dzień 31 grudnia 2007 roku osad stanowił ok. 96% wszystkich depozytów zdeponowanych w Banku przez klientów niefinansowych.
Kryzys finansowy obserwowany na rynku wpłynął istotnie na zmianę otoczenia, w jakim funkcjonują banki, także w Polsce. Głównym problemem związanym z kryzysem było ograniczenie zaufania na rynku międzybankowym, czego konsekwencją była ograniczona płynność tego rynku. Przełożyło się to na konieczność pozyskania przez banki depozytów od klientów niebankowych, co nieuchronnie prowadziło do zwiększenia oferowanego im oprocentowania.

Zarząd Banku, wobec nasilającego się kryzysu, podjął zdecydowane kroki w celu zapobiegnięcia mogącym się w tej sytuacji materializować ryzykom. W Banku został powołany zespół do spraw kryzysowych, którego zadaniem była bieżąca ocena sytuacji na rynku finansowym, codzienne raportowanie do członków Zarządu Banku oraz cotygodniowe omawianie sytuacji na posiedzeniach Zarządu Banku.

W warunkach kryzysu na rynkach finansowych Bank podejmował działania ukierunkowane na efektywne zarządzanie płynnością czego dowodzą następujące fakty:

- limity na nadzorcze miary płynności Banku nie zostały przekroczone,
- Bank utrzymywał wymagane środki na pokrycie rezerwy obowiązkowej w NBP bez konieczności zaciągania kredytu lombardowego,
- Bank nie korzystał z oferowanych przez NBP operacji zasilających oraz operacji finansowania w walutach obcych.

Powyższym działaniom nadzwyczajnym towarzyszył standardowy monitoring ryzyk oraz rozwój metod jego pomiaru, a w sytuacjach tego wymagających dostosowanie ich do obserwowanych zjawisk rynkowych, m.in. dokonano modyfikacji struktury limitów i wartości progowych na ryzyko płynności w zakresie minimalnej utrzymywanej przez Bank rezerwy płynności.

W celu ograniczenia ryzyka w Grupie Kapitałowej oraz w związku ze znacznie głębszym kryzysem na rynku ukraińskim Bank udzielił wsparcia finansowego swojej spółce zależnej KREDOBANK SA.

Aktywa i zobowiązania Banku obrotowe i trwałe na dzień 31 grudnia 2008

	Krótkoterminowe	Długoterminowe	Odpisy z tytułu utraty wartości	Razem wartość bilansowa
Aktywa				
Kasa, środki w Banku Centralnym	5 758 248	-	-	**5 758 248**
Należności od banków	3 057 721	877 363	(28 111)	**3 906 973**
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	1 340 931	155 216	-	**1 496 147**
Pochodne instrumenty finansowe	3 599 545	-	-	**3 599 545**
Instrumenty finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	3 521 974	1 024 523	-	**4 546 497**
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	20 628 373	80 074 186	(2 600 540)	**98 102 019**
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	1 142 702	7 613 809	-	**8 756 511**
Pozostałe aktywa	3 250 940	2 299 918	(471 971)	**5 078 887**
SUMA AKTYWÓW	**42 300 434**	**92 045 015**	**(3 100 622)**	**131 244 827**
Zobowiązania				
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	2 816	-	-	**2 816**
Zobowiązania wobec innych banków	2 973 138	2 726 314	-	**5 699 452**
Pochodne instrumenty finansowe	6 150 337	-	-	**6 150 337**
Zobowiązania wobec klientów	90 622 850	11 234 080	-	**101 856 930**
Zobowiązania podporządkowane	-	1 618 755	-	**1 618 755**
Pozostałe zobowiązania	2 028 110	359 055	-	**2 387 165**
SUMA ZOBOWIĄZAŃ	**101 777 251**	**15 938 204**	**-**	**117 715 455**
KAPITAŁ WŁASNY	**-**	**13 529 372**	**-**	**13 529 372**
SUMA ZOBOWIĄZAŃ I KAPITAŁU WŁASNEGO	**101 777 251**	**29 467 576**	**-**	**131 244 827**

Aktywa i zobowiązania Banku obrotowe i trwałe na dzień 31 grudnia 2007

	Krótkoterminowe	Długoterminowe	Odpisy z tytułu utraty wartości	Razem wartość bilansowa
Aktywa				
Kasa, środki w Banku Centralnym	4 594 084	-	-	**4 594 084**
Należności od banków	5 121 224	194 851	(276)	**5 315 799**
Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	337 058	865 861	-	**1 202 919**
Pochodne instrumenty finansowe	1 556 750	-	-	**1 556 750**
Instrumenty finansowe wyceniane do wartości godziwej przez rachunek zysków i strat	2 000 246	6 101 288	-	**8 101 534**
Kredyty i pożyczki udzielone klientom	21 338 923	54 789 998	(2 306 728)	**73 822 193**
Inwestycyjne papiery wartościowe dostępne do sprzedaży	615 554	5 225 999	-	**5 841 553**
Pozostałe aktywa	2 088 905	2 965 949	(149 432)	**4 905 422**
SUMA AKTYWÓW	**37 652 744**	**70 143 946**	**(2 456 436)**	**105 340 254**
Zobowiązania				
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	1 279	-	-	**1 279**
Zobowiązania wobec innych banków	1 575 403	2 049 052	-	**3 624 455**
Pochodne instrumenty finansowe	1 280 265	-	-	**1 280 265**
Zobowiązania wobec klientów	84 067 734	1 147 729	-	**85 215 463**
Zobowiązania podporządkowane	-	1 614 885	-	**1 614 885**
Pozostałe zobowiązania	1 410 605	463 761	-	**1 874 366**
SUMA ZOBOWIĄZAŃ	**88 335 286**	**5 275 427**	**-**	**93 610 713**
KAPITAŁ WŁASNY	**-**	**11 729 541**	**-**	**11 729 541**
SUMA ZOBOWIĄZAŃ I KAPITAŁU WŁASNEGO	**88 335 286**	**17 004 968**	**-**	**105 340 254**

Przepływy kontraktowe Banku na dzień 31 grudnia 2008 roku według terminów zapadalności

	Do 1 miesiąca włącznie	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	Powyżej 5 lat	Wartość kontraktowa	Wartość bilansowa
Zobowiązania:							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	2 816	-	-	-	-	2 816	**2 816**
Zobowiązania wobec banków	2 355 325	629 482	34 097	2 821 132	-	5 840 035	**5 699 452**
Zobowiązania wobec klientów	61 570 663	17 465 715	11 532 200	12 407 953	3 853	102 980 384	**101 856 930**
Zobowiązania podporządkowane	-	-	126 135	506 893	2 121 604	2 754 632	**1 618 755**
Pozostałe zobowiązania	380 988	148 334	785 447	23 638	16 989	1 355 396	**1 355 396**
Pochodne instrumenty finansowe	6 476 728	5 399 820	7 228 909	21 651 941	5 876 889	46 634 287	**6 150 337**
Zobowiązania pozabilansowe - udzielone finansowe	13 715 875	161 208	3 540 008	4 261 722	4 518 062	26 196 875	
Zobowiązania pozabilansowe - udzielone gwarancyjne	1 438 278	157 129	1 134 675	1 480 767	348 694	4 559 543	

Przepływy kontraktowe Banku na dzień 31 grudnia 2007 roku według terminów zapadalności

	Do 1 miesiąca włącznie	Powyżej 1 miesiąca do 3 miesięcy włącznie	Powyżej 3 miesięcy do 1 roku włącznie	Powyżej 1 roku do 5 lat włącznie	Powyżej 5 lat	Wartość kontraktowa	Wartość bilansowa
Zobowiązania:							
Zobowiązania wobec Banku Centralnego	1 279	-	-	-	-	1 279	**1 279**
Zobowiązania wobec banków	907 381	592 907	140 684	2 278 983	-	3 919 954	**3 624 455**
Zobowiązania wobec klientów	61 453 937	9 748 903	12 959 039	1 286 410	11 004	85 459 293	**85 215 463**
Zobowiązania podporządkowane	-	-	102 244	408 138	2 130 822	2 641 204	**1 614 885**
Pozostałe zobowiązania	699 896	661 003	16 205	19 734	24 483	1 421 321	**1 421 321**
Pochodne instrumenty finansowe	3 224 597	2 105 843	6 298 003	14 551 912	6 236 867	32 417 222	**1 280 265**
Zobowiązania pozabilansowe - udzielone finansowe	5 993 577	818 672	7 941 418	7 429 592	2 115 519	24 298 778	
Zobowiązania pozabilansowe - udzielone gwarancyjne	722 130	91 207	957 373	2 050 374	395 672	4 216 756	

Ryzyko operacyjne i braku zgodności

Cele i zasady zarządzania ryzykiem operacyjnym

Ryzyko operacyjne jest rozumiane jako ryzyko powstania straty wynikającej z niedostosowania lub zawodności wewnętrznych procesów, ludzi i systemów lub zdarzeń zewnętrznych. Celem zarządzania ryzykiem operacyjnym jest optymalizacja efektywności operacyjnej przez obniżenie strat operacyjnych, racjonalizację kosztów, jak również zwiększenie szybkości oraz adekwatności reakcji Banku na zdarzenia od niego niezależne.

Przepisy wewnętrzne Banku jednoznacznie określają podział kompetencji w obszarze zarządzania ryzykiem operacyjnym. Zgodnie z tymi przepisami, całokształt zagadnień związanych z zarządzaniem ryzykiem operacyjnym nadzoruje Zarząd Banku, który:

- wyznacza cele zarządzania ryzykiem operacyjnym,
- ustala politykę w zakresie ryzyka operacyjnego,
- akceptuje raporty na temat ryzyka operacyjnego.

Zarządzanie ryzykiem operacyjnym odbywa się na płaszczyźnie rozwiązań systemowych, jak i bieżącego zarządzania tym ryzykiem.

Systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym polega na tworzeniu przepisów wewnętrznych oraz innych rozwiązań związanych z ryzykiem operacyjnym między innymi w zakresie:

- zasobów ludzkich,
- organizacji Banku,
- rachunkowości,
- teleinformatyki,
- bezpieczeństwa,
- procesów wewnętrznych,
- procesów obsługi klientów,
- powierzania wykonywania czynności bankowych i faktycznych podmiotom zewnętrznym.

Systemowe zarządzanie ryzykiem operacyjnym prowadzone jest w sposób scentralizowany na poziomie Centrali Banku. W każdej linii biznesowej i linii wsparcia wyznaczona została komórka odpowiedzialna za identyfikację i monitorowanie zagrożeń operacyjnych w nadzorowanych produktach lub procesach wewnętrznych oraz podejmowanie działań niezbędnych dla zapewnienia akceptowalnego poziomu ryzyka operacyjnego.

Bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym polega na:

- zapobieganiu zdarzeniom operacyjnym powstającym przy realizacji produktów, w procesach wewnętrznych oraz systemach,
- podejmowaniu działań zmierzających do ograniczenia liczby i skali występujących zagrożeń (zdarzeń operacyjnych),
- likwidowaniu negatywnych skutków zdarzeń operacyjnych,
- rejestrowaniu danych o zdarzeniach operacyjnych.

Bieżące zarządzanie ryzykiem operacyjnym realizowane jest przez każdą jednostkę organizacyjną Banku.

Istotną rolę w procesie zarządzania ryzykiem operacyjnym pełni Pion Ryzyka Bankowego, który koordynuje identyfikację, pomiar, monitorowanie i raportowanie ryzyka operacyjnego w Banku.

W celu ograniczenia ekspozycji na ryzyko operacyjne w Banku stosowane są różnego rodzaju rozwiązania takie jak:

- instrumenty kontrolne,

- instrumenty zarządzania zasobami ludzkimi (dobór kadr, podnoszenie kwalifikacji pracowników, systemy motywacyjne),
- wyznaczenie wartości progowych kluczowych wskaźników ryzyka (KRI),
- plany awaryjne,
- ubezpieczenia,
- outsourcing.

Doboru instrumentów służących do ograniczania ryzyka operacyjnego dokonuje się między innymi w zależności od:

- dostępności i adekwatności instrumentów ograniczających ryzyko,
- charakteru działalności lub procesu, w którym zidentyfikowano ryzyko operacyjne,
- istotności ryzyka,
- kosztu zastosowania instrumentu.

Dodatkowo regulacje wewnętrzne Banku przewidują obowiązek niepodejmowania zbyt ryzykownej działalności, a w przypadku, gdy działalność taka jest prowadzona – wycofania się z niej lub ograniczenia jej zakresu. Poziom ryzyka operacyjnego uznaje się za nadmierny, gdy potencjalne korzyści z prowadzenia danego rodzaju działalności są niższe od potencjalnych strat operacyjnych.

Pomiar ryzyka operacyjnego jest przeprowadzany z wykorzystaniem:

- zgromadzonych danych o zdarzeniach operacyjnych,
- wyników audytu wewnętrznego,
- wyników kontroli wewnętrznej funkcjonalnej,
- wyników samooceny ryzyka operacyjnego,
- kluczowych wskaźników ryzyka (KRI).

Bank regularnie monitoruje poziom KRI oraz zdarzenia operacyjne przekraczające kwotę progową określoną dla ryzyka operacyjnego.

Raportowanie informacji dotyczących ryzyka operacyjnego Banku prowadzone jest w cyklach półrocznych. Odbiorcami raportów są Zarząd Banku oraz Rada Nadzorcza Banku. Raporty zawierają informacje na temat:

- profilu ryzyka operacyjnego Banku wynikającego z procesu identyfikacji i oceny zagrożeń,
- wyników pomiaru i monitorowania ryzyka operacyjnego,
- zdarzeń operacyjnych i ich skutków finansowych,
- najważniejszych projektów i przedsięwzięć z zakresu zarządzania ryzykiem operacyjnym.

W II półroczu 2008 roku Bank rozpoczął realizację przedsięwzięć mających na celu rozwój stosowanych metod pomiaru ryzyka operacyjnego oraz wdrożenie specjalistycznego narzędzia IT wspierającego proces zarządzania ryzykiem operacyjnym.

Cele i zasady zarządzania ryzykiem braku zgodności

Ryzyko braku zgodności rozumiane jest jako ryzyko poniesienia sankcji prawnych, powstania strat finansowych bądź utraty reputacji lub wiarygodności wskutek niezastosowania się Banku, pracowników Banku lub podmiotów działających w jego imieniu do przepisów prawa, regulacji wewnętrznych oraz przyjętych przez Bank standardów postępowania, w tym norm etycznych.

Celem zarządzania ryzykiem braku zgodności jest utrwalanie wizerunku Banku jako instytucji działającej zgodnie z prawem, przyjętymi standardami postępowania, godnej zaufania, uczciwej i rzetelnej, poprzez eliminowanie ryzyka braku zgodności, przeciwdziałanie możliwości wystąpienia utraty reputacji lub wiarygodności Banku oraz przeciwdziałanie ryzyku wystąpienia strat finansowych lub sankcji prawnych mogących być rezultatem naruszenia przepisów i norm postępowania.

Zarządzanie ryzykiem braku zgodności odnosi się w szczególności do następujących zagadnień:

- zapobiegania angażowaniu Banku w działalność niezgodną z prawem,
- zapewnienia ochrony informacji,
- propagowania standardów etycznych i monitorowania ich funkcjonowania,
- zarządzania konfliktami interesów,
- zapobiegania sytuacjom, w których postępowanie pracowników Banku w sprawach służbowych sprawiałoby wrażenie interesowności,
- profesjonalnego, rzetelnego i przejrzystego formułowania oferty produktowej oraz przekazów reklamowych i marketingowych,
- niezwłocznego, uczciwego i profesjonalnego rozpatrywania skarg, wniosków i reklamacji klientów.

Zadania w zakresie koordynacji zarządzania ryzykiem braku zgodności w Banku realizuje Biuro Ryzyka Operacyjnego i Zgodności.

Adekwatność kapitałowa

Adekwatność kapitałowa jest stanem, w którym wysokość posiadanej przez PKO BP SA bazy kapitałowej jest wystarczająca do spełnienia wymagań regulacyjnych w zakresie wymogów kapitałowych (tzw. filar I) oraz kapitału wewnętrznego (tzw. filar II). Zarządzanie adekwatnością kapitałową ma na celu utrzymywanie, w sposób ciągły, kapitału na poziomie adekwatnym do skali oraz profilu ryzyka działalności Banku.

Proces zarządzania adekwatnością kapitałową Banku obejmuje:

1) identyfikację i monitorowanie istotnych rodzajów ryzyka,
2) szacowanie kapitału wewnętrznego na pokrycie poszczególnych rodzajów ryzyka oraz łącznego kapitału wewnętrznego,
3) monitorowanie, raportowanie, prognozowanie i limitowanie adekwatności kapitałowej,
4) dokonywanie alokacji kapitału wewnętrznego na obszary biznesowe, segmenty klienta oraz spółki Bank dla celów analiz rentowności,
5) wykorzystywanie narzędzi wpływających na poziom adekwatności kapitałowej (w tym: narzędzi wpływających na poziom funduszy własnych, skalę pomniejszeń funduszy własnych oraz wysokość portfela kredytowego).

Głównymi miernikami adekwatności kapitałowej są:

- współczynnik wypłacalności, którego minimalny poziom, zgodnie z ustawą – Prawo bankowe, wynosi 8%,
- relacja funduszy własnych do kapitału wewnętrznego, której dopuszczalny minimalny poziom, zgodnie z ustawą – Prawo bankowe, wynosi 1,0.

Poziom adekwatności kapitałowej Banku w 2008 roku utrzymywał się na bezpiecznym poziomie, istotnie powyżej ustawowych limitów.

W stosunku do stanu na dzień 31 grudnia 2007 roku współczynnik wypłacalności Banku obniżył się o 0,63 p.p., co było spowodowane głównie wysoką dynamiką portfela kredytowego oraz negatywnym wpływem wdrożenia Bazylei II na poziom wymogów kapitałowych.

W wyniku istotnej zmiany kursów walutowych i związanej z nią rewaluacji portfela kredytowego Banku w okresie wrzesień - grudzień 2008 roku nastąpił wzrost portfela kredytowego, co przełożyło się na dodatkowy wzrost wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego.

Fundusze własne

Fundusze własne składają się z funduszy podstawowych, funduszy uzupełniających i kapitału krótkoterminowego.

W skład funduszy podstawowych wchodzą:

1) fundusze zasadnicze obejmujące: kapitał zakładowy, kapitał zapasowy, kapitały rezerwowe,
2) fundusz ogólnego ryzyka,
3) niepodzielony wynik z lat ubiegłych,
4) wynik finansowy netto w trakcie zatwierdzania oraz wynik netto bieżącego okresu sprawozdawczego, obliczone zgodnie z obowiązującymi zasadami rachunkowości, pomniejszone o wszelkie przewidywane obciążenia i dywidendy, w kwotach nie większych niż kwoty zysku zweryfikowane przez biegłych rewidentów, zgodnie z art. 127 pkt 2c ustawy Prawo bankowe.

Fundusze podstawowe pomniejszane są o:

1) wartości niematerialne wycenione według wartości bilansowej,
2) zaangażowania kapitałowe Banku w instytucje finansowe, instytucje kredytowe, banki krajowe, banki zagraniczne i zakłady ubezpieczeń – w wysokości 50% tych zaangażowań,
3) niezrealizowane straty na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży.

W skład funduszy uzupełniających wchodzą:

1) zobowiązania podporządkowane,
2) niezrealizowane zyski na instrumentach dłużnych i kapitałowych zaklasyfikowanych jako dostępne do sprzedaży – w wysokości 60% ich wartości przed opodatkowaniem podatkiem dochodowym.

Ponadto fundusze uzupełniające pomniejszane są o 50% wartości zaangażowań kapitałowych Banku w instytucje finansowe, instytucje kredytowe, banki krajowe, banki zagraniczne i zakłady ubezpieczeń. W przypadku, gdyby wartość tych pomniejszeń obniżyła wysokość funduszy uzupełniających poniżej zera, kwota ta odejmowana jest od funduszy podstawowych.

W funduszach własnych Banku uwzględniany jest również kapitał krótkoterminowy:

- na dzień 31 grudnia 2007 roku – za drugie półrocze 2007 roku – w związku z uwzględnieniem w funduszach własnych części zweryfikowanego zysku za pierwsze półrocze 2007 roku,
- na dzień 31 grudnia 2008 roku – za drugie półrocze 2008 roku – w związku z uwzględnieniem w funduszach własnych zweryfikowanego zysku za pierwsze półrocze 2008 roku.

W 2008 roku fundusze własne Banku wzrosły o 2 845 851 tysięcy złotych głównie wskutek ich zasilenia zyskiem netto za pierwsze półrocze 2008 roku oraz częścią zysku netto za II półrocze 2007 roku. Łącznie w funduszach własnych Banku zostało uwzględnione ok. 60% zysku netto za rok 2007.

Informacja o strukturze funduszy własnych Banku została zawarta w poniższe tabeli.

FUNDUSZE WŁASNE BANKU	31.12.2008	31.12.2007
Fundusze podstawowe (Tier 1)	**11 003 657**	**8 324 410**
Kapitał zakładowy	1 000 000	1 000 000
Kapitał zapasowy	7 216 986	5 591 995
Kapitał rezerwowy	1 395 000	1 390 000
Fundusz ogólnego ryzyka na niezidentyfikowane ryzyko działalności bankowej	1 070 000	1 070 000
Wynik bieżącego okresu (za pierwsze półrocze 2008) w części zweryfikowanej przez biegłego rewidenta po pomniejszeniu o przewidywane obciążenia	1 824 745	653 720
Niezrealizowane straty na instrumentach dłużnych i kapitałowych zakwalifikowanych jako dostępne do sprzedaży	(41 820)	(54 607)
Wartości niematerialne	(1 155 042)	(927 610)
Zaangażowania kapitałowe	(306 212)	(399 088)
Fundusze uzupełniające (Tier 2)	**1 294 488**	**1 202 935**
Zobowiązania podporządkowane zaliczone do funduszy uzupełniających	1 600 700	1 600 700
Niezrealizowane zyski na instrumentach dłużnych i kapitałowych zakwalifikowanych jako dostępne do sprzedaży (w wysokości 60% wartości przed opodatkowaniem)	-	1 323
Zaangażowania kapitałowe	(306 212)	(399 088)
Kapitał krótkoterminowy (Tier 3)	**91 048**	**15 997**
RAZEM FUNDUSZE WŁASNE	**12 389 193**	**9 543 342**

Wymogi kapitałowe (Filar I)

Począwszy od stycznia 2008 roku Bank wylicza wymogi kapitałowe zgodnie z Uchwałą nr 1/2007 Komisji Nadzoru Bankowego z 13 marca 2007 roku (Bazylea II): z tytułu ryzyka kredytowego – metodą standardową, z tytułu ryzyka operacyjnego – metodą wskaźnika podstawowego a z tytułu ryzyka rynkowego – metodami podstawowymi.

Skala działalności handlowej Banku jest znacząca, w związku z czym łączny wymóg kapitałowy składa się z sumy wymogów kapitałowych na:

1) ryzyko kredytowe – w tym ryzyko kredytowe instrumentów z księgi bankowej oraz ryzyko kredytowe kontrahenta,
2) ryzyko rynkowe – w tym ryzyko walutowe, cen towarów, cen kapitałowych papierów wartościowych, szczególne cen instrumentów dłużnych oraz ryzyko ogólne stóp procentowych,
3) ryzyko operacyjne,
4) inne rodzaje wymogów kapitałowych z tytułu:
   - ryzyka rozliczenia i dostawy,
   - przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań i limitu dużych zaangażowań,
   - przekroczenia progu koncentracji kapitałowej.

Wdrożenie Bazylei II z początkiem 2008 roku przyczyniło się do wzrostu łącznego wymogu kapitałowego Banku o około 0.5 mld zł, co wynikało przede wszystkim z wprowadzenia nowego wymogu kapitałowego na ryzyko operacyjne (+1,0 mld zł), przy jednoczesnym spadku wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego (0,5 mld zł). Do wzrostu wymogu kapitałowego z tytułu ryzyka kredytowego przyczynił się ponadto istotny wzrost w 2008 roku portfela kredytowego o 32%. Poza dynamiką akcji kredytowej czynnikiem, który wpłynął na wzrost wartości portfela kredytowego, był wzrost w II połowie 2008 roku kursów walut obcych.

Poniższe tabele prezentują narażenie Banku z tytułu ryzyka kredytowego oraz poszczególnych typów ryzyka rynkowego. Kwoty według stanu na 31 grudnia 2008 roku zostały wyliczone zgodnie z wymaganiami tzw. Bazylei II, natomiast według stanu na 31 grudnia 2007roku - Bazylei I.

Wymogi kapitałowe	31.12.2008	31.12.2007
Ryzyko kredytowe	**7 462 777**	**6 183 450**
kredytowe (księga bankowa)	7 300 610	6 159 178
kredytowe kontrahenta (księga handlowa)	162 167	24 272
Ryzyko rynkowe	**202 677**	**248 023**
walutowe	-	-
cen towarów	-	-
cen kapitałowych papierów wartościowych	1 069	1 187
szczególne cen instrumentów dłużnych	167 505	192 781
ogólne stóp procentowych	34 103	54 055
Ryzyko operacyjne	**1 156 386**	**-**
Inne rodzaje ryzyka*	-	**-**
Łączny wymóg kapitałowy	**8 821 840**	**6 431 473**
Współczynnik wypłacalności	**11,24**	**11,87****

*Obejmuje wymogi kapitałowe z tytułu ryzyka rozliczenia oraz dostawy, przekroczenia limitu koncentracji zaangażowań i dużych zaangażowań oraz progu koncentracji kapitałowej.

**W zakresie kapitałów dane porównywalne (wynikające ze zmian w ustawie Prawa bankowe oraz publikacji Uchwały 2/2007 KNB), brak porównywalności w zakresie wymogów kapitałowych (na 31.12.2008 wyliczone zgodnie z NUK, podstawowa różnica to inna metodologia wyliczenia wymogu kapitałowego na ryzyko kredytowe oraz wyliczenie wymogu na ryzyko operacyjne).

Bank wylicza wymogi kapitałowe z tytułu ryzyka kredytowego stosując następujące formuły:

- w zakresie ekspozycji bilansowych - iloczyn wartości bilansowej, wagi ryzyka przypisanej ekspozycji zgodnie z metodą standardową wyliczenia wymogu z tytułu ryzyka kredytowego oraz 8% (przy uwzględnieniu uznawalnych zabezpieczeń),
- w zakresie udzielonych zobowiązań pozabilansowych – iloczyn wartości nominalnej zobowiązania, wagi ryzyka produktu, wagi ryzyka przypisanej ekspozycji zgodnie z metodą standardową wyliczenia wymogu z tytułu ryzyka kredytowego oraz 8% (przy uwzględnieniu uznawalnych zabezpieczeń),
- w zakresie transakcji pozabilansowych (instrumentów pochodnych) – iloczyn wagi ryzyka przypisanej ekspozycji zgodnie z metodą standardową wyliczenia wymogu z tytułu ryzyka kredytowego, ekwiwalentu bilansowego transakcji pozabilansowych oraz 8% (wartość ekwiwalentu bilansowego wyliczana jest zgodnie z metodą wyceny rynkowej).

Struktura wymogu kapitałowego na ryzyko kredytowe oraz wartość ważona ryzykiem z tytułu ryzyka szczególnego instrumentów zaliczonych do portfela handlowego na dzień 31 grudnia 2008 roku:

Typ instrumentu	Wartość bilansowa	Wartość ważona ryzykiem
Kasa	2 336 985	-
Należności	104 183 560	78 179 070
Dłużne papiery wartościowe	11 232 351	218 200
Pozostałe papiery wartościowe, udziały	894 342	499 490
Aktywa trwałe	3 618 009	2 462 967
Pozostałe	4 469 498	587 614
Razem - portfel bankowy	**126 734 745**	**81 947 341**
Dłużne papiery wartościowe	4 505 459	1 468 578
Papiery kapitałowe przeznaczone do obrotu zaliczone do portfela handlowego Banku	4 623	4 623
Razem - portfel handlowy	**4 510 082**	**1 473 201**
Ogółem instrumenty bilansowe	**131 244 827**	**83 420 542**

Typ instrumentu	Wartość nominalna*	Ekwiwalent bilansowy	Wartość ważona ryzykiem
Pochodne			
Instrumenty stóp procentowych:	*208 895 223*	*3 444 430*	*1 290 843*
FRA	67 390 000	140 173	50 638
IRS	141 505 223	3 304 257	1 240 205
Instrumenty walutowe:	*29 771 816*	*1 875 855*	*1 145 381*
Forward walutowy (w tym instrumenty wbudowane)	3 011 644	234 941	230 036
SWAP (w tym transakcje bieżące)	7 421 299	46 486	9 589
CIRS	16 413 843	910 274	279 372
OPCJE (ekwiwalent delta)	2 925 030	684 154	626 384
Pozostałe instrumenty:	*461 125*	*226 210*	*27 661*
SBB	-	-	-
CDS	207 326	32 356	6 471
Inne (opcje, futures na indeks giełdowy, repo)	253 799	193 854	21 190
Instrumenty pochodne razem	239 128 164	5 546 495	2 463 885
w tym:			
portfel bankowy	44 127 146	1 616 891	436 796
portfel handlowy	195 001 018	3 929 604	2 027 089

* w pozycji "wartość nominalna" dla transakcji SBB i repo wykazana jest różnica między wartościami godziwymi instrumentów bazowych operacji oraz kwotami otrzymanymi lub przekazanymi

Typ instrumentu	Wartość nominalna	Ekwiwalent bilansowy	Wartość ważona ryzykiem
Zobowiązania do udzielenia kredytu oraz pozostałe zobowiązania finansowe	26 196 875	8 048 647	6 780 998
Gwarancje udzielone	3 186 778	1 782 844	1 816 613
Akredytywy udzielone	551 760	275 878	275 878
Razem portfel bankowy	**29 935 413**	**10 107 369**	**8 873 489**
Gwarancje emisji	821 005	821 005	658 148
Razem portfel handlowy	**821 005**	**821 005**	**658 148**

Struktura wymogu kapitałowego na ryzyko kredytowe oraz wartość ważona ryzykiem z tytułu ryzyka szczególnego instrumentów zaliczonych do portfela handlowego na dzień 31 grudnia 2007 roku:

Typ instrumentu	Wartość bilansowa	Wartość ważona ryzykiem
Kasa	1 620 394	-
Należności	79 361 230	65 318 623
Dłużne papiery wartościowe	11 712 303	152 804
Pozostałe papiery wartościowe, udziały	1 254 958	510 353
Aktywa trwałe	3 198 090	2 270 481
Pozostałe	4 960 139	3 196 312
Razem portfel bankowy	**102 107 114**	**71 448 573**
Dłużne papiery wartościowe	3 223 475	1 089 407
Papiery kapitałowe przeznaczone do obrotu zaliczone do portfela Banku	9 665	9 665
Razem portfel handlowy	**3 233 140**	**1 099 072**
Ogółem instrumenty bilansowe	**105 340 254**	**72 547 646**

Typ instrumentu	Wartość nominalna*	Równoważnik kredytowy	Wartość ważona ryzykiem
Pochodne			
Instrumenty stóp procentowych:	*198 743 607*	*1 570 805*	*314 161*
FRA	73 860 000	243 635	48 727
IRS	124 883 607	1 327 170	265 434
Instrumenty walutowe:	*14 823 346*	*887 745*	*178 305*
Forward walutowy (w tym instrumenty wbudowane)	1 470 065	16 275	3 255
SWAP	2 268 825	22 688	4 538
CIRS	11 049 299	845 774	169 155
FX futures	-	-	-
OPCJE (ekwiwalent delta)	35 157	3 008	1 357
Pozostałe instrumenty:	*231 606*	*28 021*	*5 605*
SBB	281	28	6
CDS	231 325	27 993	5 599
Instrumenty pochodne razem	**213 798 559**	**2 486 571**	**498 071**
w tym:			
portfel bankowy	38 221 527	1 149 344	229 872
portfel handlowy	175 577 032	1 337 228	268 199

* w pozycji "wartość nominalna" dla transakcji SBB i repo wykazana jest różnica między wartościami godziwymi instrumentów bazowych operacji oraz kwotami otrzymanymi lub przekazanymi

Typ instrumentu	Wartość nominalna	Ekwiwalent bilansowy	Wartość ważona ryzykiem
Zobowiązania do udzielenia kredytu oraz pozostałe zobowiązania finansowe	24 298 778	2 640 377	2 612 758
Gwarancje udzielone	2 104 557	1 631 996	1 631 942
Akredytywy udzielone	562 155	280 758	280 487
Inne	1 165 441	827 244	780 617
Razem portfel bankowy	**28 130 931**	**5 380 374**	**5 305 804**
Zobowiązania zakupu papierów	9 107	-	-
Gwarancje emisji	1 550 044	1 550 044	1 342 804
Razem portfel handlowy	**1 559 151**	**1 550 044**	**1 342 804**

Kapitał wewnętrzny (Filar II)

Z początkiem 2008 roku kapitał wewnętrzny wyznaczany jest zgodnie z uchwałą nr 4/2007Komisji Nadzoru Bankowego z dnia 13 marca 2007 roku w sprawie szczegółowych zasad funkcjonowania systemu zarządzania ryzykiem i systemu kontroli wewnętrznej oraz szczegółowych warunków szacowania przez banki kapitału wewnętrznego i dokonywania przeglądów procesu szacowania i utrzymywania kapitału wewnętrznego (Dz. Urz. NBP z 2007 roku Nr 3, poz. 6).

Kapitał wewnętrzny to szacowana przez Bank kwota kapitału, niezbędna do pokrycia wszystkich zidentyfikowanych, istotnych rodzajów ryzyka występujących w działalności Banku oraz wpływu zmian otoczenia gospodarczego, uwzględniająca przewidywany poziom ryzyka.

Kapitał wewnętrzny w PKO BP SA jest obliczany na pokrycie każdego z istotnych rodzajów ryzyka:

1) ryzyka kredytowego w zakresie ryzyka niewypłacalności,
2) ryzyka rynkowego (ryzyko walutowe, ryzyko stopy procentowej oraz ryzyko płynności),
3) ryzyka operacyjnego,
4) ryzyka biznesowego (w tym ryzyko strategiczne i reputacji).

Łączny kapitał wewnętrzny Banku stanowi sumę wysokości kapitału wewnętrznego niezbędnego do pokrycia wszystkich istotnych dla Banku rodzajów ryzyka.

Przyjmowany do kalkulacji kapitału wewnętrznego współczynnik korelacji pomiędzy poszczególnymi rodzajami ryzyka oraz poszczególnymi spółkami Banku wynosi 1.

Bank cyklicznie monitoruje istotność poszczególnych rodzajów ryzyka odnoszących się do działalności Banku.

Ujawnienia (Filar III)

Zgodnie z § 6 uchwały nr 6/2007 Komisji Nadzoru Bankowego z dnia 13 marca 2007 roku w sprawie w sprawie szczegółowych zasad i sposobu ogłaszania przez banki informacji o charakterze jakościowym i ilościowym dotyczących adekwatności kapitałowej oraz zakresu informacji podlegających ogłaszaniu, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski SA, będąca jednostką dominującą w rozumieniu § 3 tej uchwały, ogłasza w cyklu rocznym informacje dotyczące adekwatności kapitałowej w odrębnym dokumencie, publikowanym nie później niż w terminie 30 dni od dnia zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego przez Zwyczajne Walne Zgromadzenie.

Szczegółowe informacje o zakresie ujawnianych informacji w zakresie adekwatności kapitałowej, sposobie ich weryfikacji oraz publikacji zawierają Zasady polityki informacyjnej PKO BP SA w zakresie adekwatności kapitałowej udostępnione na stronie internetowej Banku (www.pkobp.pl).

48. Wpływ światowego kryzysu finansowego na wyniki finansowe Banku

Istotny wpływ na wyniki finansowe uzyskane przez Bank w 2008 roku miało pogorszenie sytuacji gospodarczej w kraju i na Ukrainie, w następstwie gwałtownego osłabienia koniunktury gospodarczej w Stanach Zjednoczonych i w strefie euro, oraz kryzys na międzynarodowych rynkach finansowych. Kryzysowi towarzyszyło m.in. spowolnienie rozwoju gospodarczego, ograniczenie płynności na rynku międzybankowym, ograniczenie nowych inwestycji, pogorszenie sytuacji na rynku pracy, oraz dekoniunktura na rynku giełdowym.

Deprecjacja złotego wpłynęła na wzrost zaangażowania z tytułu długoterminowych kredytów walutowych Banku oraz wzrost kosztów związanych z pochodnymi instrumentami finansowymi, jak również przełożyła się na wzrost ryzyka niewypłacalności niefinansowych podmiotów gospodarczych, wobec których Bank posiada ekspozycje z tytułu wyceny walutowych kontraktów pochodnych. Ze względu na kontynuowany również w pierwszych miesiącach 2009 roku, negatywny wpływ wzrostu wyceny na wyniki finansowe oraz płynność kontrahentów, w celu rzetelnego odzwierciedlenia wpływu zdarzenia w tym negatywnych informacji pozyskanych po dniu 31 grudnia 2008 roku, natomiast przed datą sporządzenia sprawozdania finansowego na wynik finansowy roku 2008, Bank przeprowadził analizę odzyskiwalności ekspozycji i uwzględnił wyniki analizy w wycenie na dzień 31 grudnia 2008 roku pochodnych instrumentów finansowych zawartych z niefinansowymi podmiotami gospodarczymi. Dodatkowo Bank uwzględnił negatywny wpływ kryzysu w wycenie pochodnych instrumentów finansowych zawartych z zagranicznymi podmiotami finansowymi.

Zobowiązania niefinansowych podmiotów gospodarczych, z tytułu ujemnej (dla klientów) wyceny instrumentów pochodnych w sektorze bankowym (w tym w PKO BP SA) wpłynęły również negatywnie na wycenę zaangażowań z tytułu kredytów udzielonych tym podmiotom przez Bank. Uwzględniając informacje pozyskane po dniu 31 grudnia 2008 roku, natomiast przed datą sporządzenia sprawozdania finansowego, Bank przeprowadził analizę wpływu negatywnych wycen na odzyskiwalność ekspozycji kredytowych i uwzględnił efekt analizy w wycenie na dzień 31 grudnia 2008 roku.

Jednocześnie w wycenie dłużnych papierów komercyjnych Bank zastosował uaktualnione spready kredytowe, uwzględniające wpływ negatywnych zmian warunków makroekonomicznych.

Pod wpływem kryzysu Bank dostosował politykę kredytową do zmieniających się warunków rynkowych. Uwzględniając wpływ kryzysu na kondycję podmiotów gospodarczych oraz osób fizycznych, wpływający na wzrost ryzyka kredytowego, Bank przy bardzo konserwatywnym podejściu do ryzyka, stworzył odpisy zarówno na ekspozycje kredytowe jak również na zaangażowania kapitałowe, których skala i struktura adekwatnie odzwierciedla wpływ kryzysu na sprawozdanie finansowe Banku.

Dodatkowo w polityce depozytowej Bank, uwzględnił konsekwencje kryzysu zaufania, w tym na rynku międzybankowym oraz wzrostu kosztów finansowania na międzynarodowych rynkach finansowych, wpływające na wzrost popytu na stabilne źródła finansowania, w tym na depozyty terminowe oraz przekładające się na wzrost kosztów odsetkowych.

Niezależnie od wpływu powyższych zdarzeń Bank w 2008 roku osiągnął wysokie wyniki finansowe, w tym wynik z tytułu odsetek oraz wynik z tytułu prowizji i opłat, przy jednoczesnym utrzymaniu udziałów rynkowych oraz objęciu pozycji lidera w sektorze bankowym pod względem sumy bilansowej, w wyniku dynamicznego wzrostu wolumenów kredytów i depozytów.

49. Zdarzenia następujące po dniu bilansowym

W związku z Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniem Akcjonariuszy KREDOBANK SA obejmującym podjęcie uchwały w sprawie podwyższenia kapitału zakładowego KREDOBANK SA, w dniu 16 lutego 2009 roku Zarząd PKO BP SA podjął uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na objęcie przez PKO BP SA akcji w podwyższonym kapitale KREDOBANK SA do kwoty 133 milionów USD z jednoczesną przedterminową spłatą wszystkich udzielonych KREDOBANK SA przez PKO BP SA pożyczek podporządkowanych w łącznej kwocie 38 milionów USD.

Zarząd PKO BP SA zwołał na dzień 6 kwietnia 2009 roku Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie. Zgodnie z porządkiem obrad Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie podejmie uchwały w sprawie zmian w składzie Rady Nadzorczej PKO BP SA.

Podpisy wszystkich Członków Zarządu Banku

03.04.2009	Jerzy Pruski	Prezes Zarządu Banku	..... (podpis)
03.04.2009	Bartosz Drabikowski	Wiceprezes Zarządu Banku	..... (podpis)
03.04.2009	Krzysztof Dresler	Wiceprezes Zarządu Banku	..... (podpis)
03.04.2009	Tomasz Mironczuk	Wiceprezes Zarządu Banku	..... (podpis)
03.04.2009	Jarosław Myjak	Wiceprezes Zarządu Banku	..... (podpis)
03.04.2009	Wojciech Papierak	Wiceprezes Zarządu Banku	..... (podpis)
03.04.2009	Mariusz Zarzycki	Wiceprezes Zarządu Banku	..... (podpis)

Podpis osoby, której powierzono
prowadzenie ksiąg rachunkowych

03.04.2009

Danuta Szymańska

Dyrektor Banku
(podpis)